

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-ben

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

1994.

július-augusztus

CXXIX. évfolyam

A tartalomból

*Ha nem vigyázunk és nem lépünk,
akkor újra szegények és cselédek
leszünk*
197. oldal

*Az évgyűrű mint természetes
információhordozó*
203. oldal

*A magyar erdészeti ágazatnak
szüksége van egy magas
színvonalú kutatóintézetre*
206. oldal

*Vezetők munkastílusának és
életmódjának vizsgálata*
208. oldal

*Az erdész ... a hivatásos ...
az ökológus ... és a „zöld”*
218. oldal

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata
CXXIX. évfolyam 6. szám
(1994. július-augusztus)
HU ISSN 1215-0398

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. Tagjai: Agócs József, Apátóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bús Mária, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Gyöngyössi Péter, dr. Kárpáti László, Kertész József, Kovács Gábor, ifj. Páll Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, Sántha Antal, dr. Sonnevend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla, Wisnovszky Károly.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest,

Fő u. 68.

Telefon: 2016-293

Felelős kiadó: Dr. Lelkes Lajos

Kiadóhivatal: 1163 Budapest,

Koronafűrt u. 44.

Telefon: 183-6575

Nyomdai munkák: Pilisi Állami Parkerdőgazdaság nyomdájeme, Budakeszi. Felelős vezető: Borsi Rudolfné.

A kézirat lezárva: 1994. június 25.

Terjeszti: a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lehel u. 10/a. – 1900 – közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Kereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.

СОДЕРЖАНИЕ

A.Гринеус-Е.Хорват-Е.Сабадош: Годичные кольца как носители природной информации	203
З.Яро-Л.Маркуш: Оценка земельных ресурсов в лесном хозяйстве	210
К.Мадаш: Оценка ценности зеленых территорий	213

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

Dr. Herpay Imre: A kibontakozás kezdete	197
Dr. Czerny Károly: Erdőgazdálkodni csakis nyereségesen – és lehetőleg tulajdonosként	197
Dobay Pál: Javaslát a magánerdőkben folytatandó szakszerű erdőgazdálkodásra	199

ERDŐMŰVELÉS

Ivanics József: Ökológiailag kedvezőtlen nagyságú...	200
Grosz Róbert – Takács Tibor: PRO SILVA tanulmányút	201

ERDÉSZETI KUTATÁS

Grynaeus András – Horváth Emil – Szabados Ildikó: Az évggyűrt mint természetes információhordozó	203
Dr. Führer Ernő: Változások és új feladatok az ERTI munkájában	206
Jereb Katalin: Vezetők munkastílusának...	208
Dr. Járó Zoltán – dr. Márkus László: A földvagyion értékelése az erdőgazdaságban	210
Dr. Madas Katalin: Zöldterületek eszmei értékének meghatározása	213

TERMÉSZETVÉDELEM

Török Imre György: A hullámtéri erdőgazdálkodás...	215
Sóder Márton: Az erdősz... a hivatásos...	218
Dr. Bartha Dénes: Alig ismert fajokaink VI.	223

VADGAZDÁLKODÁS – VADÁSZAT

Dr. dr. H. C. Bencze Lajos: Egészséges élőhelyen...	224
Hunya László: Néhány gondolat nagyvadállományunkról	228

ERDŐFELTÁRÁS

Trzesniowski Anton: Mit szolgál az erdőfeltárás Ausztriában?	230
---	-----

FÓRUM

Ősz Gusztáv: Természetszerű energia?	233
--------------------------------------	-----

ERDŐKERÜLŐBEN

Dobay Pál: Az ember múltbeli tevékenysége a Pilisben	236
Pápai Gábor: Múltunk becsülése	238
Horváth István: Klastrompuszta – a pálos rend bölcsője	239
Peták István: A Magyar turista Egyesület...	243
Schalkház Lipót: Az erdőszeti kultúrmozgalom emléke	246
Dr. Csóka György: Albion híres tölgyek	248
Hajdú István: Erdei állatok szerepe az elmúlt századok...	250
KÖNYVISMERTETÉS	252
EGYESÜLETI HÍREK	253

INHALT

Grynaeus, A., Horváth, E., Szabados, E.: Jahrringe als natürliche Informationssträger	203
Dr. Járó, Z., Dr. Márkus, L.: Bodenwertermittlung in der Forstwirtschaft	210
Dr. Madas, K.: Idealwertermittlung des Grünlandes	213

CONTENTS

Grynaeus, A. – Horváth, E. – Szabados, E.: Tree-rings as resources of nature information	203
Járó, Z. – Márkus, L.: Economic evaluation of lands in forestry	210
Madas, K.: Estimation of the value of natural areas	213

tulajdonossá, az erdőgazdaságokkal szembeni nyereségelvűzés pedig szakmailag és közgazdaságilag is megalapozatlan, meglepő és irracionális összegekre növekedett.

Sokan voltak Kecskeméten a nyíri erdészszáznál ez év május 2-án. Két éven belül másodszor volt ilyen magasrangú vendégek köre az erdészeti tanácskozásnak, de igen kevés konkrétumot hallottunk tőlük. Vagy azért, mert óvatosság volt a választások előtt, vagy azért, mert nem volt mondanivalójuk számunkra ennyi meg nem született (vadászati, környezetvédelmi, erdő-stb.) törvény után. Találkozhattunk viszont egymással, és éreztettük azt a feszültséget, amelyet a gazdálkodásunk pénzügyi lehetetlenség okoz, és találkozhattunk azzal a félelemmel is, amelyet a még kiszámíthatatlan újabb tulajdonosi változások, a nyereségelvárások vagy a kíméletlen versenyhelyzet jelenthet. Erdések százai vannak már ma is munka nélkül, mert a tsz-erdőket felosztották, és nem egyértelmű, hogy kell-e vagy sem erdészetet alkalmazni az új társulati formációkban, és erdészek százai kerülhetnek utcára majd akkor is, ha ilyen vagy olyan bérletekké válnak az erdők.

A Nyíri-erdőből hazafelé – az iszonyatos porfelhő után – önkéntelenül is adódik a kérdés, hogy merre tovább? Vissza a Nyíri-erdőbe legfeljebb csak a kiváló szervezésért, a szép tájért vagy a finom ebédért lenne érdemes, a szakmai és megélhetési kérdésekben viszont a kor szellemének megfelelően ideje lenne már nagyon gyorsan előre haladnunk. Nem lenne helyes a bölcsök követéscsapására felfedezni, hiszen azt csak egy 20-50 fős szakmai fórum tehetné meg, a rendezőfelvételre viszont érdemes lenne javaslatainkat megfogalmazni.

○

A legelső, hogy erdőgazdálkodni csak nyereségesen szabad. Az erdő természetesen nem szatocsbolt, ahol naponta lehet kasszát csinálni, de mi azért vagyunk képzett erdészek, hogy a folyamatokat előre láthassuk, és az eredményekkel számolhassunk. A bevétel és a kiadás rovatok könnyen tisztázhatók, egyetlen bevételi rovatot kivéve, espedig, hogy ki fizesse a nem gazdasági erdők kezelési költségeit, és

hogy mennyi is ez a költség? Ha az erdeinket okosan, politikusan és gyorsan fel tudnánk osztani gazdasági(-os) és nem gazdasági(-os) erdők között, mondjuk 50-50% arányban, akkor mindjárt lenne helye a kirándulóknak, a vadnak (még a vadkárnak is) és a természetvédelemnek is. Ha azt is meg tudnánk fogalmazni, hogy a nem gazdasági(-os) erdők fenntartása mennyibe kerül évente, mondjuk 1000 Ft/ha-ba, akkor azt is meg tudnánk fogalmazni, hogy mit kérünk vagy követelünk a költségvetéstől, nem környezetvédelem, hanem jogos járandóság formájában, mint ahogyan az egészségügy, az oktatás vagy a honvédelem is igényt tart a finanszírozására. Ráadásul az erdők másik fele adótermelő és -fizető, tehát elvben ki is termelheti a támogatáshoz szükséges pénzalapokat.

A nyereség után a második rendezőelvként az erdészek tulajdonosi pozícióba juttatása lenne kívánatos. Természetesen itt nem a 20-30 aranykoronás erdőjuttatásra gondolok, bár talán az sem ártott volna, hanem az erdőterületek tartós bérleti lehetőségére az

erdészszakmai körök számára. Nem hiszem, hogy szentségtörés lenne, ha az erdészeti egységeket 10-20-50 évre bérbe vehetnék erdészek vagy erdészeti közösségek, ahol tartamosan, nyereségesen és kiegyensúlyozottan gazdálkodhatnának, hiszen a tartós bérletek szinte tulajdonosi pozíciót jelentenek, és a tényleges tulajdonosoknak is előnyösebb lenne a kiegyensúlyozott, szakszerű gazdálkodás, mint a vezetői időszakos cserélgetése.

Hogy miért írtam le mindezeket? Bár ne lenne igazam, de érzékelhető, hogy rövidesen megjelennek a tőkés bérlok, akiknek csakis a befektetések hozama vagy a bérleti díj felett elérhető nyereség lesz az érdekes, és akkor az erdeinkről már két bört kellene lehúznunk, az pedig az erdők tönkretételét jelentené, még erős erdőfelügyelet esetén is. Ha pedig a tőkés bérlok mégis megjelennek, akkor hiába emlegetünk holmi szakmai és hivatásbeli szempontokat, újra jelentenünk kell majd és szolgálni, és nem csak az erdőt. Ha nem vigyázunk és nem lépünk, akkor újra szegények és cselédek leszünk, kollégák!

Az erdőgazdálkodás gazdaságosságának új értelmezését fogalmazták meg az erdészeti politika művelőinek 1993. évi tanácskozásán, Goslarban.

A 19. században az üzemgazdaságtan törvényeit igyekeztek rákényszeríteni az erdészetre, eljárásaiban az elérhető legnagyobb talaj-, illetve erdőjáradékra törekvést tűzve ki célul. Ez a gyakorló erdészek részéről mindig ellenzésre talált, érezve a benne rejlő ellentmondást. A kívülről részére az akkori kedvező piaci viszonyok között elfogadhatónak látszott, hogy a fagazdálkodás „farvizében” kielégíthetőek a lakosságnak erdővel szemben támasztott egyéb igényei is.

Több, korábbi jelzés után német nyelvterületen a jelen század közepén V. Dieterich tárta fel erdőrendezéstanában, hogy a fatermelés nem végső cél, hanem csupán út, amely annak megvalósulásához vezet. A cél olyan ökológiai erdőállapotnak a fenntartása, amely mellett a célszerűen erdő által kielégíthető valamennyi igény egyszerre valósul meg az elérhető mértékben. Ezt kell az erdőgazdálkodásnak a lehető legkisebb ráfordítással elérnie. A piaczgazdálkodást elfogadva áruként kell kezelni a termékeken túl a szolgáltatásokat, sőt jogokat is. Piacát végső esetben magának az államnak kell megteremtienie. A gazdaságosság mértékét végül is az alternatívákkal való összehasonlítás határozhatja meg.

(DW 1993. 8. Ref.: Jérôme R.)

DOBAY PÁL

Javaslat a magánerdőkben folytatandó szakszerű erdőgazdálkodásra

A *magántulajdon* tartja össze és viszi előbbre a világot. A társadalom mai fejlettségi fokán azonban felismertünk már olyan létfontosságú értékeket, amelyek éppen a közös érdekében nem állhatnak kizárólag egyéni tulajdonban, hanem ezen messze túlmutatva, nemzeti, nemzetközi, sőt világmérceitől összhangolást és szabályozást követelnek. Tipikus példa erre az emberi környezet valamennyi eleme – vizek, légkör, növény- és állatvilág, hulladékelhelyezés, energiagazdálkodás stb. – és ezek bonyolult egymásra hatása. Az *erdő* – az élő és élettelen tényezők legmagasabb rendű találása – hatványozottan idetartozik.

A magyar erdészeti társadalom döntő többsége ezért már sok évtizede lehetőséget minden magyar erdőt egységesen állami tulajdonban, illetve kezelésben szeretne látni. Csak így tudja elképzelni a mindenkor legszakzszerűbb erdőgazdálkodást, amely a természetvédelmet és a tartamosságot is a legszorosabban magában foglalja az anyagi termékek (hozadék) felnevelése és kitermelése mellett. Szakmai lelkiismerete ezt diktálja. Így – kis túlzással szólva – tragédiának minősít minden olyan törekvést, amely ez ellen hat. E szemlélete mögött európai szintű szak-

értelme és tiszteltetle méltó szakmai elhivatottsága áll. A korforduló azonban, amelyben élünk, nekünk, erdészeknek is rendkívüli feladatot jelent.

Hazánk területének 18%-a, azaz 1,7 millió hektár – *erdő*. (Az FM becslése szerint e mennyiség 40%-a – 680 ezer ha – részben már magánkézben van, részben rövidesen egyéni tulajdonba kerül.) E felbecsülhetetlen, egyidejűleg anyagi és nem anyagi természetű vagyonnak jelentős része a privatizáció révén *számtalan törpebirtokos tulajdonába kerül*, akiknek sem szakirányú képzettsége, ebből következően sem kellő gyakorlata és előrelátása, sem erdészeti célja *nincsen*. Nem is lehet.

Ha már bekövetkezett és visszafordíthatatlan a tragédia – a politikai-társadalmi szempont győzelme a fenti szakmai megfontolás felett –, egyet tehetünk: a tulajdonjog (kényszerű) tiszteltetben tartása mellett a *magánerdők üzemeltetési (kezelési) jogát közérdekből egy kifejezetten e célból létrehozandó, erre hivatott felelős állami szerve bízuk*. Ez lehet

– a meglévő állami erdőgazdaságok szervezeti rendszerében működő, önálló elszámolási két-három, ún. „magánerdők üzemeltető szakirányító erdészet”;

– a magánerdőknek ésszerűen nagyobb területi egységekbe – „közirtókosságekba” – tömörítő és több-kevesebb ilyen egységet együttesen kezelő országos erdészeti szervezet;

– az állami erdőgazdaságokhoz hasonló, ezekkel párhuzamosan működő, kizárólag magánerdők szakszerű erdőgazdaságok.

Legcélravezetőbbnek és legolcsóbb megoldásnak az első lehetőség tűnik. Az erdőfelügyeletnek feltétlenül *meg kell erősödnie*, ha az összes magyar erdőt felölelő egységes állami tulajdonlás-tervezés-végrehajtás-ellenőrzés régi ideálját feladva, számtalan tulajdonú erdőbirtokra és – a fentiek szerint – kevesebb számú, ezeket szakszerű állami erdészeti szerve bomlik szét a magyar erdők összessége.

E megerősödés/megerősítés mind szellemi-erkölcsi, mind létszámbeli, mind anyagi-dologi, mind pedig hatáskörbeli vonatkozásban szükséges.

Ehhez a legelső lépés az erdőfelügyelőségek – már jó ideje tartó – *adat-szolgáltató jellegének megszüntetése*, vagy legalábbis lényeges csökkentése volna.

A többi részletekérdés, és túlmutatna e javaslatlét csupán elveket körvonalázó keretein.

Portugália erdőgazdasága

Portugália már az Európai Unió tagja, ahova Magyarország is törekszik, ezért talán nem haszontalan erdőgazdálkodásról kicsit közéletből is megismernünk.

Európa leginkább erdősült országának lehet nevezni, összes területének nem sokban tér el hazánktól, erdeinek területe viszont 3,1 millió ha. Ebből 40,5%-a Pinus-félékkel borított, 21,4%-a kocsánytalan és paratölgy, 12,5% eukaliptusz, egyéb tölgyek 2,8%-os, a szelídgesztenye 1,0% aránnyal képviselt, a fennmaradó közel 7% egyéb fajokkal borított. Az állami erdők aránya 2,5%, a közösségeké 12,4%, a többi magánerdő. Ezek az ország északi részén kispácellás erdők, délen nagyobb birtokok alakjában jelennek meg.

Az erdők gyengén ápoltak, főleg az északi részen van ez így. A tölgyesek nagy részét makkoltatással hasznosították, de visszaszorult, mert az Afrikából behurcolt sertéspestis megfertőzte a disznóállományt. Másik fő melléktermék a parafa, többnyire kisvállalkozók termelték.

Az erdőtelepítésekben eltérő állami támogatás érvényesül. A gyorsan növekvő fajok telepítéseket az állam

csak részben támogatja, a lassan növekvő fajok telepítésének költségeit egészében állami forrásokból fedezik.

Az elhanyagolt erdő ápolására nagyrészt állami támogatásokból próbálnak pénzt szerezni, ebbe a programba a szervezeti átalakítások, üzemmagyságok korszerű méretű kialakítása és egyéb elemek is beletartoznak.

Érdekes a vadászati jog gyakorlása. Az 1974-es forradalom óta nincs a vadászat engedélyhez kötve, vagyis mindenki ott vadászhat, ahol akar. Mivel ez teljesen félrevezető útnak mutatkozott, 1986 óta újra engedélyeztetni kell a vadászatot. Hozzá kell ehhez tenni, hogy a vadállomány túlnyomórészt apróvadból áll, fogoly, fácán, nyúl adja a teríték zömét. A mezőgazdaságilag hasznosítatlan belső területeken jórészt a vadászat vagy az eukaliptusszal végzett erdősítés szolgáltatója a földhasznosítás célszerű módját.

(Forrás: Schriftenreihe des Bundesministers für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, BRD, [417. füzet 1993] Ref.: dr. Szodfridt István)

IVANICS JÓZSEF

Ökológiaailag kedvezőtlen nagyságú erdőfelújítási egységek kialakulásának körülményei és csökkentésének lehetőségei

A közvélemény részéről kritikát kiváltó egyik jelenség az, hogy érzékelik az erdők tájképi hatásának gyors változását. E forrásból táplálkozik az a vélemény is, hogy az erdőgazdálkodók a lehetőségnél többet termelnek és nem kellően érvényesül az erdők környezetvédelmi szerepe. Az új erdőörvényről sokan várják, hogy az korlátozza a vágásterületek nagyságát. Számok is elhangzanak (3-5 ha). De hogy ezek betarthatók-e, illetve milyen következménnyel járnak, jelenleg vizsgálatok nem támasztják alá. Ezért a Zala-erdő Rt. területén vizsgálatot folytatunk a fenti kérdések tisztázására, melynek eredményéről az alábbiakban számolok be.

Az elemzés a következő kérdések feltárására irányult:

- A véghasználati termelések jelenlegi mennyisége mellett milyen nagyságú erdőfelújítási egységek jöttek létre? Egy erdőfelújítási egység (körzet): azon összefüggő, egymással érintkező erdőrészeket összességében, amelyen a véghasználat már megtörtént, de a fiatalos az ötéves revízió még nem esett át.

- Milyen káros hatásai vannak a legnagyobb erdőfelújítási egységeknek?

- Milyen okokra vezethető vissza a nagy felújítási egységek kialakulása?

- Milyen módon csökkenthetők és kerülhetők el ezek keletkezése?

Erdőfelújítási egységek száma és főbb jellemzői

A témát számszerűen és térképi ábrázolásban is feldolgoztuk, erről a következő főbb megállapítások olvashatók le: Jelenleg az erdőgazdaság területén 530 erdőfelújítási egység található. Egy egységhez átlagosan 2 erdőrészlet és 12,5 ha tartozik. Az erdészeti átlagok 6,7 és 22 ha között alakultak ki. A legnagyobb erdőfelújítási egységek az átlagos mérték 3,7-17,5-szeresét teszik ki.

Arra vonatkozóan, hogy milyen nagyságú vágáskoncentrációs tartható szakmailag még elfogadhatónak a kü-

lönféle szempontok figyelembe vétele mellett, a határ a következő mértékek körül húzható meg:

- ahol döntően saját sarjfelújítást alkalmazunk (A) - max. 50 ha,

- ahol mesterségesen újítunk fel - max. 30 ha,

- felújítványág esetén - a változatos kor- és sűrűségelosztás eredményeként - 70-100 ha.

Ilyen szempontból vizsgálva a nagyobb területű felújítási egységeket, az erdőgazdaság területén mintegy tizenötöt kell olyannak minősíteni, ahol a kedvezőtlen hatások megfigyelhetők, sőt számszerűsíthetők is.

A kedvezőtlen nagyságú felújítási egységek negatív hatásai

- Valamennyi nagy egységre érvényes az állománygondozás viszonylagos elhanyagoltsága.

Elhúzódik a befeczeztésként történő átadás, a főtípus az első kivételhez képest, az átlagnál nagyobb mértékben szorulnak vissza. A szélsőséges méretű pölöskei tömbben pl. az elültetett tölgy 40%-a elhalt. Míg a fakitermeléshez biztosított a szükséges kapacitás, ugyanez az erdőművelési munkákra már nem mondható el.

- A tájképváltozás gyorsan következik be, ez valami rendkívüliség érzését kelti elsősorban a nem szakmai közönségben.

- Az ökológiai stabilitás csökken. Kisebb lesz a környezetvédelmi hatás, kedvezőtlenebb a vízgazdálkodás, növekszik a talajerózió és a különféle károsítás.

- A tömb nagysága és a vadkár mértéke között összefüggést nem tapasztaltunk. Vagyis a tömbök nagysága általában nem növeli a vadkárt. Sőt, a kisebb egységeknél a vadkár erőteljesebb, a zárványterületeken pedig kártétel nélkül szinte lehetetlen erdőszínti.

A nagy vágáskörzetek létrejöttének okai

- Az erdőtervezés c. témakört gyakorlati munkája idején kevésbé vizsgálja.

- Az utóbbi évtizedekben a vágásköröket nem igazították az ökológiai követelményekhez.

- Az előző véghasználati periódusban is nagy területen közel egykorú állományok jöttek létre.

- Helyenként ún. rontott erdők alakításának erőltetése, azaz idő előtti véghasználatok keletkezése.

- Feltáróút elhelyezkedése.

- Ökonómiai szemléletről fakadó vágáskoncentrációs törekvések.

- Az erdőrészek nagyságának döntő hatása.

A kedvezőtlen nagyságú erdőfelújítási egységek csökkentésének lehetőségei, a jövőképek alakulása

Elemzésünk során gyorsan kiderült, hogy ha az erdőterv által besorolt véghasználatok mechanikusan végrehajtásra kerülnek, a kedvezőtlen nagyságú egységek száma, valamint mérete tovább növekedne. Tervezőmunkánk tehát arra irányult, hogy a véghasználatok olyan elrendezését érjük el, amely kedvező méreteket eredményez, hamarosan rájöttünk arra, hogy csak a folyamat lassítása érhető el, optimális méretek csak több erdőtervezési ciklus folyamán alakíthatók ki.

Kitűnt ugyanis, hogy egy kicső véghasználatot alig lehet egy hasonló állománnyal helyettesíteni. Vagyis a jelenlegi kedvezőbb erdőképet csak a véghasználatok jelentős csökkenése mellett lehet kialakítani. Hiába korlátozza ugyanis az erdőörvény az éves vágásterület nagyságát, ha fennmarad a véghasználati termelés jelenlegi volumene, az ökológiai kép csak a jelenlegihez közeli lehet.

Az előző méretek 68:32 arányú véghasználati és előhasználati termelés és a véghasználati lehetőség 94%-os kihasználása mellett alakultak ki. Végül szükséges megjegyezni, hogy fentiekből konkrét következtetéseket csak a zalai viszonyokhoz hasonlókkal rendelkező erdőgazdálkodók vonhatnak le.

PRO SILVA tanulmányút

Németország Hessen tartományában sikerült egy hónap gyakorlatot eltöltenünk. Vendéglátóink Leichthammer és Weltecke urak – az ANW (Arbeitsgemeinschaft Naturgemässes Waldwirtschaft) tagjai, ami a PRO SILVA németországi szervezetének felel meg – a felügyeletük alá tartozó erdőket már 20 éve folytatnak természetközeli erdőgazdálkodást. Az itt szerzett tapasztalatainkat szeretnénk megosztani önökkel.

A helyi erdőgazdálkodási viszonyok

A terület – a Német-középhegység – tengerszint feletti magassága 450–850 m, a talaj kémhatása savanyú, az átlagos évi csapadék kb. 700–1000 mm, évi átlaghőmérséklet 7,5 °C. A természetes erdőállásulás a montán bükkös. A lucfenyő nem őshonos, de természetesen újul.

A felújításokat az elgyomosodás nem veszélyezteti, csak a szélöntés után keletkezett foltokban szükséges az erdősítések ápolása a szeder és a svábrekettye felverődése miatt. Egy erdőterület kb. 1000 ha-os, a feladatokat 1 erdőész és 2-4 erdei munkás látja el.

Az 1989-es szélöntés következtében a vizsgált területen egy éjszaka alatt 40 000 m³ fa károsodott. Ekkor figyelték meg, hogy a természetes erdőgazdálkodás elvei szerint művelt részekben nagyságrendekkel kisebb a kár, mint az elegyetlen egykorú állományokban. Tárvaság mellett azonban még a megfelelő struktúrájú állományok is kidőlnék.

A gazdálkodás elvei

Alapelvük, hogy az erdő nem „fatermesztő üzem”, hanem több ezer populációból álló életközösség, amit hiba lenne csak fatermesztési célból vizsgálni. Ennek szellemében a gazdálkodás során céljuk a természetközeli állapot, az örökérfő (Dauerwald) szerkezet kialakítása. Az örökérfő átmenetet képez a szálaló és a vágásos erdő között. Megjelenésében hasonlít a szálaló erdőhöz, de nem található meg benne minden korosztály. Az idősebb állományok alatt fokozatosan jelenik meg az újulat, ami gyakran 30–60 évig együtt nő az anyaiállománnyal. Az idősebb állomány védelmében, félárnyékban az utódnemzedék (LF, B) kiválóan fejlődik, a természetes differenciálódás jól

érvényesül. A félárnyék a fiatal fák törzsmínőségére (B) és ágvastagságára (LF) van jó hatással.

Az idősebb állományba kb. 5 éves visszatéréssel állandóan belenyúlnak más-más szempontok figyelembevételével. A használatok elvei autól függenek, hogy megjelent-e már a természetes újulat, illetve az állomány milyen méreteket, kort ért el. A természetes felújításnál a hontóvágások folyamán mindig a gyengébb minőségű egyedeket veszik ki, hogy a jó minőségűek genotípusa maradjon fenn, illetve rájuk rakódjon az értéknövekedés. A természetes újulat megjelenése után a célamérőt ($d_{1,3} = 60$ cm) elért egyedeket termelik ki. A belenyúlások közben vizsgálják az egyedek egészségi álla-

potát, így adatokat kapnak arra, hogy növelhető-e még az idősebb állományrészek végvágáskor. Pillanatnyilag bükknél 220 évben, tölgynél 240 évben, lucfenyőnél 150–180 évben állapították meg a végvágáskort. De a helyi erdőész elmondása szerint ez még növelhető.

Igyekeznék a biológiai vágáskort megközelíteni, mert nem az állomány egészére nézve próbálják elérni a maximális hozamot, hanem külön-külön az állomány egyedeire. A maximális véghasználati hozam mellett igyekeznek a felújítás, ápolás és tisztítás költségeit minél lejjebb szorítani. Ezt úgy oldják meg, hogy a természetet bízzák az ápolási, művelési teendőket és csak végszükség esetén avatkoznak közbe. Például az előtörő pionír fafajákat (madárberkenye, nyír) hagyják az állománnyal együtt nőni – abban az esetben vágják csak vissza őket, ha árnyalásukkal veszélyeztetik a főfajt –, hogy talajárnyalással, lombhullással javítsák a termőhelyi feltételeket. Költséget takarítanak meg azzal is, hogy

Tölgyshanggal való felújítás gazdaságosságáról számolnak be Németország Baden-Württemberg tartomány lebenhauseni erdőhivatalából. Az 1990-es viharkár területét kellett erősen látogatott, városközeli részen, nagyvadban gazdag körülmények között újraerdősíteni. Az előírt célállomány főként KST és KTT típusú volt. A végrehajtás módjára a példát az 1915–1916 közötti időből származó, már meglehetősen magas bükkújulatba 7x7 m-es hálózaton 2–3 m magas tölgyshang-telepítés mai képe adta.

A suhánggal való erdősfőtést kísérleti jelleggel már a 70-es évektől eredményesen végeztek gondosan kerített részletekben. Ez adta a bátorságot a mostani, nagyobb feladatok ellátásához, ahol már csak egyedi védelemről lehetett szó.

A suhángokat jól sikerült természetes újulatokból szedték, de jobbnak bizonyultak azok, amelyek kerített vetésből származtak. Utóbbi esetben a csemeték 60%-a (600–1800 db/ha) kerülhetett kiemelésre. A 2–4 m magas suhángokat 25–30 cm átmérőjű, éles (28 cm-es) ásóval kivágott földlabdásan emelték ki a gödör mellé terített kendőbe, amivel a labdát menten rögzíteni kellett. Különösen ügyelni kellett a karógyökér sima vágásfelületére. Az ültetés 5x5 m-es hálózatba, karó mellé történt, és mindjárt védőfonat-hengert húztak rá. Az első tenyészeti évben a túl élénken hajtó koronát szabályozni kellett a törzs megerősödése végett. Az eredmény eddig jó, mindössze 10%-nyi a kiesés. A 80–120 cm-es csemetével történő felújítással szemben gazdaságossági téren is állja ez a módszer a versenyt.

(AFZ 1994. 10. Ref.: Jérôme R.)

vágastakarítást nem végeznek, hanem a használatok folyamán ügyelnek az ágak megfelelő elhelyezésére.

A megfelelő állomány szerkezet kialakítására egyszerű gyérítési eljárás alkalmaznak, amelynek lényege, hogy minden magassági faosztályban (pl. Kraft-féle) végeznek belenyúlásokat. Törekednek arra, hogy az állományban legyenek vékony, vastag és közepes vastagságú törzsek. Az ilyen szerkezet kialakításának két oka van. Az első, hogy így az állomány egyedei nem egyszerre érik el a célátérő, a területen folyamatosan lehet vágásokat végezni, a végvágás ideje kitolható. A második ok, hogy megfigyelések alapján a magára hagyott egykorú, homogén szerkezetű állomány is ezt az alakot veszi fel. Tehát feltételezhető, hogy ez stabilabb állomány szerkezet.

Több őserdő vizsgálatból ismert, hogy azok a fák, melyek fiatal korukban lassabban nőnek, később a gyorsan növekvőkhöz képest nagyobb méreteket érnek el, tovább maradnak egészségesek. Ezért a gyérítések azokra az egyedekre irányulnak, melyek a meglévő állókhoz képest rosszabb minőségűek. Elsősorban a vastagabb méretű, gyengébb minőségű egyedeket termelik ki, mert így egyrészt lehetőség nyílik 4-5 vékonyabb törzs növekedéséhez, másrészt csökkenti a használat árbevétele is növekedik. A jó minőségű vastagabb törzseket csak a célátérő elérése után vágják ki, így biztosítva minden törzs esetén a maximális hozamot. Az alászorult és a száradó fák csak olyan mértékig termelik ki, ami a közelítéshez, illetve a biztonságos munkavégzéshez szükséges. Ezáltal csökkennek a használat költségei, és így az erdőhöz tartozó sok állat- és növénypopuláció is megtalálja életfeltételeit. A természet szerű erdőgazdálkodás esetén az egybevonat kezelhet területek nagysága a helyi erdészek szerint kb. 0,3-0,5 ha. A sok apró terület kezelése, az áttekinthetatlenség miatt, nagyon lelkiismeretes erdész-munkát igényel.

A természet szerű erdőgazdálkodás helyzete

Ma Németországban a természet szerű erdőgazdálkodást mint lehetséges gazdálkodási módot elfogadják. Ehhez hozzájárult az 1989-es szöldön-

Az erdők szerepe a kisvízgyűjtők elfolyó vizének szabályozásában

A víz egyre inkább hiánycikké válik, ezért kell figyelnünk azokra a megállapításokra, amelyeket N. A. Voronkov közöl a csehszlovák erdészeti szaklap, a Lesnictvi 1993. 7. számában. A szerző az oroszországi erdős, erdős-sztyepp övezetben kisvízgyűjtők vízellátását tanulmányozta és figyelt az erdők faji összetételét. Azt találta, hogy az egyes összetételű erdők faji összetételétől függően az elfolyó víz mennyiségéből 70-215 mm-t lehetne visszatartani olyan tájon, ahol az évi csapadék 700-800 mm.

Hasonló vizsgálatokra nálunk is szükség lenne, főként a faji összetétel és az erdők záródása függvényében kellene ilyen számokhoz jutnunk.

(Ref.: dr. Szodfridt I.)

Homogén vagy heterogén méretek az erdőn?

Napjaink erdőgazdálkodásában jelentős helyet kapnak a fatermesztő ültetvények. Ipar szerű fafeldolgozásra, gazdaságosabban termelhető faanyagra adnak lehetőséget. Ugyanakkor feláldozzák az erdő sokszínűségét, a méretek különbözőségeiből fakadó változatosságot. Ezért érdemes felfigyelnünk arra a tanulmányra, amelyben szerzők homogén és heterogén méretű fákból összetett erdőfenyves állomány szerkezetű, fatermesztési vonatkozásait hasonlították össze. Megállapításaik közül a következőket kell idéznünk. Az egyenlőtlen méretű fenyesben a fák száma kétszerese volt a homogén méretű fákból állóhoz képest. Az élőfakészlet meghaladta az egyenlő méretű állományban a heterogén összetételűét, ennek ellenére az évi átlagnövekedés megközelítően azonos volt. Ha az összehasonlítás szolgáló két variánsban azonos a lábón álló fakészlet, a vegyes méretű fenyesben mintegy 30%-kal nagyobb az évi átlagnövekedés.

(Annales des sciences forestières 1994. 2. sz. 111-120. o. Ref.: Jakab J.)

Talaj-előkészítések hatása az erdőtelepítésre sík vidéki agyagos talajon

Angliában többféle talaj-előkészítést alkalmaztak az erdőtelepítés sikeréért. Teljes szántást végeztek, bakhátalást alkalmaztak és kezeletlen, műveletlen kontrollterületet állítottak be. A teszt növény magas kőr volt, magassági növekedése alapján határozták meg a talaj-előkészítések eredményességét. Legnagyobb növekedést 3 év után a teljes szántás nyújtott, ez javította legjobban a talaj víz- és levegőgazdálkodását, a tápelemek feltárolását. A leggyengébb növekedést a bakhátas művelés adta.

(Forrás: Quarterly Journal of Forestry, 1994. 1. sz. 35-44. o. Ref.: Alyshum Ahmed)

tés is, mert ezután sokan felismerték, hogy változtatni kell a korábbi erdőgazdálkodási módszereken. Persze ez a katasztrófa nem egyedül öki volt a felismerésnek, de tevékenyen hozzájárult, hogy az elvek széles körben elterjedjenek.

A természet szerű erdőgazdálkodás időszerszerűségét növeli, hogy változnak az erdővel szembeni igényeink. Egyre többen keresik fel az erdőt üdülési, pihenési célból, és a természetvédelmi szempontok is erősödnek. Az erdő

klasszikus hármas funkciója közül a fatermelés egyre hátrébb szorul, sőt lassan elveszti elsődleges jelentőségét. De közben nem szabad elfelejtenünk, a faanyagra szükségünk van, míg nem tudjuk más anyaggal helyettesíteni. Továbbra is kell erdőgazdálkodást folytatnunk, aminek a lehetőségeihez képest gazdaságosnak kell lennie. Ehhez kínál lehetőséget a természet szerű erdőgazdálkodás.

Grosz Róbert, Takács Tibor
V. évf. erdőmérnök-hallgatók

GRYNAEUS ANDRÁS – HORVÁTH EMIL – SZABADOS ILDIKÓ

Az évgyűrű mint természetes információhordozó

A fák egész életük folyamán növekszenek, e növekedés azonban nem egyenletes, mert befolyásolják termőhelyi, állomány szerkezeti viszonyok, genetikai adottságok, különféle biotikus és abiotikus károsítók és az ember is, erdőnevelési tevékenysége révén. Mindezen tényezők hatásai a mérsékelt éghajlati övben integrált módon évszázadokon keresztül tárolódnak az évgyűrű növekedésének ritmusa által.

Az a felismerés, hogy az évgyűrűk vizsgálatával megfigyelhetők egyes alapvető tényezők időbeli változásai – amelyekről esetleg más forrásból semmiféle információ sincs – és megfelelő módszerekkel abszolút időskálához is köthetők, megteremtette a *dendrokronológia* tudomány alapjait. Míg a dendrokronológia az egyes évgyűrűk képződésének időpontját próbálja meghatározni, addig a *dendroklímátológia* a fák vastagsági növekedése és a klíma kapcsolatát vizsgálja azzal a céllal, hogy történelmi korok éghajlatát rekonstruálja.

A tudományág történeti áttekintése

Az évgyűrűkutatásnak mind Európában, mind Észak-Amerikában nagy hagyományai vannak, a témában megjelent publikációk száma is jelentős.

A dendrokronológia alapjait A. E. Douglass (1911) amerikai csillagász fektette le a századforduló elején. Időjárási adatok hiányában kezdett az évgyűrűkutatásba, és munkája eredményeként egy, az archeológiai időkig visszanyúló évgyűrűritmust sikerült összeállítania, ez az ún. kronológia.

Európában – Douglass módszereit átvéve – B. Huber (1941) honosította meg a dendrokronológiát, és azóta szinte valamennyi európai országban folynak ilyen témájú kutatások.

A tudományág fejlődését napjainkban a H. Fritts (1976) által bevezetett, számítógéppel támogatott statisztikai módszerek és a H. Polge (1963) által alkalmazott röntgensugaras sűrűségmérés segítették.

Hazánkban eddig kronológia még nem készült, bár évgyűrűmérések és -elemzések különböző fajokra és különböző célokkal régóta folynak. Jelenleg Magyarországon két helyen folyik rendszeres dendrokronológiai kutatás: egyrészt az ERTI-ben (Szabados Ildikó [OTKA 6129] és Horváth Emil), másrészt az Eötvös Loránd Tudományegyetem Középkori és Korajkori Régészeti Tanszékén (Grynaeus András). A két laboratóriumban együttműködve, de eltérő módszerek alkalmazásával folynak a vizsgálatok.

A kutatás célja és jelentősége

1. Mindenekelőtt azt vizsgáljuk, hogy Magyarország területe dendrokronológiai szempontból egy területnek minősül-e vagy több kisebb, egymással nem, vagy csak kismértékben összehasonlítható zónára oszlik-e; illetve hogyan viszonyul hazánk területe a délnémet, északgörög, lengyel és novgorodi adatsorokhoz.

2. Az 1. pontban ismertetett kutatások lezárulását elfogadva azt a hipotézist, hogy az egész ország „lefedhető” egy görbével, illetve adatsorral, megpróbálunk összeállítani egy olyan kronológiai görbét, illetve adatsort, amely a régészet által vizsgált korokig nyúlik vissza.

3. Az ásatásokon előkerült és viszonylag épen maradt famaradványok datálása a 2. pontban elmondottak alapján legtöbbször nem valószínűsíthető meg, de „lebegő”, azaz egymással jelenleg nem összekapcsolható adatsorok segítségével relatív-kronológiai támpontok nyerhetők.

4. A recens minták segítségével azt is vizsgáljuk, hogy az Ernst Hollstein által Európára statisztikai módszerekkel kiszámított átlagos tűlgy-szűlcsvastagság érvényes-e Magyarországon.

A már felépített kronológiák felhasználási területei a következők lehetnek:

- korábbi időszakok egyes hiányzó klímaadatainak pótlása. A klíma korlátozottan jelenlévő tényezői szoros összefüggésben állnak az évgyűrű méretével, így egy keskeny évgyűrű időszak kedvezőtlenebb éghajlati feltételekre utalhat. Ezáltal más vizsgálatoknál lehetővé teszi a klímahatás kiszűrését;

- hidrológiai viszonyok változásának feltérképezése;
- erdészeti károsítók fellépésének időpontjai, esetleges ciklikusságuk meghatározható;
- a kiválasztott fajok hosszú időn keresztül való növedékvizsgálata;

- régészeti szempontból a dendrokronológia révén valószínűsíthető meg a legpontosabb keltezés, mert az eljárás – kedvező esetben – negyedévre pontosan tudja megadni a felhasználni kívánt dátumát;

- segítséget nyújthat a történetiszeknek, régészeknek a régmúlt korok időjárási- és klímafolyamatainak, jellegzetességeinek rekonstrukciójára, egyes esetekben ezzel (kiegészítve) magyarázatot adva egy-egy történelmi folyamatra, átalakulásra.

A fajaj kiválasztása és mintagyűjtés

Az eltérő genetikai hatások kiszűrése céljából a kronológiát fajajonként, illetve fajcsoportonként kell elkészíteni. A fajajkiválasztás legfontosabb szempontjai a következők:

- gyakori, őshonos faj, hogy legyen esély a történelmi időkől minták begyűjtésére;
- gyors likacsú, a jól elkülöníthető évgyűrűk miatt,
- hosszú életkor, a biztonságos átfedések miatt,
- kevésbé legyen hajlamos álvéggyűrű-képzésre.

A fenti feltételeket és hazánk jelenlegi területét figyelembe véve, csak a tűlgyek jöhetnek számításba. Bár a külföldi irodalom szerint a kocsányos és kocsánytalan tűlgyek megbonthatása nem szükséges, mi – legalábbis a recens mintáknál – megpróbáljuk a tűlgyfajokat szétválasztani.

A mintákat még élő vagy ismert vágáskorú fák korongjaiból, növedécsapjaiból, régi épületekből, azok maradványaiból és régészeti leletekből nyerhetjük.

Az idősor kiterjesztéséhez, az egyes helyi kronológiák érvényességi határának megállapításához és a statisztikai megbízhatóság növeléséhez nagyszámú mintára van szükségünk, amelynek beszerzése az időben távolodva egyre nehezebb, ezért néhány éven belül csak részeredményekre számíthatunk.

Adatbázisunkat nyitottnak tekintjük más kutatók számára is, hisz az általunk „kinyert” és felhasznált adatokon felül rengeteg egyéb adat, ismeret nyerhető mind a recens, mind a régészeti faanyagból.

A vizsgálat és feldolgozás módszere

Jelenlegi lehetőségeink az évgyűrűszélesség mérésén alapuló módszert engedik meg, röntgensugaras sűrűségmérő berendezésekkel a világon csak nagyon kevés laboratórium rendelkezik.

A korongokon három, illetve négy sugárirányban mérjük az egyes évgyűrűk szélességét századmilliméter pontossággal a rendelkezésünkre álló osztrák típusú (Johann-féle) digitálpozícióméterrel. A mért adatok közvetlenül számítógépre kerülnek (Somogyi 1988, illetve Nagy 1990.) és a további feldolgozás, elemzés kétféle módon történhet:

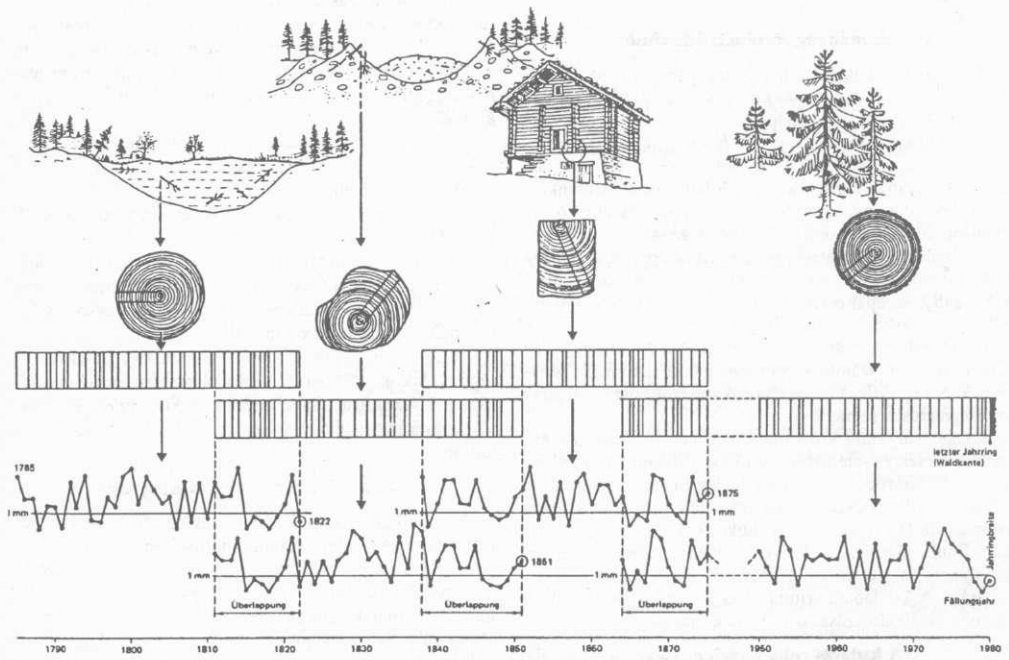
1. *Mérés nélkül:* kézi, hagyományos módszer vázára készítésével (1. ábra), ahol a jellegzetes keskeny évgyűrűket függőleges vonallal jelöljük, amelynek hossza a környezetében levő évgyűrűktől függ. Relatív minél keskenyebb egy évgyűrű, annál hosszabb a vonal. A vázára csak a kiugró diagnosztikai jellegzetességeket mutatja, abszolút értékek természetesen csak méréssel nyerhetők.

2. *Méréssel:* számítógépes, matematikai statisztikai feldolgozás (t-teszt, együttfutási érték).

A kezdeti időben mindkét módszert párhuzamosan használjuk, ezáltal önmagunkat is folyamatosan ellenőrizzük.

A dendrokronológiában a keskeny és a különösen keskeny évgyűrűknek van kitüntetett jelentősége. A hozzájuk

1. ábra
Különböző korú minták összekapcsolásának sematikus ábrázolása

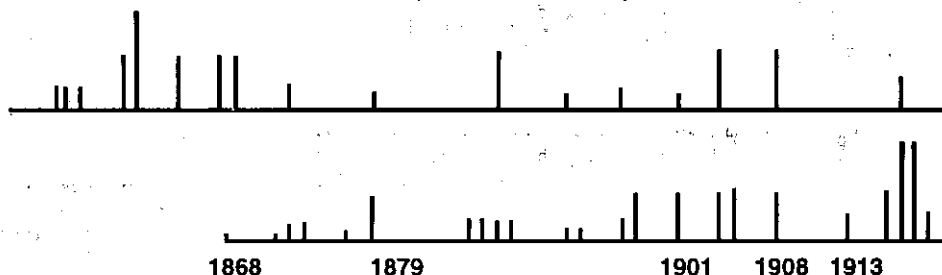
Az ábra forrása:
Schweingruber 1983; Der Jahrring, 85. oldal

Az ábrán szereplő német kifejezések:

Überlappung = átlapolás,
Jahrringbreite = évgyűrűszélesség,

Letzter Jahring (Waldkante) = utolsó évgyűrű (kéreg),
Fällungsjahr = kivágás éve

2. ábra
Különböző korú minták összekapcsolása vázázbrán
(a felső minta származási helye Gánt, az alsóé Sur)

tartozó dátumokat jelző éveknek nevezzük. Ezen évek egymástól való különböző távolsága biztosíthatja, hogy egy ismert korú évgyűrűmenethez kapcsolódjunk, meghatározva ezzel az egyes évgyűrűk korát. Egy újabb adatsor statisztikailag megerősítheti az eddigi kronológiát, vagy azt időben meg is hosszabbíthatja. Ez a folyamat az abszolút kormeghatározás. Ha ismeretlen származási korú minták csak egymáshoz kapcsolhatók, akkor azoknak csak a relatív kormeghatározása történik meg, de az abszolút kronológia kiterjesztésével idővel összekapcsolhatók lesznek egymással, így a relatív kor is abszolúttá válhat (2. ábra).

Az eddig elért részeredmények

Az 1993. szeptemberéig elvégzett vizsgálatok forrásai:

A jelen tanulmányban ismertetett eredményekhez az alábbi területek mintáit használtuk fel: Komló 44A, Besence 16A és a Somogyi Erdőgazdaság több területe; valamint a Bakony-Vértes hegységek és a Dunántúl más tájairól szórványosan gyűjtött mintákat.

A helyi kronológiák viszonya egymáshoz

A három helyi „alapgörbe” (Komló, Besence, Somogy) összehasonlítása az alábbi meglepő eredményekre vezetett: a komlói görbe összemérhető volt a somogyival és a Bakony-Vértes alapgörbével (99%-os valószínűség mellett). A Bakony-Vértes görbe összemérhető volt a somogyival. Ugyanakkor a besencei adatsor egyik görbével sem mutatott szoros korrelációt, jóllehet a Mecsek közelében fekszik.

Ezekből a tényekből messzemenő következtetést nem lehet még levonni, de mindenképpen iránymutatók a tekintetben, hogy az egész Dunántúl „dendrokronológiai helyzetének” meghatározása további vizsgálatokat igényel.

Az egyedi és helyi görbék összehasonlítása a külföldiekkel

A Kárpát-medence és a szomszédos területek dendrokronológiai viszonyának meghatározása miatt elvégeztük a rendelkezésre álló „helyi” görbék és adatsorok összevetését a délnémet, északgörög, valamint lengyel (Gdansk-Pomeránia központú) területei érvényes adatokkal, valamint az összeállított „magyar alapgörbe” adataival. Ellenőrzés céljából összehasonlítottuk a hosszabb egyedi (Tardosbánya, Buda)

görbékkel a felsorolt külföldi adatsorokkal.

Az eredmény teljesen negatív volt, azaz semmilyen mértékű egyezést vagy hasonlóságot nem sikerült találni az adatsorok között.

A Bakony-Vértes alapgörbe esetében minimális összehasonlíthatóságot lehetett tapasztalni ($t = 1,17$; $G = 60,7\%$; $99,0$ valószínűség mellett) a délnémet alapgörbével. Ez viszont jócskán alatta marad a hasonlóság minimálisnak tekintett értékénél ($t > t_{krit} = 2,6$; $G = 60\%$).

A vizsgálatok eredményeit összefoglalva azt kell megállapítanunk, hogy a kérdés a kutatás jelenlegi állása mellett eldönthetetlen, de valószínűnek tűnik, hogy a Kárpát-medence – a tölgyek esetében – önálló dendrokronológiai területe(ke)t alkot, azaz független a – dendrokronológiai feltevésektől – szomszédos területektől.

Befejezésül szeretnénk köszönetet mondani mindazon erdészeknek, akik eddigi munkánkat a mintagyűjtéssel segítették: Bakon Gábornak, Barátossy Gábornak, Husz Endrének, Káldy Józsefnek, Pintér Lászlónak, Právecz Antalnak, Szántó Gábornak, Szelcsányi Györgynek, Vass Sándornak. Bizalommal kérjük mindazok segítségét, akik munkánkhoz idős tölgykorongokkal hozzá tudnak járulni.

Erdők az üvegházhatás hátrányainak elhárításában

A svájci erdészeti szaklap, a Schweizerische Zeitschrift ez évi áprilisi száma foglalkozik a címben megjelölt kérdéssel. A következő intézkedésekkel kívánják a célt elérni:

1. A hasznosítatlan mezőgazdasági területek erdősítése.
2. Az erdők élőfakészletének növelése.
3. A fatermés növelése megfelelő fajok választásával és trágyázásokkal, más eszközökkel.
4. A szénhidrogének felváltása faalapú energiaforrással.

Fentiekkel a levegőbe jutó szén-dioxid mennyiségét kívánják csökkenteni és nagyobb mértékben lekötöni az élőfában.

Göbölös Péter
II. évf. emh.

DR. FÜHRER ERNŐ

Változások és új feladatok az ERTI munkájában

Az intézményesített önálló erdészeti kutatás hazánkban csaknem 100 éves múltra tekint vissza. Az erdőgazdálkodás, azaz az erdők ésszerű és tartamos kezelésének törvényerejű (1879. évi XXXI. törvénycikk, Erdőtörvény) szabályozása után kezdődhetett csak meg a magyarországi, sajátos természetföldrajzi és gazdasági viszonyokra épülő erdészeti tudomány megalapozása. Ennek kimunkálásánál az erdőgazdálkodás alapelve a **tartamosság** – új kifejezéssel a **fenntartható fejlődés** – mindig is érvényesült, azonban ma már ez az elv nemcsak az erdők területének és termelésének megtartását és növelését, hanem az **erdőnek** mint ökoszisztémának, annak **szociális, kulturális, természetvédelmi és elsősorban gazdasági értékeinek, valamint szolgáltatásainak tartós megőrzését, és ha lehet, javítását** is jelenti. Hiszem, hogy a tartamosság ezen új értelmezésének gyakorlati érvényesítése az ökoszisztéma szemléletű erdészeti kutatás eredményei nélkül nem valósítható meg.

Ma már a széles közvélemény előtt is egyértelmű, hogy az erdőben folytatott mindennemű tevékenység – éppen az erdő sokrétű szerepe miatt – ösztársadalmi érdekeket szolgál. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy ezen érdekek súlyának megfelelő ellentételezést kapunk a társadalom részéről. Tisztában vagyunk azzal, hogy az erdészeti kutatásnak eredményeivel meg kell felelnie a szakmai és társadalmi elvárásoknak azokban az erdőkben is, melyek tulajdonjoga nem az államé. Ugyanez érvényes természetesen az állami erdőkkel történő gazdálkodásra is, melynek szakszerűségében példaértékűnek és kisugárzóknak kell lennie a magán-erdő-tulajdonosok és -gazdálkodók irányába. Mindez igen kemény kihívást jelent ma szakmánknak, ezen belül a kutatásnak is.

Az erdőgazdálkodás elméleti és gyakorlati összefüggéseinek feltárását szolgáló erdészeti kutatás ezért nem nélkülözheti egyrészt az intézet függetlenségét garantáló költségvetési, másrészt a konkrét ágazati (szakmapolitikai,

gazdálkodási stb.) feladatok eredményes elvégzésének feltételeit megteremtő államerdészeti támogatást, függetlenül a tulajdonviszonyoktól és az állami erdők jövőbeni területarányától. A tudományos intézetben folyó kutatómunka biztonságát e kettős finanszírozás tenné lehetővé. Sajnos a kutatás fontossága, gondolom elsősorban gazdasági okok miatt, még szakmai körökben is csak haligatólagosan elismert. Remélem a nemzetgazdaság erősödésével és az állami tulajdonú erdők egységes szervezeti kezelésének megvalósításával az erdészeti kutatás helyzete is stabilizálódni fog. Az elmondottak érzékeltetésére és alátámasztására bemutatom az ERTI pénzügyi forrásainak 40 éves alakulását. Az intézet 1971-ig csak költségvetési támogatásból tartotta fenn magát. Ezt követően fokozatosan emelkedett az egyéb bevételek, elsősorban az állami erdőgazdaságoktól kapott megbízások mennyisége, miközben a költségvetési hozzájárulás mértéke az utolsó 10 évben stagnált, és mára az összebevételeink 40%-át, mindösszesen 55 millió Ft-ot tesz ki. Ez az összeg még a béralap kitöltésére sem elegendő, nemhogy a kutatás dologi fedezetére, valamint az intézeti rezsit, illetve a hosszú időtartamú hazai és nemzetközi kötelezettségvállalásokban megfogalmazott és az intézet feladataiba utalt feladatok költségeire. A létszámunkat, mint ahogy erre a lépésre minden erdőgazdálkodó rákényszerült, több mint felére csökkentettük, az állomásokon folyó kutatómunka egy részét pedig az ésszerűség határain belül több helyütt véglegesen lezártuk vagy szüneteltettük. Az adminisztráció és számvitel racionalizálását is megtettük. Mégis, az intézet dolgozói elbizonytalanodtak, mert perspektivikusan nem érzik a kutatás feltételeinek biztosítását.

Az intézetnél meglévő ismert kutatási eredményekkel igazolt szellemi kapacitáson kívül kutatást szolgáló erdőterületek, nemzetközi hírvételek, közel 3000 kísérleti területet számláló országos hálózat van a gondjainkra bízva. Az erdészeti kutatásért felelős szerveinknek el kell döntenie, hogy mi legyen a fenti értékek sorsa. Tudnunk kellene, hogy

Egész Európára kiterjedő munkáját kezdi meg Finnországban egy új kutatóintézet (European Forest Institute, Torikatu 34, SF-80100 Joensuu). Teljes kiépítését 20 különböző nemzetiségű kutatóval és 20 munkatárssal, évi 3 millió USA dollárral 1997-re tervezik. A költség felét a finn állam, a többi külső források fedezik. Igazgatását egyelőre egy finn professzor látja el, helyét augusztus végéig más nemzetiségű személlyel töltetik be.

Az új intézet célja a térségre kiterjedő interdiszciplináris erdészeti kutatások lehetővé tétele – vizsgálni az erdők, fakészletek helyzetét, fejleszteni a kutatási módszereket, szabványokat és az erdészeti nevezéktant.

(AFZ 1993. 10. Ref.: Jérôme R.)

milyen további részlegeket, állomásokat szüntessünk meg, mert ehhez kell igazítanunk az intézet létszámát, szervezeti felépítését és feladatait.

Tervezni, folyamatos kutatómunkát végezni csak biztos jövőkép ismeretében lehet. Ehhez azonban az intézet sorsát illetően ismerni kell a főhatóságot, vagyis az FM szándékát és lehetőségeit, valamint azt, hogy az ágazat akarja-e és képes-e az erdészeti kutatás alapvető anyagi feltételeit biztosítani. Ezek ismerete nélkül az erdészeti kutatás, az intézet sorsa a további lassú zsugorodás, elsoványodás lesz.

Úgy gondolom, az erdészszakma túljut a mélypontra, az Erdészeti Tudományos Intézet pedig újból „honörös” lesz és a talonba helyezett lapokra lícitálni fog. De, mint ahogy a „tarokkjátékban” is mondják, „új lapok, új remények”, vagyis az új kör már más lesz, mint a régi.

Ebben erősít engem a vélhetően hamarosan kialakuló szakmai összefogáson túl az a tény, hogy minden európai állam, így hazánk is Strasbourgban és Helsinkiben az Európai Erdők Védelmének Miniszteri Konferenciáján kinyilvánította elhatározását országa erdővagyonának védelme és megővése végett.

A megoldás alapfeltétele pedig nem más, mint az erdei ökoszisztémákban uralkodó ökofiziológiai folyamatok megismerése, az ökoszisztémák működésében bekövetkezett zavarok elemzése és a megváltozott környezeti tényezők hatásainak tudományos igényű feltárása. Ezért a hazai erdészeti kutatásnak a sajátos, nemzeti adottságokra és az eddig elért eredményekre építve igazodnia kell a következő prioritásokhoz:

- **Erdői ökoszisztémák monitoring rendszerű megfigyelése**, amely a vizsgálati célnak megfelelően kiválasztott ökoszisztémák állandósított parcellán folyamatosan végzett ökológiai, fiziológiai, erdőművelési, erdővédelmi és fatermési felvételekből, mérésekből, valamint ezek folyamatos értékeléséből áll.

- **Erdői ökoszisztémák génkészletének és biológiai sokféleségének megőrzése**; ennek keretében elsősorban őshonos fajfaj, természetes szerkezetű erdőtürsülésekben (bükkösök, gyertyános-tölgyesek, zárt tölgyesek stb.) populációgenetikai vizsgálatokra kerül sor.

Természetesen a kiemelkedő eredményekkel elért eddigi nemesítési kutatásokat (nyár, akác, fenyő) is folytatjuk.

- **Erdői ökoszisztémák víz- és tápanyagforgalmának jellemzése** az ökoszisztémákban belül uralkodó ökofiziológiai folyamatok, valamint a termőhely termőképessége és a szervesanyag-termelés közötti összefüggések feltárásához.

- **A feltételezett klímaváltozás érvényesülésének hatása a magyarországi erdőkre és az erdőgazdálkodás eredményességére.**

- **Az ökoszisztéma szemléletű erdőművelés, a termétszerű erdőgazdálkodás lehetőségének megteremtése** a megváltozott ökológiai és ökonomiai körülmények között.

- **Az erdő többcéltű hasznosítását lehetővé tevő ágazati és üzemgazdasági feltételrendszer kidolgozása**, tekintettel az új társadalmi elvárásokra.

- **Az erdőtelepítések ökológiai és ökonomiai feltételeinek meghatározása**, figyelembe véve a gyorsan növekvő fajokat.

A felsorolt témacsoportok műveléséhez, az erdészeti gyakorlat és gazdálkodás folyamán felmerülő szakmai kérdések és problémák tudományos igényű vizsgálatához az intézet jelenlegi osztálystruktúrája megfelelő. Az egyes osztályok közeli és távoli feladatait az említett prioritásokhoz igazítottuk, és mintegy 8 főtemacsoporton belül 45 kutatási feladat elvégzését tűztük célul magunk elé.

Kiemelten kezeljük azon interdiszciplináris témákat, melyeket nemcsak a szakmai körök, hanem a társadalom egyéb rétegei is figyelemmel kísérnek, illetve amelyek megoldásához segítségünkre számlítanak. Ezek közül néhány fontosat kiemelnek:

- a tulajdonviszonyok megváltozásából adódó ágazati és erdőgazdálkodási problémák felmérését és helyes megítélését,

- a vállalkozói réteg erdészeti tevékenységbe való hatékony bevonását elősegítő adózási és támogatási rendszer kialakítását,

- az alternatív földhasznosítás ökológiai és ökonomiai feltételrendszerének kimunkálását,

- a természet- és környezetvédelem, valamint az erdőgazdálkodás közötti konfliktushelyzet feloldását,

- az erdőrezervátumok hálózatainak kialakítását és a bennük folyó kutatások koordinálását,

- a többcéltű erdővagyon-gazdálkodás támogatási és elvonási rendszerének biológiai és közgazdasági megalapozását, és még folytathatnánk a sort az éppen aktuális területekkel.

A magyar erdészeti ágazatnak szüksége van egy európai mércével is minősíthető, magas színvonalon működő kutatóintézetre, és ebben dolgozó kvalifikált kutatógárdára. Ennek alapjai adottak, de ehhez bizonyos szervezeti és személyi változtatások szükségesek.

Ma az intézetnek és a kutatóknak egyre fokozódó szakmai és társadalmi elvárásoknak kell megfelelniük. A jövőben nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk az intézet kutatási eredményeinek megismertetésére és terjesztésére, valamint más kutatóintézményekkel, egyetemekkel és gazdálkodó egységekkel való szorosabb együttműködésre, mert ez teszi lehetővé a magas színvonalon teljesítő szakemberek szakmai elismerésen alapuló kiválasztását mind az egyetemi oktatásban, mind pedig az egyes tudományterületeken. Intézetünknek mindig, bármely nehézségek közepette azon kell munkálkodnia, hogy az ágazat szakmai fejlődésének, megújulásának hajtómotorja és záloga legyen.

(Elhangzott a WOOD-TECH 1994. április 21-i rendezvényén)

JEREB KATALIN

Vezetők munkastílusának, életmódjának és személyiségének vizsgálata az erdőgazdálkodásban (részlet)

Dolgozatomban 72 fő, erdőgazdálkodásban tevékenykedő felső- és középszintű vezetőt vizsgáltam egy 63 kérdésből álló szociológiai kérdőív, valamint – a személyiségvezetés szempontjából lényeges tulajdonságait feltáró – kétféle pszichológiai teszt segítségével.

A vizsgálat célja egyrészt az volt, hogy minél több adatot gyűjtsék az erdészeti vezetőkkel kapcsolatos, viszonylag kevésbé ismert emberi tényezők rendszeréről. Másrészt úgy gondoltam, hogy a feltárt adatok szolgáltathatnak olyan általánosítható jellemzőket, amelyek jelentős segítséget nyújthatnak a vezetők kiválasztásához, illetve a vezetői tevékenységet folytatók önismeretének bővítéséhez.

Vizsgálatom, valamint a szakirodalomban közölt más szakterületekre vonatkozó hasonló felmérések adatainak összevetése alapján megállapítható, hogy napjainkban a vezetői tevékenységet folytatók munkastílusában, életmódjában elsősorban nem a szakmai jelleg, hanem az általános értéklémben vett vezetői, menedzseri jelleg dominál.

A vizsgálatok eredményei – direkt és indirekt módon – rámutattak egy fontos ellentmondásra. Az erdészettel kapcsolatos foglalkozások a közhiedelemben nagyon jó mentálhigiénés feltételeket teteleznék fel. Az általános megítélés szerint még mindig igen egészséges szakmának ismerik, ahol a domináns tevékenység a szabad levegőn, természetközeli valóságban történik.

A vizsgálatok azonban azt bizonyították, hogy az erdőgazdálkodási vezető tevékenységi köre egyre jobban elszakad attól a közegtől, ahol ezek a hagyományos értékek megvalósulhatnak.

Feladatai sokkal inkább közelítenek a bürokratikus munkakörnyezeti körülményekhez, ami bizonyos mértékig feloldhatatlan életvezetési konfliktusokhoz vezet.

Az erdészeti pályán tevékenykedő vezetőket alapvetően jellemzi a nagyfokú szakmaszeretlet, egyfajta testületi szellem, a pályához, a munkahelyhez való rendkívüli erős kötődés. Ennek egyik bizonyítéka, hogy a vizsgálatban résztvevő 72 személy átlagosan 2,6 munkahelyen fordult meg. Igen magas azoknak az aránya, akik életük első munkahelyén vannak. Ez az erős kötés, amit a testületi kapcsolatok jelentenek, esetenként konfliktusként nyilvánul meg, hiszen az erdészeti vezetőknek egyre inkább az általános értelemben vett menedzseri tevékenységet kell felvállalni, amitől viszont ez a hagyománytisztelő magatartás idegen.

Az erdőgazdasági vezetők napi munkaidejének átlagos hossza meghaladja a 9 órát, munkanapjuk jelentős részét az adminisztráció, ügyintézés, hosszúra nyúlt értekezletek veszik el, csakúgy, mint az egyéb szakterületeken tevékenykedő vezetők esetében. Feszültségokozó tényezők között nagy szerepe van annak, hogy konkrét szakmai munkafeladataik ellátására általában nincs elegendő idejük.

A vizsgált minta mintegy 2/3-a hetente legalább egyszer vagy többször is visz haza munkát hét közben, több mint 3/4 részüket esetenként vagy bizonyos rendszerességgel dolgozik hét végén.

A minta csaknem fele nem használta fel az elmúlt három évben a rendelkezésére álló szabadságát, többségük dolgozik – esetenként vagy rendszeresen – szabadsága idején is.

Az ipar területén tevékenykedő vezetőkkel szemben viszont rendkívüli előnyük az, hogy munkájuk jellege miatt csaknem valamennyiük számára biztosított, hogy többkevesebb időt az erdőn töltsenek.

Természeteszerűt, szabad levegőhöz szokott emberek, így munkaidőn kívül, hétvégeken is erőteljesen igénylik a friss levegőn való tartózkodást. A vizsgált minta túlnyomó része átlagosan több, mint 3 órát tölt hétvégeken a szabadban.

Feszültségokozó tényezők között meg kell említeni azokat a hatásokat, amelyek miatt döntéseiket – esetenként saját szakmai meggyőződésük ellenében – módosítani kell.

A vezetői réteg életmódjának szinte szerves tartozéka a klasszikus rizikófaktorok némelyike. Nem képeznek ez alól kivételt erdőgazdasági vezetőink sem. A minta túlnyomó többségének életében legalább egyik rizikófaktor jelen van, de közülük többen veszélyeztetettek három vagy négy rizikótényező együttes hatásától.

A teljes minta több mint 60%-ának a kíváncsiságnál nagyobb a testtömege, és ha a nagy testsúly mellé egyéb rizikótényezők is társulnak, a halálozási kockázat hatványozódik.

Az erdőgazdálkodási vezetőket sem kímélik a tipikus vezetői betegségek. A minta 1/3-a szenved időszakosan vagy állandóan valamilyen betegségben.

A pszichológiai tesztek rámutattak arra, hogy a pillanatnyi, illetve az alkati szorongás tekintetében, vagy neurocitiszban az erdészeti minta nem mutat jobb eredményt más területek vezetőihez képest. A pálya jellegével hozható összefüggésbe a minta rendkívüli zárkózottsága, extraverziója.

A vizsgált csoport személyiségtulajdonságait egy hagyományos struktúra mentén rendeztem el. Ez a rendszerezés lehetőséget kínál az adatfelvételből származó eredmények értelmezéséhez azáltal, hogy az így kapott tényeket jól lehetett kapcsolni a különböző személyiségtípusokhoz.

Egy értelmezési szempont az azonban feltétlenül fel kell hívnom a figyelmet. A típusok mögött kialakított személyiségtulajdonságok egyfajta esélyt szolgáltatnak a minőségi differenciálásra. Ezt a veszélyt azonban törekedtem mindenáron elkerülni, hiszen a tipológiai differenciálás a személyiség magatartási stratégiáit jellemzi, és semmiképpen sem a magatartásban megnyilvánuló tulajdonságok minőségét. Egyértelműen következik ebből, hogy a jó vagy rossz vezetői tevékenységet, illetve magatartást semmiképpen sem lehet tipológiai jellemzőkkel minősíteni.

A tipológiai meghatározások arra nyújtanak esélyt, hogy felhívják a figyelmet a vezetői munka rizikótényezőinek személyiség oldalról történő megfogalmazására, a vezetői tevékenységgel kapcsolatos magatartáskritériumokra, valamint lényeges szempontokat szolgáltatnak az egyén önismertetéhez.

Jelen esetben az önismertetet úgy értelmezem, hogy a vezető a tevékenységgel kapcsolatban megfogalmazott követelmények ismeretében kialakíthatja azt az optimális személyiségfejlesztési stratégiát, amelynek alkalmazásával egyaránt szolgálhatja a rábízott vezetői feladat színvonalas megoldását, valamint szocializált formában növelheti saját életélelyeit.

Javaslatok

Vizsgálatom eredményei, úgy vélem, néhány javaslat megfogalmazására is elégséges alapot adnak.

Az utóbbi évtizedben mutatkozó vitathatatlan fejlődés ellenére, a vezetői feladatokra való előkészítés a képzés szakaszában még mindig hiányosságokat mutat.

A vezetői feladatok felismerése nemcsak szakmai szempontból jelent kihívást a szakemberek számára, hanem – mint láttuk – emberi oldalról is. Az emberi oldal kezelésének jól körvonalazható kritériuma azoknak a technikáknak az elsajátítása, amelyek a saját személyiségben rejlő lehetőségek és korlátok feltárását és azok kompenzálását hivatottak szolgálni. A képzési folyamatba lépő, a serdülőkort éppen meghaladó személyiségtől aligha lehet elvárni, hogy ezen tulajdonságokat spontán módon felismerje és ezek fejlesztésére, gátlására önálló stratégiát alakítson ki.

Közismert, hogy a magatartás ilyen jellegű befolyásolásának ma már világszerte kidolgozott professzionális formái léteznek. Nem lenne talán célszerűen a magyar erdőmérnöki oktatásba hasonló típusú képzést beépíteni.

Egy ilyen tematika kimunkálásában, vizsgálati eredményeim hasznosításával, szívesen részt vállalnék.

A vezetők túlnyomórészt, különösen munkája kezdeti szakaszában, a várható vezetői tevékenységgel kapcsolatban viszonylag kevés ismerete van. Ilyenformán nem tud tudatosan felkészülni a várható tipikus konfliktusokra, a döntések jellegére (pl. személyi, gazdasági, technológiai stb.). Ezért – főként az első időszakban – vagy előre megadott sémákat próbál alkalmazni, vagy rögtönzésekre kényszerül.

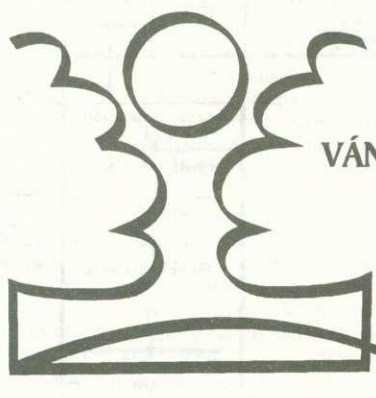
Hasonlóan alulinformált saját személyi tulajdonságait illetően. Nincsenek kellő ismeretei a konfliktushelyzetek megoldására, nem tudja, hogyan reagál a frusztrációra, hogy bírja elviselni a kudarcot stb.

Ezek megelőzésére egy szakmai érdekeket képviselő szervezet vagy egyesület – legalább kísérletképpen – biztosíthatna egy adatbankot. Ez egyrészt az emberi tényező oldaláról meghatározná az erdészeti vezetői feladatokat, akár tipológiai vagy más személyiségjellemzők alapján. Másrészt – a korábbi évek tapasztalatainak figyelembevételével – körvonalozná az adott vezetői tevékenységre jellemző legfontosabb döntési feladatköröket, azok tartalmát és kihatásait.

Az egyén oldaláról is biztosítani lehetne egy olyan feltárást (természetesen önkéntes jelentkezés alapján), amely tartalmazná az adott személy legfontosabb személyiségjellemzőit, beleértve életvitét, szociális és egyéb jellemzőit.

A cél érdekében ki lehetne alakítani egy számítógépes információs rendszert, amelynek adatait – meghatározott etikai védelem mellett – az érdekeltek használhatnák, hasznosíthatnák.

Ez a „szolgáltatás”, véleményem szerint, jól illeszkedne ahhoz a munkaerő-piaci gondolkodáshoz, ahol a cél a legjobb szakember összekapcsolása a legjobb feladattal.

**ORSZÁGOS
ERDÉSZETI
EGYESÜLET
VÁNDORGYŰLÉSE
DOBOGÓKŐ
1994.
AUGUSZTUS
26-27.**

DR. JÁRÓ ZOLTÁN – DR. MÁRKUS LÁSZLÓ

A földvagyon értékelése az erdőgazdaságban

Hazánk termőterületének jelentős része faállománnyal borított különböző fatermő képességű termőföld, termőhely, amelyek ökológiai és erre épített ökonómiai értékelése elsőrendű feladat.

A termőföld-termőhely ökológiai, ökonómiai értékelésének alapjai, összefüggése

Az éghajlat, a talaj, a hidrológiai viszonyok és az élőlény együttes hatásából kialakult termőhelytípus-változat fatermő képessége határozza meg a földrészen tenyésző erdőállományt, annak mennyiségét, minőségét, értékét.

Az egyes termőhelytípus-változatok célállományai, a várható növekedés és a vágáskor táblázatos összeállítása kiadványokban, többek között az erdőtervezési útmutatóban is megtalálható. (Járó Zoltán: Az egyes termőhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok és azok várható növekedése. 1970.) A termőhelytípus-változatnak megfelelő célállomány a potenciális termőképességet szolgáltatja. A termőhelytípus-változat, illetve annak fatermése alapot ad az egyes termőhelyek ökológiai értékelésére. A természetes egységben (m^3) megadott fatermés pénzbeni értéke pedig lehetőséget ad ökonómiai értékelésre.

A termőhelytípus-változatra alapozott ökológiai, majd erre épülő ökonómiai értékelés folyamatát az ábra szemlélteti.

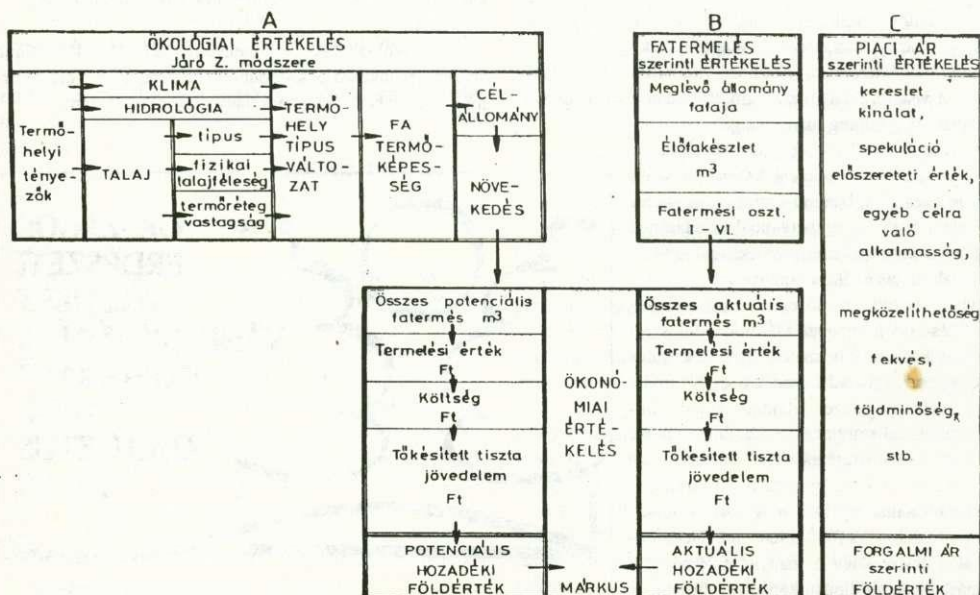
A potenciális értéken kívül, illetve mellett az aktuális értékek kidolgozása is szükséges lehet. Nem ritkán az egyes termőhelyeken nem a termőhelynek megfelelő, hanem rendszerint ennél gyengébb fatermésű faállomány található, amelynek értéke esetleg lényegesen kisebb (pl. kocsánytalan tölgy helyett cser). Ez esetben a jelenlévő faállomány fatermési osztályának megfelelő aktuális hozadéki értéket kell kiszámítani. Az aktuális és potenciális hozadéki érték százalékos viszonya jól jelzi a termőhely kihasználtságát.

A termőföld-termőhely pénzbeni értékelése az erdőgazdaságban

Az erdőgazdálkodásban a termőhely pénzbeni értékelésének többféle módszere ismert. Hazai viszonylatban hivatalosan használt, korszerű eljárás ma még nincs. A kataszteri tiszta jövedelem alapján történő értékelés a maga korában korszerű volt, de ma már teljesen elavult, „eredményei” megtévesztők.

Külföldön – egyes esetekben – a forgalmi árát azonosnak veszik a talaj értékével (Bodenwert). Hosszú éveken keresztül figyeltek az erdőingatlanok adásvételekor kialakult ára-

Termőföld-termőhely értékelés

kat, és ezekből irányadó statisztikai átlagokat vezetnek le. Nálunk ma még földpiac nem lévén, az eljárás nem kerül alkalmazásra.

Az összehasonlító módszer alkalmazásakor közel azonos minőségű, de más művelési ágba tartozó ingatlanok értékéből indulnak ki. Meghatározzák az ún. értékhozam-hányadost, majd ezzel való szorzás útján állapítanak meg forgalmi értéket. Ez az eljárás is kialakult piaci viszonyokat kíván, ami pedig ma még nincs, így ennek az eljárásnak sincs létjogosultsága.

A termőhely pénzbeni értékét leggyakrabban az ún. hozadéki (gazdasági) érték alapján számítják ki.

A hozadéki érték többféleképpen számítható. Legismertebb a Faustmann-féle képlettel történő számítás, amely szerint

$$T_{\text{ért}} = \frac{V + B_1 1,0 p^{1-a} + \dots + B_q 1,0 p^{1-q} - C 1,0 p^1}{1,0 p^1 - 1} - \frac{v}{0,0 p}$$

A képletben

$T_{\text{ért}}$ = talajérték

V, B = vég- és előhasználati tiszta jövedelem, a hozam-költségek különbsége (H-K)

$1,0 p^{1-a}$ = prolongáló tényező

C = erdősítési költség

v = éves, állandó költség

p = kamatláb

f = vágásforduló (év)

Az algoritmus egyaránt alkalmas a potenciális vagy az aktuális hozadéki érték kiszámítására, ha a megfelelő potenciális vagy aktuális hozamok, költségek kerülnek be a kalkulációba.

A képlet vizsgálatakor a következők állapíthatók meg.

A képlet első tagjának számlálójában a fatermési ciklus (vágásforduló) munkáinak (vég- és előhasználatok, erdősítés) időtényezővel a végvágás időpontjára átszámított tiszta hozamának összege található meg, amely korszaki örökös járadékot képez.

Ezt a járadékot kell szorozni a korszaki járadék tőkésítési tényezőjével.

A képlet második tagja az éves örökös átlagos költségek előértékével egyenlő.

A két tag együttes összege adja meg a talaj hozadéki értékét.

A Faustmann-képlet matematikailag kifogástalan, azonban statikus szemléletet tükröz, mert az erdőt egyetlen ciklus alatt fenntartott, aztán felszámolható objektumnak tekint.

Ez a szemlélet az ültetvényes és az egy-vágásfordulójú, az erdőtelepítéssel történő fatermésre vonatkozhat.

Az erdőgazdálkodásban azonban nem a telepítés, hanem a felújítás a domináló, amikor is a véghasználat termelési értéke a véghasználat és a felújítás költségeit is – az esetek legnagyobb részében – fedezi. Olyan modell kell tehát kialakítani, amelyik a folyamatosan üzemelő, azaz felújításos erdőgazdálkodást tükrözi. Ez végvágást követő mesterséges felújítás esetében

$$T = \frac{B_1 1,0 p^{1-a} + \dots + B_q 1,0 p^{1-q} + V - 1,0 p^1}{1,0 p^1 - 1} - \frac{v}{0,0 p}$$

A képletben z a felújítás időtartama, a többi jelölés az előzővel azonos.

Az algoritmusban csak az első tag számlálójának, azaz a tiszta jövedelemnek kiszámításában van különbség.

Természetes felújítás esetén

$$T = \frac{B_1 1,0 p^{1-a} + \dots + B_q 1,0 p^{1-q} + V_h 1,0 p^{1-q} + V_{h1}, 0 p^{1-q} + V}{1,0 p^1 - 1} - \frac{v}{0,0 p}$$

V_h, V_{h1}, V a felújító vágások tiszta jövedelme. Ekkor határozatban nincs erdősítési költség. A véghasználati tiszta jövedelem több évben van. A munkák, hozamok, költségek a felújításnak megfelelően alakulnak.

Olyan eset is gyakran előfordul, hogy a természetes felújítás kiegészítéseként mesterséges erdősítés (pótlás) is szükségessé válik, így ennek prolongált költségét is be kell építeni a modellbe.

Ez esetben

$$T = \frac{B_1 1,0 p^{1-a} + \dots + B_q 1,0 p^{1-q} + V_1 1,0 p^{1-t} + \dots + V_{t1}, 0 p^{1-t} + V - C^{1-k}}{1,0 p^1 - 1} - \frac{v}{0,0 p}$$

C a k évben belépő újulatkiegészítő pótlás.

A bemutatott négy modellen kívül – a munkákat tükröző – további modellek is előfordulhatnak. A négy algoritmusban csupán csak az első tag számlálójában, azaz a tiszta jövedelem kiszámításában van különbség.

Vizsgáljuk meg a tiszta jövedelmet adó tényezőket.

A V, B, C értékek a vágásforduló valamennyi munkájának hozamait, költségeit tükrözik. A V, B a különböző időpontokban bekövetkezett fahasználatok (véghasználatok és előhasználatok) hozamainak, költségeinek, illetve ezek különbségének a véghasználat időpontjára prolongált értéket adják. A végvágás időpontjában természetesen nincs prolongálás. Az egyes munkák elvégzésének időpontját, mértékét a szakmai előírások vagy az erdőnevelési modellekben leírtak szerint szükséges, illetve célszerű beállítani.

A hozamok a választékokra differenciált előfakozást és a térfogat és a vonatkozó ár szorzatával egyenlő. A választéokra bontáskor jó eligazítást adhatnak a faállomány mellmagassági átmérője szerint differenciált faállomány-választék táblázatok. A költségeket a fahasználat differenciált technológiáinak idő-, energia-, anyag- stb. szükségletéből lehet ki-dolgozni.

A „C” érték több év különböző munkáit (tereprendezés, talaj-előkészítés, első kivétel erdősítés, pótlás, ápolás, védelem stb.) foglalja össze. Az egyes évek közvetlen költségeit az erdősítés befejezésének időpontjára kell prolongálni, majd a kapott halmozott diszkontált értéket kell a kezdő időpontra diszkontálni. E hosszadalmas számítás lerövidíthető azáltal, hogy a befejezésig szükséges összes közvetlen erdősítési költséget az erdősítési munkák kezdő évére diszkontáljuk. Hazai viszonyaink között ez azt jelenti, hogy az összes erdősítési költséget 0,95-0,80-nal megszorozzuk.

Megtárgyalást igényel még a második tag számlálója, az örökös éves hozamok, költségek különbözete (v), amelyet szintén tökélesíteni kell. Kimunkálása meglehetősen körülményes. Több megközelítés lehetséges. Ha az erdőgazdasági éves mérlegekben megtalálható több év költségéből levonjuk az ugyancsak megtalálható közvetlen költséget és a különbséget osztjuk az üzemtervi erdőterülettel, tájékoztató adat áll rendelkezésre. Más megközelítésénél a vágásforduló összes közvetlen költségeinek a rezsizsázaléknak szorozott értékét a vágásforduló éveinek számával osztva szintén tájékoztató értékhez juthatunk. Célserű az előzőekben leírt mindkét módszerrel elvégezni.

A megtárgyalt eljárások, képletek mindegyikében megtalálható a kamatláb, az erdőérték-számításban a legtöbbet vitatott kérdés. Részletes megtárgyalására most nincs lehetőség, csupán az rögzíthető, hogy meglehetősen alacsony érték, amelynek speciális okai vannak. *Manuel* (1962) szerint az erdőgazdasági tényleges (belső) kamatláb az országos szokásos kamatláb 2/3-a körül mozog (kiegyensúlyozott körülmények esetén a 4-6% kétharmada 3% körül mozog).

A modellek elemzése után kitűnik, hogy a talajhozadéki érték annál nagyobb, minél

- hosszabb a fatermelési idő (vágásforduló),
- nagyobb a véghasználati hozam,
- nagyobbak az előhasználatok, és minél korábban következnek be,
- kisebb az erdő létesítési költsége,
- kisebb az általános költség,
- kisebb az elvárt kamatláb.

Az eddig tárgyalt eljárásokban jól tükröződik, hogy a termőhely-értékelés végrehajtása hosszasan, időigényes folyamat. A gyakorlat szívesen alkalmaz közelítő pontosságú, egyszerű, gyors eljárásokat.

Hazai viszonylatban a következőt kiterjedten alkalmazkák.

$$T = \frac{t(H-K) - C}{1,0 p^t - 1}$$

t = az előhasználatok értékétől függő tényező (átlagosan 1,25), a K a véghasználat, C az erdősfítés teljes költsége.

A 80-100 éves vágásfordulóban kezelt és 40%-ot meg nem haladó előhasználat esetén a közelítő pontosságú talajérték a véghasználati korra számított tőár 8-10%-a körül van.

Az eddig ismertetett eljárások az egyes erdőrészeket talajértékének kiszámítására vonatkoztak. Tömeges értékeléskor a táblázatos eljárás vezet célhoz. A táblázatok rendszerint a leggyakoribb fajok különböző fatermési osztályokban adják a fajlagos átlagos földértéket. A táblázat kidolgozásakor az egyes kategóriák földértékét az előzőekben ismertetett algoritmusok alapján számítják ki.

Eredmények, vitatott problémák, lehetőségek

Az ugyanazon fajra vonatkozó, azonos módon számított fajlagos földértékek a fatermési osztályok romlásával konkáv parabola szerint csökkennek. Ha az első fatermési osztályba eső értéket 100%-nak vesszük, úgy a VI. faterm-

si osztályban csak a 8-15%-os értéket kapunk. A területtel súlyozott átlagos földérték általában a IV. fatermési osztály körül van. A hazai erdők összes földértéke 1991. január 1-jén 56,4 milliárd Ft-ra volt tehető. A föld értéke a vágásforduló alatt állandó, az élőfakészlet-érték a korral nő, így az erdő- (föld + élőfakészlet) értékben a földérték aránya egyre kisebb. A külföldi szakirodalom szerint számos fafajt és minden korosztályt felölelő erdőkomplexumokban a földérték az erdő értékének 20%-a körül van (Magyarországon 1991-ben 17%).

Vita van a hozadéki és a forgalmi érték alkalmazhatóságáról. *Endres* véleménye szerint az erdőgazdálkodásban általában nincs különbség a forgalmi és a hozadéki érték között (1923). Ezzel szemben ma vannak olyan állásfoglalások is, amelyek szerint a hozadéki érték nem adja meg a reális értéket, mert az értéket determináló tényezők jó része nem hozamjellegű. Véleményük szerint a kereslet-kínálat, a más művelési ágú telkek ára, az ingatlan fekvése, más célra való alkalmasság (pl. üdülőtelek), előszereteti érték (vadászati) stb. determinálja az erdőtalaj értékét. A felhozottak egyes esetekben valóban hatnak a föld árára. Az esetek nagyobbik részében azonban nem meghatározók. Földpiaci hiányában a hozadéki érték jó tájékoztatást ad. Vannak, akik azt javasolják, hogy a hozadéki értéket mint tájékoztató értéket minden esetben ki kell dolgozni, és ha indokolt, úgy módosítani lehet. Jelenlegi hazai viszonyaink között ez a módszer tűnik a legelfogadhatóbbnak.

A dolgozat az ökológiai alapokra épülő termőhely-értékelést tárgyalja. Az ökológiai értékelés lehetővé teszi a termőföld-értékelésnél kiterjedtebb termőhely-értékelést is. Hazánk valamennyi erdejére elkészült erdőtervekben a termőhely leírása, meghatározása megtalálható. A fatérfigatokat viszont a fatermési osztályok szerint részletezték, a jövő feladata a már felderített összefüggések további finomítása.

Az ökológiai, ökonómiai földértékelés összekapcsolása, eddigi kidolgozása nemzetközi viszonylatban is jelentős eredménynek tekinthető.

Hirdessen
az
Erdészeti
Lapokban!

DR. MADAS KATALIN

Zöldterületek eszmei értékének meghatározása

Az elmúlt években több alkalommal fordult a rendőrség bünyügyi osztálya a Budapesti Természetvédelmi Igazgatósághoz, hogy környezetkárosítás ügyében szakértői véleményt adjunk, mely tartalmazza a kár eszmei értékének meghatározását is.

A szakértői vélemények összeállításakor az 1989-ben dr. Radó Dezsővel és Siklósi Engelberttel közösen kidolgozott módszert alkalmaztuk, melyet az alábbi példán keresztül mutatok be.

Rendőrségi tényállás

A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság budapesti erdészeti feljelentést tett XY ellen, mert a Solymár 13/A erdőrésztletben 1990 tavaszától a 46 éves feketefenyő-állományból kb. 0,1 ha területen 113 db törzset 19 köbméter mennyiségben 6-7 m magasságban lecsontolt annak érdekében, hogy nyaralójának kilátását ne zavarja.

Fenti cselekményével a Budai Tájvédelmi Körzetnek 63 470 Ft kárt okozott. Tekintettel a fentiekre, a természetvédelmi szakértő bevonása szükséges és indokolt.

A Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság a rendőrség kérésére a fenti természetkárosítás ügyében az alábbi szakvéleményt adta:

1. A Solymár 13/A erdőrésztlet valóban a Budai Tájvédelmi Körzet része. A budapesti erdészet által megállapított kár az erdőgazdaság kára, és csak a ténylegesen megcsontolt és kivágott fák gazdasági értékét tükrözi, az erdő újrateremtési költségét ez nem is tartalmazza.

2. A természetvédelemnek okozott kár a – minisztérium által elfogadott – „Zöldterületek eszmei értékének meghatározása”-ra kidolgozott módszer alapján kiszámítva: 149 760 Ft. Ez magában foglalja a károsított 0,1 ha-os terület asszimiláló felületének értékét, a rekreáció- és tájértékét, a növénytakaró értékét, valamint az erdő védelmi funkciójának értékét.

3. A fentiek alapján egyértelmű, hogy az elkövető a védett erdőterület állapotát hátrányosan megváltoztatta, és cselekedetével mind a gazdálkodónak, mind a társadalomnak jelentős kárt okozott.

A módszer ismertetése

Az eszmei érték meghatározásával célunk az volt, hogy a hozamokra épülő piaci faértékeken túl a zöldterületek (közülte az erdők) egyéb értékeinek társadalmi hasznossága is pénzben kifejezhető legyen.

A módszer lényege azon a tényen alapszik, hogy a növényzet környezetre gyakorolt hatása elsősorban az asszimiláló felületével kapcsolatos (oxigéntermelés szén-dioxid-felhasználás, illetve a levegő kémiai tisztítása, szennyező anyagok kiszűrése, a transzspirált víz klímára gyakorolt hatása, zajvédő hatás stb.).

1. A zöldterületek asszimiláló felületének nagysága és ennek pénzben kifejezhető eszmei értéke

Ez utóbbi egyben kiinduló adatait képezi az egyéb tényezők – táji, rekreációs, védelmi és növénytakarások és fajok – eszmei értéke meghatározásának.

Az eszmei értéket úgy képezzük, hogy a csemete árát megszorozzuk a havonként elültetett csemeték számával, és az évek előrehaladtával a kapott értéket növeljük az asszimilációs felület növekedésével arányosan.

1 ha zöldfelület eszmei értéke az asszimiláló felület alapján
(100%-os záródás esetén)

1 év (csemeteállapot)	6000x8,0 Ft	=	48 000 Ft
	assz. fel.		eszmei ért.
10 év	48 000 x 1,7 ha	=	81 600 Ft
20 év	48 000 x 3,4 ha	=	163 200 Ft
30 év	48 000 x 4,8 ha	=	230 400 Ft
40 év	48 000 x 6,2 ha	=	297 600 Ft
50 év	48 000 x 7,5 ha	=	360 000 Ft
60 év	48 000 x 8,3 ha	=	398 000 Ft
70 év	48 000 x 8,9 ha	=	427 200 Ft
80 év	48 000 x 9,3 ha	=	446 200 Ft
90 éves és idősebb	48 000 x 9,6 ha	=	460 800 Ft

2. Táji, esztétikai érték

A világ tájtervezői sokféle tájértékelési rendszert dolgoztak ki, de az erdő kiemelt jelentőségében mindannyian meggyeztek.

Ezt az értéket két tényező által meghatározott csoportban foglaltuk össze:

A/ A védelemre való érdemesség fokozatai együttható

1. Nemzeti Park, fokozottan védett terület	1,0
2. Tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület	0,8
3. Települések, belterületek növényzete, erdők	0,6
4. Iparterületek növényzete	0,4

B/ A veszélyeztetettség fokozatai

1. Csekély veszélyeztetettségű területek, védett területek (erdők, legelők, mocsarak)	0,6
2. Mérsékelt veszélyeztetettségű területek (emberi tevékenységnek kevésbé kitett területek)	0,4
3. Nagy veszélyeztetettségű területek (intenzív emberi tevékenységnek kitett területek)	0,2
A két tényező együtthatója összeadódik.	

3. Rekreációs és helyérték

Az eddigi, ERTI által végzett forgalomszámítások alapján nyilvánvaló, hogy egy területnek az emberi környezetben való elhelyezkedése és rekreációs értéke között közvet-

len összefüggés van. Ezért, ha egy terület helyzetét értékeljük, azaz meghatározzuk a „helyértékét”, ez egyúttal a rekreációs értékét is kifejezi.

A/ A település földrajzi helyzetétől függő faktorok egyútható

1. A település közigazgatási határán belül, illetve 1 km-es körzetében lévő zöldterületek 1,0
2. A település 5 km-es körzete 0,8
3. A település 50 km-es körzete 0,6

B/ A település szerkezetétől függő faktorok

1. Nagyvárosok (10 000 lakos felett), üdülőterületek, kiemelt idegenforgalmi központ 0,6
2. Települések 10–100 000 lakosig 0,4
3. Települések 1 000 000 lakos alatt 0,2

A két faktor összege adja a rekreációs érték szorzóját. A földrajzi érték faktortát mindig az 50 km-es körzetben lévő legnagyobb településhez viszonyítjuk (ezt tekintjük közép-pontnak).

4. Védelmi funkció

Az egyes társulások között a taposás iránti rezekéknység (erózió) és a tápanyag-feldúsulás (eutrofizáció) iránti érzékenységük alapján teszünk különbséget

Társulás	Erózió	Eutrofizáció
Nádasok	0,6	0,7
Homokgyepek	0,8	0,6
Sziklagyepek	0,8	0,6
Pusztagyeppek	0,6	0,6
Fűzesek	0,3	0,7
Égerlápok	0,7	0,2
Bükkösök	0,6	0,5
Szikla- és szurdokerdők	0,7	0,3
Gyertyános-tölgyesek	0,6	0,4
Száraz tölgyesek	0,6	0,5
Cseres-tölgyesek	0,6	0,6
Lucosok	0,6	0,5

A védelmi érték számot az eróziós és eutrofizációs egyútható összege adja.

5. A növényi társulások és fajok által meghatározott értékek

A/ változat

A társulás természetességére vonatkozó meghatározás

Az értékelés alapjául egy a tapasztalatok és a cönológiai vizsgálatok során kialakult ideális vagy „természetes” flórájú társulás szolgál. A konkrét társulások értékét egy, az ehhez való „hasonlítás” mértékét kifejező viszony szám adja: egyútható

1. A fajok legalább 90%-a megtalálható 4
1. A fajok legalább 60–89%-a megtalálható 3
3. A fajok legalább 30–59%-a megtalálható 2
4. A fajok legalább 10–29%-a megtalálható 1
5. A fajok legfeljebb 10%-a megtalálható 0,5

Amennyiben a területen védett, illetve fokozottan védett fajok is élnek, ezek az egyúthatót a következőképpen módosítják:

A fokozottan védett faj:

Védett faj:	1–5-ig	+0,4
	5–10-ig	+0,8
	10–15-ig	+1,2

B/ változat

A Simon Tibor, 1988 által a fajok természetvédelmi értékelésére kidolgozott módszer alkalmazása. Az általa felállított kategóriákhoz az alábbi értékeket rendeltük: egyútható

U	azaz unikális és bennszülött fajok	
KV	azaz fokozottan védett fajok	0,5
V	azaz védett fajok	0,2
E	azaz edificátor (domináns) fajok	0,1
K	azaz természetes kísérő fajok	0,05
Tp	azaz természetes pionír fajok	0,02
Tz	azaz zavarastűrő fajok	
A	azaz adventív fajok	
G	azaz gazdasági növények	0,01
Gy	azaz gyomnövények	

Az érték szám meghatározásához elkészítjük a terület flóralistáját és meghatározzuk az ún. természetvédelmi érték spektrumot és az egyúthatókat összegezve megkapjuk azt.

A Solymár 13/A erdő részletben okozott kár eszmei értékének kiszámítása

Az üzemtervi adatok és helyszíni szemle alapján megállapítandó az értékelendő terület:

- a/ átlagkora (46 év)
b/ záródása (80%)
c/ nagysága (0,1 ha)

1 ha 46 éves erdő értéke a táblázatból kiolvasható:
360 000 Ft

1. Az asszimiláló felület eszmei értéke

alapérték záródás terület
 $360\,000 \times 0,8 \times 0,1 = 28\,800 \text{ Ft}$

2. Tájérték meghatározása

Tájvédelmi körzet	0,8
Csekély veszélyeztetettségű terület	0,6
	1,4

$$28\,800 \times 1,4 = 40\,320 \text{ Ft}$$

3. Rekreációs érték meghatározása

Solymár Bp. 50 km-es körzetében van	0,6
Bp. nagycsatorna	0,6
	1,2

$$28\,800 \times 1,2 = 34\,560 \text{ Ft}$$

4. Védelmi funkció eszmei értéke

Száraz tölgyes természetvédelmi területére	erózió	0,6
telepített fenyves	eutrof.	0,5
		1,1

$$28\,800 \times 1,1 = 31\,680 \text{ Ft}$$

5. Növényi társulások eszmei értéke

Tél végi időszakban kellett az értékelést elvégezni, ezért a lágyszárúakat nem tudtuk figyelembe venni. Az A/ változattal dolgoztunk, és a feketefenyő-állomány miatt legkisebb egyúthatót vettük figyelembe

$$28\,800 \times 0,5 = 14\,400 \text{ Ft}$$

Az öt érték összege adja a károsított zöldterület szakértői véleményben feltüntetett eszmei értékét, mely 149 760 Ft.

TÖRÖK IMRE GYÖRGY

A hullámtéri erdőgazdálkodás és a természetvédelem kapcsolata vízgazdálkodási nézőpontból

III. (befejező) rész

A hullámtérrel kapcsolatos korábbi viták értékelése, javaslatok

Az elmúlt 40 évben a hullámterek gazdálkodási, jóléti, hasznosítási szerepe nagyon felértékelődött, ugyanakkor az utóbbi 10 esztendőben, és különösen 1989 óta, az ökológiai szemlélet, a természetvédelem szempontjai is előtérbe kerültek. Számos eseményen, rendezvényen hallatták a hangjukat

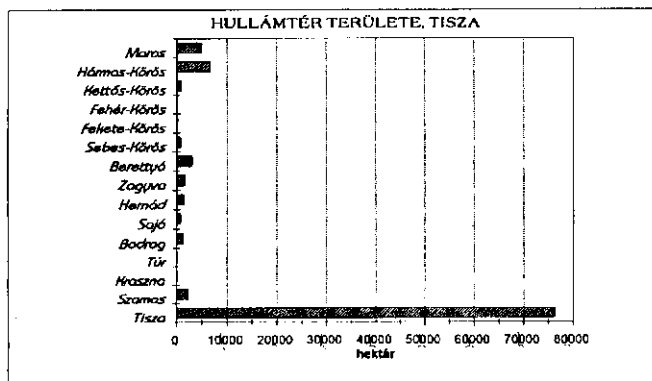
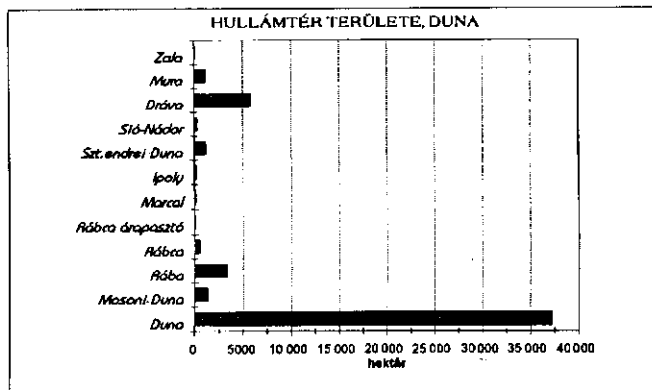
szakértő ökológusok, hivatásos természetvédők és természetesen a mozgalmi természetvédők. Párbeszédre, sokszor botrányos vitákra került sor, amelyek közben egymásnak feszültek az indulatok. Sok esetben sajnos a hullámterek kérdése is egyfajta politikai harctérre vált egy időben. A nézetek egyeztetése zsákutcába jutott. A feszültség egyik motíválója a minden területről vádakkal illetett erdész- és vízes szakmák tudathasadásos, szinte

szikzofrén állapota volt. Az erdészirtásadalom ügyszólván meghasonlott, a vízesek szinte teljes letargiába zuhantak. Holott ezen szakemberek nélkül nehezen képzelhető el előrelépés a korszerű hullámtérhasználat, hullámtérkezelés, hullámtérvédelem területén (mindezek után ugyanis ezen szakemberek körében van a legtöbb ismeretanyag a hullámterek műszaki és biológiai állapotáról).

1989-ben, 1990-ben igen éles hangnemben, ügyszólván a vádlottak padjára ültette a vízügyeseket, erdészeket, mezőgazdákat a Magyar Természetvédők Szövetsége. Az erdészeket sikerült is egymás ellen ugrasztani. A soproni Erdészeti és Faipari Egyetem oktatóinak egy része ultimátum jellegű levelet írt a vízügyi igazgatónak és erdőgazdaságok vezetőinek, amelyre kemény és nem minden alapot nélkülöző válaszokat kaptak.

Remélem, manapság már valamelyest leülepedtek a dolgok, a vitákat nagyjából megemésztették az erdészek, vízügyi szakemberek, önkormányzatok, és elérkezett az ideje a higgadt bölcs eszmecsereknél, és annak, hogy most már minden szakterület elveit ismerve konkrét javaslatok szülessenek. Egyeztetett hullámtérkezelési koncepciók készülhessenek, s lehessen azokat alkalmazni.

Bár a hullámtéri területeknek csak töredéke van vízügyi kezelésben, mégis a hivatalos vízügyi szervezetek és a Magyar Hidrológiai Társaság volt a legkezdeményezőbb azon tanácskozássok szervezésében, amelyeken széles körű szakmai egyeztetésekre kerülhetett sor. Hosszú lenne felsorolnom a különböző eseményeket, rendezvényeket, melyek zömén magam is aktívan részt vettem. Vallom, hogy toleranciával és kompromisszumokkal egyeztetettek a hullámtéri erdőgazdálkodás és

a természetvédelem igényei, szempontjai az elsőrendű árvízvédelmi követelményeknek megfelelően. Ennek egyetlen módja a megfelelő szakterület érvényesítése. **Nem vonom kétségbe a politika jelentőségét, a politikuskok szerepét, elképzelhető, hogy a hullámterek ügyében jogszabályalkotáskor politikai aktusok is szükségletnek, de a szakmai egyeztetés nem lehet politikai csatátér. Tiszteletben tartva a mozgalmi természetvédők érdekvilágát, de azt a szakértelm alá kell rendelni.**

A szakmai szempontok összehangolásához megpróbálom tömören megfogalmazni a természetvédelem, az erdőgazdálkodás, a vízügy saját szempontjait, követelményeit.

A természetvédelem követelményei: a hullámtereken uralkodjon a természet szerinti állapot. Legyenek túlsúlyban az őshonos fajok alkotó növényfajta-sulások. Maradjanak fenn a sokszínű, változatos életterek, a folyókat övező galériaerdők, a magas fekvésű területek még meglévő keménylombos erdei és a hullámterei, úgynevezett vizes élőhelyek (holtágak, agyaggyödrök), mindez oly módon, hogy állandóan fenntartott folyamatos földfolyósi biztosítsa a migráció lehetőségét.

Az erdőgazdálkodás követelménye: a nagy termőfajta hullámterei termőhelyekre a termőhely sajátosságainak megfelelő fajösszetételű és állomány szerkezetű egésszerű és jól hasznosítható fatömeg-termelésre képes erdőállományok kerüljenek, amelyek elfogadható költségparaméterekkel kezelhetők.

A vízgazdálkodás követelménye: a hullámter biztosítsa az árvízi vízhozamok, jégmozgások károkozása nélküli levezetését. A hullámterei terep és vegetáció viszonyai ne veszélyeztessék, sőt segítsék elő az árvízvédelmi létesítmények állékonyságának biztonságát (szivárgás, hullámverés elleni biztonság).

Mi szükséges ahhoz, hogy a fenti három szakterület követelményei együttesen a lehető legjobban kielégíthetők legyenek?

Ki kell jelölni a természetvédelem szempontjából elsőrendűen védendő területeket, és ott maradéktalanul érvényt kell szerezni az indokolt korláto-

zó védelmi intézkedéseknek. Ezen területeket vagy nemzeti parki kezelésbe kell utalni, vagy a gazdálkodó szervezeteknek kártérítést kell fizetni. Alapkövetelmény, hogy a folyók mentén legalább mozaikszerűen gondoskodjanak a migrációs zóna folyosóiról.

A fatermelési célzó erdőket ki kell jelölni és ott meg kell teremteni a termőhelynek megfelelő erdőművelési, jó gazdasági hatásfokú erdőgazdálkodási feltételeket. A természetvédelmi és vízgazdálkodási szempontból korlátozott művelési területeket ki kell vonni az előírt bruttó fatömeg kötelezettségek alól, ezen területeken gazdasági szabályozóeszközökkel (környezetvédelmi alaphól támogatás, erdészeti alapból való mentesítés stb.) elő kell segíteni a védelem érvényesülését.

Ki kell jelölni azokat a folyószakaszokat, hullámterei területeket, ahol a vízgazdálkodás, árvízvédelmi biztonság követelményei megkívánják a hullámterei terep és vegetáció alakításánál a természetvédelmi és erdőgazdálkodási igények háttérbe szorítását. Ki kell vonni az árvízvédelmi rendeltetésű erdőket az erdőalap hatálya alól.

A fentiek már nem a konferenciatermekben dönthetők el, hanem in situ, a terepen, folyószelvényről - szelvényre, erdőrészeletről erdőrészeletra végigjárva együttesen végigjárva a kijelöléseket, műntöftéseket közösen kell elvégezni. Az így kialakított tervet kell meg kell ismertetni az érdekeltekkel, a

társadalommal és az önkormányzatok, a lakosság egyéb (vízi közlekedés, vízi és szárazföldi turizmus, ökoturizmus, üdülés, vízisport stb.) igényeire is igazítani. Végül is a döntéshozókkal az ágazati vezetőkkel való jóváhagyás után valóban a politikusok dolga, hogy a végrehajtás jogi és gazdasági feltételeit megteremtse.

Ez irányban ható számos javaslat, ajánlás született már különböző fórumokon és jutott el az illetékes kormányzati szervezetekhez. Hadd idézzek néhányat a Magyar Hidrológiai Társaság 1992. évi szegedi vándorgyűlésének és az MHT által a KTM támogatásával és a Duna-Kör együttműködésével 1993. februárjában Esztergomban rendezett „Duna jövője” ankét ajánlásaiból.

MHT Vándorgyűlés, 1992. szeptember

A folyószabályozás megoldási lehetőségeit, melyek a környezetvédelmi követelményeknek is megfelelnek, meg kell vizsgálni. Az ezzel kapcsolatos külföldi tapasztalatokat fel kell tárni, a helyi igényeknek, elvárásoknak (természetvédelem, környezetvédelem, tájéztítka stb.) megfelelően kell alkalmazni.

Fenntartva, hogy a folyószabályozás alapfeladata továbbra is az árvíz, a hordalék- és jéglevegynél biztosítása, a jövőben fokozott figyelemmel kell lenni - a tervezésnél és az építésnél - az

Hullámterek területe folyónként (ha)

DUNA		
Folyó	Összesen	Össz. %
Duna	37 252	72,3
Mosoni Duna	1 331	2,6
Rába	3 344	6,5
Rábca	520	1,0
Rábca árapasztó	71	0,1
Marcal	115	0,2
Ipoly	230	0,4
Szt. endrei Duna	1 171	2,3
Sió-Nádor	354	0,7
Dráva	5 845	11,3
Mura	1 219	2,4
Zala	100	0,2
Duna-völgy	51 553	100,0

TISZA		
Folyó	Összesen	Össz. %
Tisza	76 278	76,1
Szamos	2 285	2,3
Kraszna	282	0,3
Túr	82	0,1
Bodrog	1 305	1,3
Sajó	697	0,7
Hernád	1 421	1,4
Zagyva	1 525	1,5
Berettyó	3 005	3,0
Sebes-Körös	809	0,8
Fekete-Körös	146	0,1
Fehér-Körös	56	0,1
Kettős-Körös	878	0,9
Hármas-Körös	6 640	6,6
Maros	4 880	4,9
Tisza-völgy	100 289	100,0

ökológiai, a tájvédelmi, a környezetvédelmi, a vízminőségi hatásokra, a folyó és a holtágak kapcsolatára, a nagyvízi meder árvízi vízszállítására.

A tiszai holtágak tulajdonviszonyainak rendezésével párhuzamosan, azok rehabilitációs lehetőségeinek feltárását folytatni kell az érdekelt bevonásával, és a holtágak jövőbeni használatát közösen célszerű meghatározni.

A folyók hullámtereinek további erősítését szorgalmazzuk az árvízi hidraulikai követelményekkel összhangban a természetvédelem (az állatfajok migrációja), az üdülés, a vízi turizmus szélesítése és fejlesztése végett. Szorgalmazzuk ezek jogi akadályainak elhárítását is.

A „Duna jövője” ankét, 1993. február

Kerüljön sor a hullámtér átfogó értékelésére. Ennek folyamán a vízkárelhárítási műszaki szempontok és a természetvédelmi-ökológiai, illetve hasznosítási szempontok egyeztetése történjen meg.

Kerüljön sor a fenti egyeztetés gyakorlati alkalmazására és a természetvédelem helyes hasznosítási arányainak meghatározására. Ezen belül a készülő új törvények (vízügyi, környezetvédelmi, természetvédelmi, erdő-, föld- stb.) kidolgozásakor történjen egyidejű egyeztetés.

A hullámterek használata folyamán legyen meghatározva és kinyilvánítva a hasznosítási szempontok közül a prioritás, lehetőleg a többi szempont legkisebb sérelmére.

A hullámtéri élőhelyek fenntartása és a hullámtéri gazdálkodás biztonsága végett a lehetséges és szükséges vízpótló-vízkormányzó rendszerek fejlesztését szorgalmazni kell.

A Duna-völgyi hullámterek különleges természeti értékeinek védelméért meg kell vizsgálni és a lehetőség szerinti mértékben meg kell valósítani közép- és közepmagas fekvésű fokok megnyitását, a holtágak élő mederrel való összekötését a gravitációs vízellátás lehetősége végett. Ahol ez nem lehetséges, ott a vízellátást másként kell megoldani.

A természetvédelmi szempontok érvényesítésénél alapvető követelményként meg kell teremteni annak feltéte-

lét, hogy a hazánk által is elfogadott nemzetközi egyezmények teljesíthetők legyenek. Ilyenek:

– UNESCO ember és bioszféra program (1970).

– Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről mint a vízimadarak tartózkodási helyeiről (Ramsar, 1975).

– Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyek védelméről (Bern, 1982).

– Egyezmény a vadon élő, vonuló állatok védelméről (Bonn, 1983).

A vadászatot, a vadgazdálkodást a hullámtérben mindenütt a természetszerű erdőgazdálkodási szempontoknak alárendelten kell kezelni.

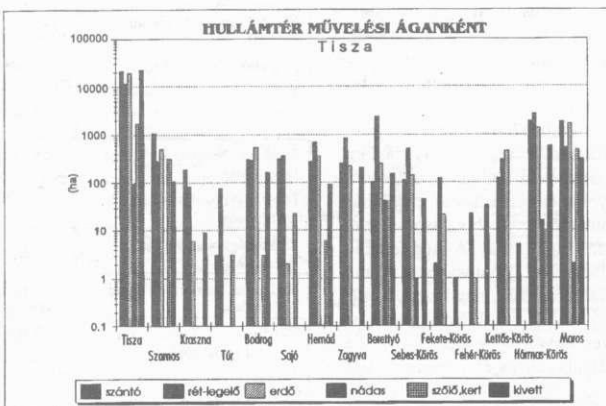
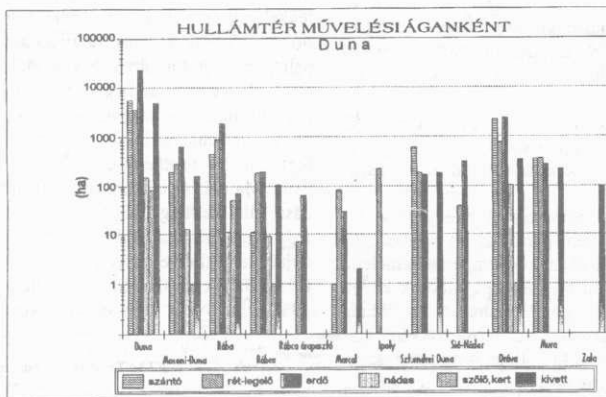
A Duna középső szakaszán (Szigetköz alatti, Gemenc fölötti szakasz) a felső és alsó szakasz problémáinak

megelőzése céljából építési korlátozást szükséges életbe léptetni a hullámtérben.

Amennyiben védett természeti területen az élővilág végveszélybe kerül a szélsőséges időjárási, vízjárású okok miatt, a katasztrófa elhárítása más kárelhárításhoz (árvíz, belvíz, jeges árvíz, aszály stb.) hasonló elbírálás alá essen és hasonlóan legyen finanszírozva.

Szabadjon szíves figyelembe ajánlani ezeket a javaslatokat. Úgy érzem, egyfajta szakmai tolerancia már kialakult.

Most már konkrét lépésekre, politikai hátsó gondolatok nélküli tiszta szakmai, terepi munkára van szükség és arra, hogy azoknak érvényt lehessen szerezni jogi és közgazdasági háttérrel.

SÓDOR MÁRTON

Az erdész... a hivatásos... az ökológus... és a „zöld”

Négy „szakma”, négy irányzat képviselői szerepelnek a címben. Mind a négy szoros kapcsolatban áll a természettel, az erdőkkel. Mindegyik más módon akar és tud tenni ugyanazért a természetért. A más mód és más megközelítés még nem lenne baj, hiszen belefér sokszínű világunkba a többféle megközelítési mód. Csak az a gond, hogy mindegyik fél sokszor úgy érzi, a másik 6 ellenében és tőle szeretné megvédeni a természetet, illetve kívánja alakítani azt.

Erdész vagyok és természetvédő. Hivatásos, aki a nem hivatásos zöldekkel is tartja a kapcsolatot. A címben szereplők konfliktusait ennek megfelelően én nap mint nap önmagamon belül is megélem. Mert vannak konfliktusok, ezt kár tagadni. Sőt komoly és mélyreható ellentétek bukkannak föl. Vidámkodó és tréfás, de ennek ellenére elszomorító megjegyzés egy erdészről dolgozó évfolyamtársam részéről. „Na, te is átpártoltál az ellenséghez?”

Nem, nem vagyok ellensége senkinek és nem pártoltam át sehova. Hiszem, és saját érdekében is remélem, hogy van megoldása a táborok között létrejött konfliktusnak. Egyébként nemcsak erdész és természetvédő kollégámmal (a kolléga itt mindkét szakmára értendő), hanem önmagammal is meg kellene idővel hasonlítani, ami előbb-utóbb skizofréniához vezetne.

A konfliktusok alapja az eltérő megközelítésből, az eltérő társadalmi elvárásokból és a „másik” nézeteivel szembeni toleranciahiányból eredeztethető. Mi az elvárás az erdészszel szemben? Az, hogy faanyagot szolgáltatson a társadalom számára, hogy tartamosan fenntartsa az erdőállományokat és biztosítsa az erdők hármass funkcióját. A hivatásos természetvédő feladata más. A még fellelhető természetes, pontosabban természetközeli területek megőrzése, a még fennálló biológiai sokféleség védelme az egyes növény- és állatfajok, valamint társulásaik és élőhelyeik megőrzésével.

A zöldek – érve alattuk a nem hivatásos természetvédőket és mozgalmakat – saját meggyőződésük alapján egyénileg vagy csoportosan képviselik a társadalom egy részének elvárásait a természet érdekében. És maradtak a laikusok... Akik nem értenek semmihez. Csak mindenbe beleszólnak és igényeket támasztanak „ész és értelem nélkül”... és – ez szintén fontos – esetlegesen az előbb felsorolt „érdekes csoportok” bármelyikével ellentétben. Nos – én hiszem –, ezek a laikusok a társadalom, a lakosság, akiknek az igényeit kielégíteni minden szervezet kötelessége. Ez a laikus réteg szabja meg, hogy mi legyen a természeti értékkel, mi legyen az erdőkkel. A mi feladatunk csak az lehet, hogy a társadalom tudatát formálva „rávegyük” a laikusok hadát arra, hogy azt kérjék, amit mi hiszünk. Vagyis, hogy a természet és benne az erdők megőrzése a legfontosabb tevékenységünk kell legyen. Ma már az emberiség fennmaradása, túlélése lügg attól, hogy megmaradt természeti környezetünket hogyan óvjuk meg, illetve milyen módszerekkel herdeljük tovább. Ez az elsődleges feladatunk. Nem több és nem keve-

sebb, mint meggyőződésünk alapján a társadalom tudatának helyes irányba terelése, és ezek után a jelentkező társadalmi igények kielégítése. Hilem szerint – talán egy pár erdész kolléga itt abbahagyja az olvasást – az erdészeknek is (és az én erdészfelelőnek is) ez a legfontosabb feladata. Mert az, hogy milyen bútorok között lakom, fontos lehet, de hogy életben maradjak-e és a gyermekeim kapnak-e oxigént vagy sem... még fontosabb. És az erdők megőrzésének fontosságával a sokat emlegetett Riói Konferencia „Feladatok a XXI. századra” c. állásfoglalása kiemelten foglalkozik.

Vajon hogyan fogjuk teljesíteni közös feladatainkat, ha egymással sem tudunk konszenzusra jutni? Nem lehetséges, hogy az ellenérdekelte körök az egyetértés és együtt gondolkodás hiányát használják ki és nyernek teret mindannyiunk szeretett TERMÉSZET-ünkkel szemben?

A konfliktusok feloldásának egyetlen lehetséges útja szerintem, ha tisztázuk: valójában mik is ezek az ellentétek. Mit vehetünk egymás szemébe, illetve az egyes felsorolt körök hogyan közelítik meg közös tulajdonunkat, a

**A KTM Természetvédelmi Hivatal és területi szerveinek
név és címjegyzéke
(1994)**

NÉV	CÍM	TELEFON	FAX
KTM Természetvédelmi Hivatal	1121 Budapest, Költő u. 21.	175-1093 156-2133	175-7457 175-6458
Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság	3758 Jávafő, Tengerszem oldal 1.	(48) 350-006	(48) 350-006
Bükki Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sánc út 6.	(36) 311-581 (36) 311-551	(36) 312-791
Fertő-tavi Nemzeti Park Igazgatóság	9435 Sarród, Pf.: 4. Kőcsagvár	(99) 370-926 (99) 370-919	(99) 371-590
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság	4024 Doboz, Sümén u. 2.	(52) 349-922 (52) 349-482	(52) 410-645
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság	6001 Kecskemét, Liszt Ferenc u. 19.	(76) 482-611	(76) 481-074
Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság	1025 Budapest, Szépvölgyi út 162/b.	1888-044 1889-599	
Dél-Dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság	7625 Pécs, Tettey tér 9.	(72) 324-249 (72) 326-148	(72) 324-249
Közép-Dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság	8200 Veszprém, Vár u. 31.	(88) 427-855 (88) 427-056	(88) 427-855

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERÜLTFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

Környezetvédelmi Hivatal

Környezetvédelmi Felügyelőségek

Észak-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

9021 Győr, Árpád utca 28-32.

9002 Győr, Pf. 101.

Gerencsér Tivadar igazgató

Telefon: (96) 312-888

(96) 315-687

(96) 315-689

(96) 316-857

Fax: (96) 328-931

Telex: 24-519

Nyugat-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

9700 Szombathely,

Vörösmarty u. 2.

9701 Szombathely, Pf. 52.

Tombai Lajos igazgató

Telefon: (94) 328-188

Fax: (94) 313-283

Telex: 37-302

Közép-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

8000 Székesfehérvár,

Balatonai utca 6.

8002 Székesfehérvár, Pf. 137.

Kovács Árpád igazgató

Telefon: (22) 315-370

(22) 313-564

Fax: (22) 313-564

Telex: 21-328

Dél-dunántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

7421 Pécs, Papnövelde utca 13.

7601 Pécs, Pf. 33.

Szathmári Magdolna igazgató

Telefon: (72) 412-511

Fax: (72) 412-910

Telex: 12-463

Közép-Duna-völgyi

Környezetvédelmi Felügyelőség

1088 Budapest, Rákóczi út 41.

1447 Budapest, Pf. 541.

Verrasztó Zoltán igazgató

Telefon: 133-6311

210-1090

113-0452

Fax: 113-0452

Alsó-Duna-völgyi

Környezetvédelmi Felügyelőség

6500 Baja, Széchenyi utca 2/c.

6501 Baja, Pf. 84.

Kovács József igazgató

Telefon: (79) 321-233

(79) 325-385

(79) 326-754

Fax: (79) 321-153

Telex: 81-733

Felső-Tisza-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

4400 Nyíregyháza,

Széchenyi utca 19.

4401 Nyíregyháza, Pf. 14.

Dr. Balogh Árpád igazgató

Telefon: (42) 310-155

(42) 310-266

Fax: (42) 310-713

Telex: 73-307

Közép-Tisza-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

5000 Szolnok,

Ságyári körút 4.

5001 Szolnok, Pf. 31.

Dr. Kovács Gyuláné igazgató

Telefon: (56) 335-111

(56) 332-313

Fax: (56) 343-768

Telex: 23-308

Alsó-Tisza-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

6720 Szeged, Felsőfőszapart 17.

6701 Szeged, Pf. 390.

Dr. Major Tibor igazgató

Telefon: (62) 475-375

(62) 475-269

(62) 475-069

(62) 475-369

(62) 312-513

Fax: (62) 475-369

Telex: 82-746

Észak-magyarországi

Környezetvédelmi Felügyelőség

3530 Miskolc, Mindszent tér 4.

3501 Miskolc, Pf. 379.

Gavallér István igazgató

Telefon: (46) 355-211

(46) 356-412

Fax: (46) 329-094

Telex: 62-644

Tiszántúli

Környezetvédelmi Felügyelőség

4025 Debrecen, Piac utca 8/b.

4001 Debrecen, Pf. 57.

Szabó János igazgató

Telefon: (52) 319-406

(52) 312-653

(52) 368-927

Fax: (52) 310-428

Telex: 72-863

Körös-vidéki

Környezetvédelmi Felügyelőség

5700 Gyula, Városház 28.

5701 Gyula, Pf. 99.

Nadabán János igazgató

Telefon: (66) 362-944

(66) 361-365

Fax: (66) 361-755

Telex: 83-511

1011 Budapest I., Fő utca 44-50. Levélcím: 1394 Budapest. Postafiók: 351. Telefon: 201-4572, 201-4617, 201-4133. Telex: 24-879, 22-4870

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERÜLTFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

Környezetvédelmi Hivatal

Környezetvédelmi felügyelőségek működési területei

természetet, jelen esetben az erdőt, illetve ezek védelmét. Mi erdészek még az erdők védelmét is – az ismert gazdasági elvárásokkal és kényszerítő körülményekkel figyelembe véve – elsősorban gazdasági, mennyiségi értelemben ítéljük meg. A tartamosság sokat emlegetett fogalma is elsősorban ilyen mutató. Az erdőterület nagyságának és gazdasági teljesítőképességének állandóságára utal. (Ebből a megfontolásból véleményem szerint ma már túlhaladott fogalom és lényegesen szűkebb a fenntartható erdőgazdálkodás sokkal korszerűbb fogalmánál.) Minőségiesen is figyelembe vesszünk – ez kétségtelen –, de csak a *gazdaságilag fontos fajok* esetében.

Szakmánk képviselőinél senki nem ismeri jobban az erdővel való bánást. Mi tudjuk, hogy mikor és hogyan kell csemetét termelni, egy erdősítést elvégezni. A szükséges ápolások és elhagyatások módját senki sem tudja jobban megtervezni és kivitelezni. A véghasználatokat a szálalástól kezdve a bontóvágások módozatain keresztül a tárvágásig senki más nem tudja így megtervezni és kivitelezni. Tudunk tuskózni, vágást takarítani, közleltetni és szállítani. Csak mi tudjuk, hogy a kitermelt faanyagból hogyan lehet a társadalom számára legértékesebb választék-összetételt biztosítani. Már sajnos a nevét nem tudom, de egyik erdészeti kollégáink mondanak – melyet szintén egy erdész-termesztvédők közös konferencián adott elő – egy életre megjegyztem: „Mi erdészek bármit meg tudunk csinálni az erdőben, ami szakmailag lehetséges, tudunk ültetvényt létesíteni és tudunk természetesen erdőt is létrehozni vagy nevelni, *amennyiben a társadalom ezt várja el tőlünk*”. És ez nagyon fontos, nálunk a *hogyan* tudománya, de a társadalomtól az igény. Ezért ma minket *senki nem támadhat, hogy gazdasági nyomás alatt gazdasági szemléletű erdőgazdálkodást folytatunk*.

A gazdasági szemlélet és a gazdasági elvárások hozták, hogy erdőszemléletünk is – és ezt be kell vallanunk magunknak – gazdasági maradt. Egykor vezető természetsszemléletünk ma – a természeti és környezeti

tudományok robbanásszerű fejlődésének idején – kissé maradvány volt. De – és ezt újra, nyomtatékosan szeretném hangsúlyozni – ez nem a tő mellett erdész és mérnök hibája. Legfeljebb az erdészeti oktatás vonható részben felelősségre. És ezek az „új” tudományok – elsősorban az ökológia – már egy teljesen új, az erdészeti területen használt erdőfogalomnál komplexebb erdődefiniót használnak. Félreértés ne essék, sok erdész kolléga ismeri ezt a definíciót is, ebben biztos vagyok, csak nem használja munka közben.

És ez az új definíció átvezet minket a természetvédők táborába, akik többek között helyes módon használva, de a kiterjesztett fogalom szerint próbáljuk az erdők védelmét, fenntartását megoldani és a társadalommal elfogadtatni. Ezzel együtt jár, hogy az erdőben gazdálkodókat is ebbe az irányba kívánjuk befolyásolni lehetséges eszközeinkkel. Természetesen velünk szemben ez a társadalom (hivatalos állami) elvárása is. És ez egyben rögtön a konfliktus forrása.

Ebben az erdőszemléletben az erdő minden eleme egyformán számít. Nincs főfaj, nincs segítő, sőt még gyomfa sincs. Száradék sem létezik, mivel a kiszáradt faanyag ugyanolyan szerves tartozéka ennek az erdőnek, mint az élő. A cserjék és lágyszárú növények az állatokkal együtt a fákkal egyenértékű elemek. Sem egyes fajok, sem a vad nem kiemelt ebben a rendszerben és minden eleméből annyi szükséges, hogy a természeteshez hasonló összetétel adott legyen és a társulás a lehető legállékonyabb, a külső behatásokkal szemben a legellenállóbb legyen. A védett és fokozottan védett növény- és állatfajok látszólag mégis ki vannak emelve a rendszerből. Ezek azonban zömében olyan ritka, jelző és indikátor fajok, melyek jelenléte a teljes társulás minőségére utal. Vannak persze kivételek is, ahol egy degradált, illetve kultúrerdőben jelenik meg olyan védett faj, melynek megőrzésért történetesen egy akácos nem véghasználható.

Ne csak főfajait illusztrál az erdőszemlélet, tisztánál kiméld az elegyfajokat, törzskiválasztó gyérítésnél szintén,

ne végezz növedékköszítő gyérítést, sokkal kisebb eréllyel bontsd meg az állományt, szálalóvágást végezz, vegetációs időn kívül végezz fahasználatot, csak kis területű tárvágást csinálj, kiméld a száradékat – és azt hiszem most következik minden erdészre rémálma –, *védett madár fészkel a területen*, ezért nem véghasználható, vagy X ha-t fenn kell hagynod a területen, nem ápolható az erdőszítést a fészek közelében, és egyébként is csak lábujjhegyen járhat az közelben.

Ezen korlátozások egy része – mi természetvédők is tudjuk – gondot és többletterhet jelent eredményeredeltségű erdőgazdálkodásunkban. Azt is bevalljuk, hogy mi sem tudjuk minden esetben szakmai indokokkal alátámasztani eljárásunkat. Hajt a vágó, hogy mi is a lehető legjobbba tegyük a természetért, de ismereteink néha hiányosak. Pontosan mekkora területet kell fennhagyni a fészkek körül, hogy az a ragadozó madárfaj ne hagyja el a fészket. Fenn kell tartani minden esetben a fészkes fát költési idő után is, vagy a következő évben talál más fészkelő helyet magának a madárpár? Eltűnik-e a védett növényfaj, ha bizonyos erdészeti beavatkozás történik a területen? Valóban kezelhető-e az adott terület szálalásos/szállaló vágások üzemi módokban stb. Ezek olyan kérdések, ahol – még ha magabiztosnak is mutatkozunk, be nem vallva hiányos ismereteinket – nem tudjuk feltétlenül a biztos választ és szakmai lelkiismeretünk megnyugtatóra a biztonságosabb megoldást választjuk. Mert mi is jól akarunk és mi is szeretnénk jól művelni választott hivatásunkat, de a természet túlságosan változatos ahhoz, hogy egyszerűen válaszolhassunk feltett kérdéseire. Szükségünk van a tudomány embereire, a környezeti tudományok művelőire, az ökológusokra, hogy minél kevesebb nyitott kérdés maradjon.

Ökológusok. Velük sem tudunk igazán kijönni. „Elméletieskedő tudósok, akik csak beleszólnak a dolgokba, de semmi gyakorlatias, kézzelfogható eredményt nem produkálnak.” Az én véleményem más. Kutatásaik igenis nagy jelentőségűek a természet és az erdők egyes elemei között fellépő kap-

csolatok és összefüggések terén. Vitakozunk velük és versengünk, hogy melyikünk az okosabb, melyikünk ért jobban az erdőkhöz. Én hiszem, hogy egyikünk sem. Mindegyik tábor megfelelően felkészült szakembere ért hozzá... a maga nézőpontjából. A tudás különböző oldalai, melyek egymás mellé téve és összehangolva a teljes tudást adják. Nem pocskondiázni kell a másikat, hanem beszélgetni vele és megérteni az ő álláspontját is. Ehhez azonban az is szükséges, hogy legalább áttekintő módon ismerjük a másikat „tudását”. Mint erdész tudjam az erdőt teljes kapcsolatrendszerével együtt a „minden mindennel összefügg” szemléletében tekinteni és az ökológusok is ismerjék a mi feltételrendszereinket és a gyakorlati lehetőségeit. Más szóval, ha kell „lássák az erdőtől a fát” is. Nem vagyok ökológus, de elindultam a tudás megszerzésének az útján mert úgy érzem enélkül erdészként és természetvédőként egyaránt csak részben, csak félfoldalasan látom a természetet és az erdőt, hivatásunk tárgyát.

Mi erdészek hosszú távon gondolkodunk, vágásfordulóban, 30-100 évben mérjük az időt. Mi, természetvédők még hosszabb távolságra nézünk előre és hátra az időben. Számunkra egy vágásforduló kevés, folytonos erdők, szukcessziós változások sorozata lebeg szemünk előtt, azzal egyetemben, hogy ezek a szukcessziós

állomások a lehetséges legállékonyabb állapotban létezzenek. más megközelítés, más időtávlatokat tekintő szemlélet. Amennyiben nem megérteni, hanem ledorongolni akarjuk a másikat, rögtön konfliktus támad. Pedig nem kibékíthetetlen az ellentét.

Valamikor egyek voltunk. Mi erdészek büszkén – és joggal büszkén – jelentjük ki, hogy a természetvédelmet mi indítottuk el. Belőlünk nőtt ki, és hivatkozunk az 1935. évi erdőtörvényre. Szétváltunk, hogy hogyan és miért az nem fontos jelenlegi mondandóm szempontjából. Az viszont nagyon lényeges, hogy amikor útjaink szétváltak, megértük saját Babilonunkat. Nemcsak az út ágazott el, nemcsak erdész mondott búcsút erdésznek, hanem a tudás is megosztott. Az „ősi” egységes nyelv fogalomrendszeréből egyeket csak az erdészek ismernek fel, mint pl.: mesterséges erdősfítés, ültetvényeszerű erdő, fatömeg, gazdaságos erdőgazdálkodás stb., másokat a természetvédők hangoztatnak, pl.: szálalás, kis területű tarvágas, elegyes erdősfítés, szukcesszió stb. Kialakult két nyelv és már nem igazán értjük meg (akarjuk megérteni) egymást. Ez olyan, mint a fajkeletkezés az evolúció folyamán. Az eredeti faj egyedeit valamilyen szegregáló tényező kettéválasztotta és az elkülönült részek saját környezetüket meghatározta törvények alapján fejlődtek tovább. Az egyiket gazdaságibb a másikat nonprofit érde-

kek vezérik, az egyik bezárkózott saját falai közé, a másik nyitottabb maradt az új áramlatok, tudományok felé. Mert ez a véleményem, hogy mi erdészek összehúztuk magunkat, tüskéket növesztettünk. Egymással polemizálunk a saját újságunkban, ahelyett, hogy színre lépni és megmutatnánk a társadalomnak, hogy mihez is értünk, milyen a mi tudományunk. Mert nekünk kell lépni és kilépni elefántcsonttoronyunkból. **Senki más nem fog helyettünk kiállni a társadalom elé és elmondani, hogy lám-lám nézzétek csak meg, azért ezek az erdészek is értenek valamihez. Változnak az idők, ezt nap nap után tapasztaljuk és előttünk két út áll: vagy elfogadjuk a változást, sőt az élre állunk megfelelő irányba terelve azt, vagy magunka roskadunk és akkor eltűnünk a süllyesztőben.**

Erdész Fórumot tartottunk és én keserű szívvel jöttem haza. Kiálltunk és kértünk. Kértünk, hogy adjanak, de nem tették. Miért nem ért meg minket senki? Talán... – és minden vallási tanítás, minden modern karrierépítő és menedzserképző iskola ezt tanítja: „Először adj, és ha adtál, meglesz a jutalmad... te is kapsz... majd”. Adnunk kell – kilépve a magunk választotta toronyból –, el kell tudni adnunk magunkat és azt amit csinálunk. Fel kell hívunk a társadalom figyelmét arra, hogy miért is vagyunk mi hasznosak a számára, ... mit tudunk adni az embereknek ... a laikusoknak, akik csak azt tudják, hogy mi vágjuk az erdőt, mert csak ezt hallják, ezt suttogják a fülkébe... sajnos nemegyszer természetvédők. Van mit javítanunk azt hiszem, de el kellene mondanunk végre azt is, amit jól csinálunk és amit csak mi tudunk. Szerintem vevő lenne rá a társadalom, de ne várjuk el, hogy magától találja ki. Ezek után kérjünk... és hiszem, hogy kapni fogunk.

Az evolúciós példát folytatva, hiszem, hogy ez az elkülönülés (elkülönítés és szembeállítás) erdészek és természetvédők között még nem teljes. Még csak két alfaj alakult ki, melyek a gátak lebontása után kapcsolatba kerülve még... „képesek termékeny utódok létrehozására”.

A természetvédelem összesítő adatai
(1993. december 31.)

Védett természeti területek

Természetvédelmi kategória	Száma	Területe	Ebből fokozottan védett
1. Országos jelentőségű		<i>hektár</i>	
Nemzeti parkok (NP)	5	170 610	27 868
Tájvédelmi körzetek (TK)	52	473 781	57 042
Természetvédelmi területek (TT)	145	26 230	1 680
Természeti emlék (TE)	1	–	–
Összesen:	203	670 621	86 590
2. Helyi jelentőségű (megyei)		<i>hektár</i>	
TT és TE	858	32 964	–
Mindösszesen	1 061	703 585	86 590
3. Védett területek aránya		<i>hektár</i>	<i>arány</i>
Magyarország területe		9 303 000	100,0%
Ebből védelem alatt áll		703 585	7,6%

Vegyük észre a közös vonásokat. Mi, természetvédők talán kapunk elismerést a társadalom szélesebb rétegeitől? Nem, mi a „haladás” ellenségei a kárpótásra jogosultak földhözjutásának kerékkötői, örültek és megszállottak vagyunk. Értetlenül áll a társadalom velünk szemben: mit akarnak ezek, mi lesz száz év múlva, meg ezer év múlva, amikor a holnapi betevő előteremtése, a családok ellátása, a kocsim, a házam, a palotám felépítése, a vállalkozásom felfuttatása a legfontosabb. Igen, egy évre, négy évre, tíz évre még tervez a társadalom, de annál tovább ritkán. Mi, erdészek és mi, természetvédők, és az ökológusok is ennél sokkal hosszabb ciklusokban gondolkodunk, mert szakmánk ezt követeli meg tőlünk. Hát miért nem csináljuk együtt? Újra egyesíteni kell a két fél tudást, hogy teljes legyen a kép és ezt ki kell egészíteni a modern környezeti tudomány ismereteivel. És összefogva – az ellentéteket felszámolva – el kell fogadtatnunk magunkat és nézeteinket a társadalommal. Higgyétek el, ez még így, együtt sem lesz egyszerű harc és könnyű feladat. A mában gondolkodó emberi meggyőzőni holnapi érdekeiről még akkor is nehéz, ha az életéről van szó. Vagy „csak” az unokái életéről.

E meggyőzésnek nagyon fontos eszközei a „zöldek”. Azok a laikus vagy szakember kívülállók, akik meggyőződésből és lelkesedésből, ha kell, a falnak is nekimennek. Akik minket is megtámadnak, oldalba döfnek, ha úgy érzik, hogy nem jó úton járunk – de ezt ugyanazért a természetért és ugyanazon erdőkért teszik, amikért mi is nap mint nap sorompóba lépünk. Őket nem kötik a kormányzati érdekek, nem kötik tárcáérdekük, kimondják és kimondhatják, ami a szívéket nyomja. Ez a jó. Ezért kell őket a magunk oldalára állítani a közös cél érdekében. Sokszor ők mondják ki, amit mi csak gondolunk. És ha kritizálnak, azon is el kell gondolkodnunk, vajon nincs-e igazuk néhanapján?

A kérdés csak az, hogy természetet és erdőt, vagy inkább tekintélyt védünk. Az utóbbi rövid távú cél és csak egyedül lehet csinálni. Ekkor mindenki ellenség és egyszer csak azt vesszük

észre, hogy egyedül maradtunk, szövetséges nélkül, barát nélkül. Amennyiben valóban a TERMÉSZET-ért, az erdőkért és az emberiség túléléseért harcolunk – melynek mi, a címbe felsoroltak és az eddig még nem említett természetvédők vagyunk hitem szerint letéteményesei –, akkor egyetlen lehetőségünk, hogy megkeressük a közös célt a közös platformot és együtt próbáljuk meggyőzni a „laikus” társadalom tagjait arról, hogy azt az utat válasszák, amiben mi hiszünk és ami szerintünk az egyetlen lehetséges megoldás a túléléshez.

Hiszem, hogy összeáll a csapat, a természetért és a környezet megjavításáért tenni tudók csapata. Az erdész, aki tradicionálisan a természetet és annak védelmét is képviseli és hitem

szerint a legfontosabb és legösszetettebb szárazföldi környezeti rendszer, az erdő szakavatott művelője, a hivatásos természetvédő, aki a társadalom elvárásait és a természet „érdekeit” kormányzati szinten képviseli, az ökológus, aki a tudományos alapokat adja környezeti rendszereink védelméhez és fenntartásához, a „zöld”, aki elkötelezetten hangoztatja a társadalom természet és tiszta, emberi környezet iránti igényét.

A feladat: a meggyőzés és a példaadás a laikus társadalom számára, amely ingatag, befolyásolható jó és rossz értelemben egyaránt, szavazhat a túlélésre és öngyűlössé is lehet, de végül is eldönti, hogy mi legyen a mi félve őrzött és szeretett TERMÉSZET-ünkkel és benne ERDEINK-kel.

A természeteshez közelítő erdőgazdálkodás

megközelítéséhez nélkülözhetetlen az adott földrajzi és termőhelyi tájon megfelelő mennyiségű és mértékű olyan részlet, amelyben nyomom követhetjük a természetnek emberi beavatkozástól mentes működését. Ennek felismerése indította a németországi erdőrendezést, benne a termőhely-térképezést, hogy a szövetségi és a különböző tartományok erdőművelési előadóival 1987-ben állami bizottságot szervezzenek „erdőrezervátum”-ok kijelölésére és fenntartásuk irányítására.

Mindenekfelett a fogalmat igyekeztek meghatározni. Eszerint erdőrezervátum – magyarosabban „hagyáserdő, tilalmas” (a rec.) – alatt „jövendő őserdő”-t kell érteni, amelyben termőhelyi és erdőművelési kérdések tisztázhatók. Az élettársulás kutatásának nemcsak a növényzet, hanem az állatvilág magatartásának figyelemmel kísérése is fontos része, erre külön albizottságot hoztak létre.

A kijelölt területek hasznosítására a bizottság 1993-ban már meghatározta a főbb célokat. Alapkutatásra kell szolgálnak az önként fejlődő erdei életközösségekben; a megfigyelésekből a gazdasági erdőkben folytatandó erdőművelésnek iránymutatás legyen kiolvasható; mutatókul szolgáljanak a környezetterhelhetőségre nézve; messze-menően szolgálják a természetvédelmet és nyújtsák az „őserdő” élményét.

A bizottság végül meghatározta, hogy mely erdőtípusokban mekkora rezervátum kijelölése szükséges. THGY elegyekben elegendőnek látszik a 10 ha körüli kiterjedés, B, BT, BJF erdőkben 50 ha, LFB-ben 70 ha látszik célszerűnek. Összkiterjedésükben 5%-nyi a vélhető.

(AFZ 1994. 11. Ref.: Jérôme R.)

DR. BARTHA DÉNES

Alig ismert fafajaink VI.

Sorozatunkban azokat az erdészeti szempontból is fontos rokon fafajokat mutatjuk be, melyeket a gyakorlat eddig egységesen kezelt. Mivel a morfológiai különbségeken kívül ökológiai sajátosságaik, s így erdőművelési tulajdonságaik is mások, ezért elkülönítésük a gyakorlatban kívánatos lenne. Terepi tapasztalatokkal alig rendelkezünk, így a gyakorlatban dolgozó kollégáinkat arra kérjük, hogy ezen rokon fajokkal kapcsolatos megfigyeléseiket, ismereteiket jelezzék nekünk.

Berki fűz (*Salix x rubens*)

A természetben nem ritka jelenség a hibridizáció, mely az ember élőhelyromboló tevékenysége óta felerősödni látszik.

A hazai erdészek csupán egyetlen hibrid fajnál, nevezetesen a szürke nyárnál tesznek elkülönítést, jóllehet a terepi felismerés már nehézségekbe ütközik (lásd EL (1992) 127:74. – Fehér vagy szürke nyár?). Közismert az is, hogy a fűzek egymással gyakorta és előszeretettel kereszteződnek, de a fűzhibridek – valóban bonyolult azonosításuk miatt – már elkerülik a terepi kollégák figyelmét. Egy hibridre azonban mindenképpen oda kellene figyelniünk, annál is inkább, mert helyenként gyakoribb a szülőfajainál.

A berki fűz a közismert fehér fűz (*Salix alba*) és a törékeny fűz (*S. fragilis*) hibridje. Bélyegeit tekintve – a „szürke nyárhoz” hasonlóan – nem mutat állandóságot és köztes állapotot, mivel – miként a szürke nyár is – rendszerint visszakereszteződik valamelyik szülővel, így változatos hibridfajok jönnek létre. Egyes területeinken (pl. Tisza és mellékfolyói) az inkább mészkedvelő fehér fűzet kiszoríthatja a talaj kémhatására kevésbé érzékeny berki fűz, így itt homogénebb állományai jöttek létre.

A berki fűz megjelenésében elsősorban a törékeny fűzre hasonlít. Hajtásai vörösesbarna színűek, de kevésbé törnek az elágazásoknál. Levelei 8–15 cm hosszúak, nyúlánkbak, nem lekerekített, hanem ék vállúak. A hajtás és a levelek kezdetben selyemszőrűek, ez a réteg azonban a nyár második felétől lekopik, s a levélfonák is kopasz lesz.

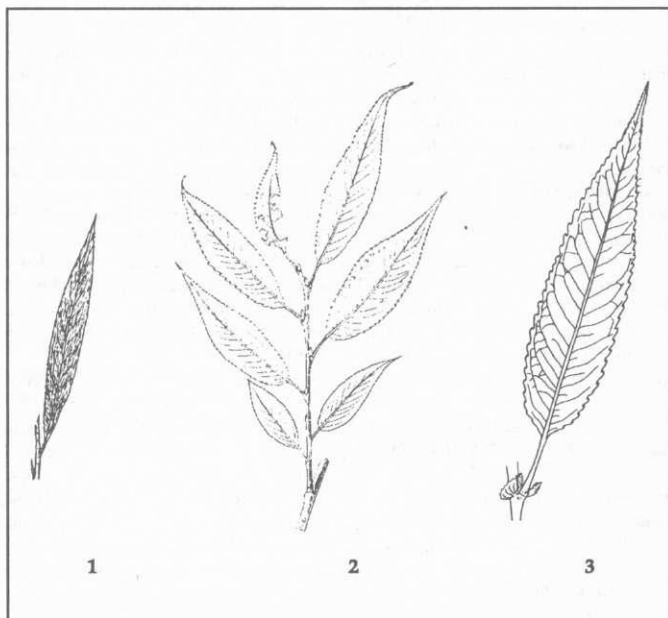
A fehér fűztől jóval nagyobb levelei, félsvív alakú, sokáig megmaradó pálhalevelei alapján is elkülöníthető.

Növekedési erője sokszor jóval felülmúlja a törékeny fűzét, ezt bizonyítja két kiemelkedő, egykori *Salix x rubens* törzsfánk adata is. A mosonmagyaróvári Rudolf-parkban álló egyed 34 m-es magasságához 80 cm-es törzsátmérő tartozott, míg az Európa egyik legszebb fűzfájának tartott gergelyugornyai egyed 46 éves korában 35 m magas és 58 cm törzsátmérőjű volt. A szülőknél víz és talajkémhatás tekintetében tágabb ökológiai tűréképessége miatt nem véletlen, hogy ez a hibrid tömegessé vált.

Ma, amikor néhány, előbb-utóbb kudarcot valló fajtával uniformizáljuk erdeinket, mikor az őshonos fajok genetikai bázisa végesen szűkül, jó lenne a még meglévő változatosságot fenntartani és kihasználni.

A berki fűz hibrid rajai termőhelyükhöz jól alkalmazkodnak, fatermes tekintetében sem maradnak el, ezért a helyben termett anyagot olcsóbban és biztonságosabban használhatjuk fel. Csak egy kicsit oda kell figyelni, egy kicsit másképp kell gondolkodni. Mert itt is igaz Fekete Lajos és Blattny Tibor intése, miszerint „a bölcs természet ujjmutatását kell hogy kövessék mindazok, akik az erdők fennmaradását mesterséges úton is biztosítani kívánják!”

1. Fehér fűz (*Salix alba*);
2. Berki fűz (*Salix x rubens*);
3. Törékeny fűz (*Salix fragilis*)

DR. DR. H. C. BENCZE LAJOS

Egészséges élőhelyen egészséges vadállományt (Szemléletváltás a vadgazdálkodásban)

Tisztelt Olvasóim!

Engedjék meg, hogy az erdő és a vadon élő állatvilág (szűkebb értelemben a vadállomány) örökzöld kapcsolatrendszerének gazdag tárgyköréből egy csokorra valót átnyújthassak Önöknek.

Az, hogy a téma ma is időszerű, aligha szorul bizonyításra. Vannak, akik a vadászat megítélés körül kialakult társadalmi hangulatot, többségben ellenszenvet kihasználva vadászatellenességükben odáig sodródnak, hogy az „ügy” – a feszültség – rendezésének, feloldásának lehetőségét „ultima ratio” a vadászat felszámolásában, esetenként egyes vadfajok kiirtásában (pl. a szarvas), vagy más, betelepített, meghonosított fajok száműzésében vélik megtalálni. A háttérben többnyire a vad életmódjából (főleg) táplálkozásából eredő erdő- és mezőgazdasági károk rendezetlen helyzete húzódik meg.

Persze vannak olyan túlbuzgó nézetek is, amelyek az erdők gazdasági hasznosítását (erdőhasználatot) is megkérdőjelezzik, így magát az erdésznek munkáját is szükségessé rossznak ítélik meg, éppen úgy, mint a vadászokét – ha nem is olyan hangsúlyozottan.

Mások viszont a vadat (főleg a szarvast) olyan „világhíres” nemzeti kincsnek tekintik, amely az erdőben – esetenként – minden tekintetben elsőbbséget, prioritást érdemel.

Vannak, akik a vad fennmaradását, tulajdonjogát az állam kezében találják megnyugtatónak, míg mások a földtulajdon tartozékának vélik és a vadászati jog hasznosításának lehetőségét a maguk számára kívánják fenntartani.

Az azonban kétségtelen, hogy a vadászati jog hasznosításából a vad élőhelyének (földingatlan) tulajdonosát kirekeszteni nem lehet, mert ez a vad (vadászati) iránti teljes érdektelenségbe torkolna az élőhely tulajdonosai részéről. Ennek következményei nem szorulnak különösebb magyarázatra.

Az örökzöld palettáról a vadászterületek nagyságrendje sem hiányzik. Sokan úgy vélik, hogy az elaprózott vadászterületeken „tönkre megy” a vadállomány stb.

Ezzel szemben viszont tény, hogy európa számos országában (a magántulajdon hagyományos viszonyai között is) napjainkban valamennyi csülkös vad többszöröse él – az őztlől a szarvasig –, mint például a múlt századforduló idején, sőt, a két világháború közötti években.

Ennek ellenérve: „de a trófeaminőség”! Ez viszont minden szakember számára kell, hogy egyértelműen világos legyen: a trófeaminőség „hármasszabálya” szerint az örökletes alap, a genetikai sajátosságok, továbbá az élőhely minősége és a hozzáértő emberi beavatkozás együttesen tudják a szarvasfélék agancsfejlődési képességeit optimális megjelenési formában kibontakoztatni, felszínre hozni.

Ha ezek közül valamelyik tényező hiányzik vagy háttérbe szorul, kiemelkedő minőségre, eredményre számítani nem lehet. Hát íme: ebben rejlik a feltett minőség titka! Szerencsére hazánk egyes tájain ezek a feltételek – bár jelentős szóródással – még adóttak, működnek mindaddig, amíg az emberi hozzáállás és hozzáértés hiánya azokat meg nem zavarja, tönkre nem teszi... Ennyit egyelőre erről az örökzöld témáról! És még valamit: „a hármasszabály” az apróvadra is alkalmazható, sajnos azzal a kitételrel, hogy abból a kedvező élőhelyi feltétellel Európa-szerte hiányzik. Ennek eredménye is közismert!

A fenti néhány gondolat előrebocsátása után engedjessék meg, hogy mondanivalómmal visszakanyarodjam az idők távlatába. Teszem ezt egy kis önigazolás okán, nevezetesen azért, hogy ezelőtt kerekem negyven esztendővel miként vélekedtem a vad és az élőhely (elsősorban az erdő) közötti kapcsolatról és azóta is miben láttam kutatómunkám lényegét, értelmét. Eh-

hez hívom segítségül egyik, még 1952-ben írt szerény tanulmányomat, mégpedig: A vadállomány az erdőművelési problémák tükrében című (megjelent az „Erdészeti Tudományos Kiskönyvtár” sorozatban, 1952.). Ebből idézek most néhány gondolatot.

„A vad is az erdő szerves része, melynek jelenlétével az erdősznek számolnia kell. Ahol pedig vad – tágabb értelemben vadon élő állatvilág – van, ott annak bizonyos mértékű károsítása is természetesen.”

„A vadkárok kérdését figyelmen kívül hagyni azonban elfogultság lenne... a vadgazdaság érdekeinek túlzott módon való előtérbe helyezése, védelme a legbiztosabb út a vadállomány iránti ellenszenv és a vadállománnyal szembeni egyoldalú állásfoglalás kialakítására. A fentiekből világos, hogy a vadkárokról beszélnünk kell, nem azért, hogy bizonyítékokat gyűjtsünk az erdő-mező vadja ellen, hanem azért, hogy feltárjuk azokat a körülményeket, amelyek között a vad jelenléte erdeink felújítása tekintetében, illetve erdőgazdaságunk szempontjából bizonyos mértéken túl káros, helyesebben a károsítása megengedhetetlen, valamint azért, hogy a vadkárelhárítás korszerű módszereit kidolgozhassuk.”

„A kimondottan erdőlakó emlősök közül sok ma már csak természeti ritkaság (medve, hiúz, vadmacska, nyuszt stb.), vagy egyesek helyenként teljesen ki is pusztultak és ezzel az erdő életközössége dinamikus rendjének alakulása is – az ember helytelen beavatkozása folytán – kedvezőtlen irányt vett. Egyes fajokat gazdasági, egyéni céljai szerint „hasznosnak”, vagy „károsnak” minősítve, az utóbbiakat kiirtani törekedett, míg a számára hasznosnak tartottakat fokozott mértékben védeni és tenyésztetni kezdte. Az emberi települések közeléből, a szűkségről és a kiirtott erdők helyéről a vad egyre inkább az összefüggő és eddig általa kevésbé lakott hegyvidéki erdőkbe húzódtott (szarvas, őz), ott keresve új életlehetőségeket. A szarvas

olyan helyeken is kezdett megjelenni a magas hegységeken és kezdett mind gyakoribbá válni, ahol azelőtt egyáltalán nem, vagy igen ritkán fordult elő. A fenti körülményeken kívül a mesterséges telepítések is nagyban hozzájárultak a szarvas és egyéb vad elterjedéséhez."

A múlt század második felében a természetes erdőket fokozatosan felváltották az egykorú és elegyetlen erdők, a monokultúrák, amelyek leszegényedett növényvilága már csak szűkebb éleltheletőséget (táplálékot) nyújthatott az egyre szaporodó vadállomány számára. Különösen így volt az a fenyő monokultúrákban.

Ugyanakkor megkezdődött a mai értelemben vett intenzív vadgazdálkodás és a két jelenség útközéből keletkezett a vad- és az erdőgazdálkodás közötti, esetenként antagonizmusok elmentéket visszatükröző állapot.

Ezen az áldatlan helyzeten kívánt több korabeli jeles szakember segíteni itthon és külföldön, akik véleményét a fent említett írásomban idéztem. Hadd szólaltassak meg közülük most néhányat.

Így például Téglás Károly egykori selmeci főiskolai tanár előadásai (1907) a következőket hirdette: „A nagyvad igéncit legteljesebben az őserdő jellegű szálardók elégítik ki, ahol bővebben van alacsony s ennél fogva könnyen csipkedhető alfja (czek között a nyárfa, fűz, berkenye és más kedvelt fanemek), vannak jó rejtékhelyet nyújtó sűrűségek... s az aljnövényzet rügyei és hajtásai jó táplálékot biztosítanak. A modern erdőgazdaság keretében az őserdő jelleg természetesen nem lehet uralkodó, de viszont kizárva nincs annak lehetősége, hogy a hasznos vadak életigényei kielégíttessenek."

Dieter Ágoston Az erdész és a vadász című cikkében (Erdészeti Lapok, 1939. 7-8. füzet) azt írja, hogy „...ne sok vadat, de jó vadat tenyészünk! És csak annyit, amennyit területünkön bő táplálékkal el is tudunk látni." Tiltakozik az olyan vadtenyésztés ellen, amelynek csak az lehet a következménye, hogy „előbb az erdőt cizáljuk fel a vaddal, utána pedig a vadállomány is tönkremegy".

Dr. Bod Lajos Az erdészeti Lapok 1994. januári számának 8. oldalán dr. S. Wocher úr által tett megállapítások olvasása adta kezembe a tollat.

Gondolatok az erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás és természetvédelem kapcsolatáról

Bizonyára minden természetszerető ember (és ide élvonalba helyezem az erdő- és vadgazdálkodókat!) számára öröm a természetvédelem előretörése, izmosodása. Ezt egyáltalán nem tekintem különös érdemnek, magától adódik, hogy az erdő- és vadgazdálkodás mint természethasználó ágazat a saját érdekében (!) cleve csak természetvédő alapállásból láthatja el feladatát! Ehhez a racionális alaphoz hozzáfér, hogy ezen szakterületeken dolgozók érzelmileg, szubjektíve szeretik is azt a közeget, amelyben, amelyből, sőt: amelyért (!) élnek, dolgoznak.

Ha a magyar természetvédelem történetére gondolunk akár a törvényalkotásban, akár a tudományos kutatásban, akár a „külső megfigyelő" hálózatban és a tényleges természetvédelmi gyakorlatban, erdész- és vadásznevekkel találkozunk.

Mindezek után meglepő – és érthetetlen – bizonyos természetvédő (?) körök és személyek azon törekvése, amelyek, akik a természetvédelmet önálló ágazattá kívánják alakítani, sőt: szélsőséges esetben az erdészről és vadászról akarják megvédeni a természetet.

Tudjuk, hogy tevékenységünkben sok, vagy annál is több hibát követünk el. Amíg eléggé el nem ítéltető módon pl. egy „vadász" (?) védett állatot lő meg, vagy az erdész védett állat vagy növény élőhelyét rombolja le gazdálkodási tevékenysége közben, addig lehet konkrét természetvédelem-ellenes okot találni támadásunkra.

De nem ezek a kirívó ellenpéldák, hanem az erdő és mező kultúrsivatagvá válásának késleltetése minősíti tevékenységünket!

Ezért a természetvédelem – szerintem – önmagának árt, ha lokalizálja, majd „üzemesíti" tevékenységét. Ennél többre (!) hivatott.

Szellemében (és nem kezelési módjában) hazánkat 93 000 km² természetvédelmi területként szeretnénk tudni, s mi több, az egész Kárpát-medence, a kontinens és a Föld legyen természetvédelmi terület!

Ezt a missziót (önöz, emberi érdekeink, saját létezési feltételünk okán) csak úgy töltheti be, ha szemléleti, szellemi befolyásával, és nem a vele tartalmi partnerségű erdész-vadász közösség ellenében van mindenhol jelen a gyakorlatban.

Az erdésznek mindenütt (és nem csak a bármilyen fokozatú védettséget élvező természetvédelmi területeken) a természetismereti, ökológiai alapon nyugvó, hosszú távú szemlélettel kell tevékenykednie. Ugyanígy a vadász tevékenysége is mindenütt a természetvédelem elsőbbsége és felsőbbbsége jegyében kell folyjon.

Ahol és amikor a világörökség részét képező, vagy akár helyi jelentőségű védelem azt indokolja, a speciális kezelési szabályok előírására, sőt számonkérésére megvan a természetvédelem kapcsolódási pontja, pl. az üzemterveken keresztül!

A természetvédelem szerepét, presztízsét emelné az ügyet megillető magaslata, ha támaszkodna rá, erdészre, vadászokra, velünk tenné meg számukra is szükséges (!) intézkedéseit.

Tudom, hogy ezek a „kisajátító" gondolatok a természetvédelem (állami és civil) szervezeteinek többsége, sőt gerince által sem nyernek támogatást. A helyzet tisztázása azért időszertű, mert még nem késő!

Bokor Rezső Egy újabban alkalmazott eljárás a vadragás ellen (Erdészeti Lapok, 1932. XII. p. 1197) című cikkében a következőképpen vélekedik: „A leghatásosabb védekezési módnak a nagy területeken való gazdálkodásról a kis területű gazdálkodási módra történő átértékelést tartom, ahol az egész területen szétszórtan mindenütt feles számban és sűrűn van újulat. Ha a számbelileg korlátok között tartott vadállomány meg is ritkítja, gazdaságilag kárt nem okozhat.”

Party István Az erdő és a szarvas (Erdészeti Lapok 1941. I. füzet, p. 13) című írásában így látta az erdő és a vad kapcsolatát: „a természet egyensúlyának megbontásával tönkremegy az erdő, de ugyanez a sors éri a szarvasállományt is.”

Roth Gyula a természetes felújítás szélesebb körű bevezetésében, lehetőleg őshonos fajok alkalmazásában, nagyobb területnek egy időben való sűrűbb telepítésében látta – az erdő kiterjedésével és állapotával arányban álló vadállomány esetén – az erdő és a vad kapcsolatának rendezését.

A német szakemberek, erdőművelők között **Josef Köstler** („Waldbau”, 1950. p. 338) így vélekedik: „...a gazdálkodási erdő minél közelebb állnak az őshonos erdőkhöz, annál inkább megfelelőek ezen életközösség állatvilága számára.”

Wilhelm Freckmann (Die Wildäusung in Wald und Feld, ihre Vermeerung und Verbesserung, 1938) a következőket írja: „Mindennél, ahol csak lehet, vigyünk több természetességet az erdőbe és a megsokszorozott búvóhellyel és szálalt közmertment megjavított táplálékkal a vadnak a legnagyobb szolgálatot tesszük.”

És most még egyszer térjünk vissza egy gondolat erejéig a századfordulóra és idézzünk még egy érvelést a számtalan lehetséges vélemény közül. **Sugár Károly** így ír a Magyarországi és a Wiener Első Nemzetközi Vadászati Kiállításon című (1910) kiadvány 48-49. oldalán. A vad túlszaporodása című fejezetben: „Hisz alig volt elképzelhető, hogy a törvény (1883. évi) megalkotásakor, amikor csak néhány dunántúli és néhány felvidéki vármegyében fordult elő kevés főd, hogy a tenyésztési szempontok betartása érdekében rá 27 év múltán rövidnek fog bizonyulni a szarvasbikára és tehénre engedélyezett vadászidény.” Majd így

folytatja: „Egyes vadászterületeink csakugyan olyan túltermelésről számolhatnak be, amely nem csupán az erdő- és mezőgazdaság nagymértékű megkárosításával jár karöltve, hanem a fővadász elcsúszásával is.”

E gondolatot végére kényszerít **F. Nüsslein** professzor, a göttingeni Vadbiológiai Intézet egykori vezetőjének állásfoglalása, miszerint: „...úgy gazdálkodni, hogy az erdőben nincs vad, egyszerű feladat, és úgy folytatni vadgazdálkodást, hogy az erdő érdekeit nem vesszük figyelembe, nem kíván különösebb szakértelmet.”

Íme, néhány figyelemre méltó és megzavartató vélemény a vad és az erdő kapcsolatának szabályozásával összefüggésben, amelynek vezérfonala immár több mint száz éve mutat vissza és amely remélhetőleg elvezet bennünket az „egészséges élőhelyen – egészséges vadállomány” állapot megtelezéséhez.

Nos, éppen erről van szó, amikor a vadállomány és az erdő (általában élőhely) közötti kapcsolatáról, a vadállomány fenntartásának lehetőségéről és az erdő életszabályozó szerepéről elcsúszásról beszélünk, ide értve az egyéni vadon élő állatvilág létbiztonságát is. Az aligha szorult különösebb magyarázatra, hogy a vad és az élőhely kapcsolatában az erdőnek „sine qua non” elsőbbsége, prioritása van.

De az is közismert, hogy az erdő pusztulásában, így például a kopárak kialakulásában, az erdő alsó és felső határának visszaszorulásában, a napjainkban észlelhető erdőpusztulásokban stb. elsősorban nem a vad és a vadász, a tetten érhető felelős, hanem annak hátterében az emberiség robbanásszerű túlszaporodásával együtt járó civilizációs ártalmak állnak. A tenger-melléki tájak elkopárosodásának hátterébe köztudott (hajóépítés, legeltetés stb.), hazai kopár területeink is főleg a legeltetés és a szőlőművelés terjedése, valamint az ezzel együtt járó „erdőtirtás” (szőlőkaró, tűzifa, szerszámnyelek stb.) következtében alakultak ki.

Az erdő felső határának lecsúszása is a hegyvidéki (havasi) állattartás, legeltetésre vezethető vissza, aminek káros, olykor természeti katasztrófákat kiváltó (lavinák, földcsuszamlások stb.) következményei napjainkban gyakorta sújtják a magas hegyvidéki és a tenger-melléki tájak lakóit. A trópusi

erdők – földünk zöld tüdejének – szemünk előtt zajló lepusztulása-elsivatagosodása lassan olyan arányokat ölt, ami már közös otthonunk, a Föld veszélyeztetését is magában hordja. Ebben a folyamatban a vadon élő állatvilágnak – az ember mellett – már csak a statisztika szerepe jut...

A múlt században végzett lecsapások, folyamatszabályozások is meghozták annak áldását, de káros következményeit is: az utóbbit az alföldi tölgyesek pusztulásával, a szikes területek kialakulásával, a ligeterdők „karcsúsodásával”.

A technika, a műszaki tudományok vívmányai is esetenként az ember ellen fordulnak, az emberiség olykor szinte a saját kardjába dől. Gondoljunk csak a talaj, a víz és a levegő szennyezettségére, az építkezések, üzemek működésének következményeire, a szédületesen fejlődő közlekedés emberrekből és az állatvilágból naponta ezreket szedő áldozataira, szabad földterületeket és erdőket pusztító velejáróira. És még folytatnánk a felsorolást, de korántsem azért, hogy „felborzoljam” lelkiállapotunkat, szakmai önértékelésünket, és hogy eltereljem a figyelmet egy másik (vad-erdő), arányaiban lényegesen kisebb, de helyileg olykor jelentőssé válható problémáról, hanem egyszerűen azért, hogy az úgy, a jelenlegi józan megítéléséhez, kezelhetőségéhez hozzájárulhassak.

És most, visszatérve a kopár területek újraerdősítésével kapcsolatos gondjainkhoz, azok rekonstrukciójával vagy legalábbis stabilizálásával összefüggésben elmondhatjuk, hogy annak megvalósításában, az elmaradt erdőfoltok pótlásában, az erdei ökoszisztémák egyensúlyának megőrzésében helyenként és esetenként a túlszaporodott csülkös vadállomány zavaró vagy gátló szerepét vitatni nem lehet. Éppen így nem kétséges, hogy a századunkban felkóborzó vadászat iránti igény magával hozta a nagyvadállomány Európába szerte történő feldúlását. Ennek visszaszorítása, az élőhely és a vadállomány kapcsolatának újból való szabályozása, ökológiai feltételrendszernek helyreállítása a vadászok és az erdészek, illetve minden természeti értékeinkért aggódó felelős tényező közös feladata.

Ebből a feladatsorból nem kapcsolható ki a vadásztevékenység, tekintve, hogy az ökológiai egyensúly újból va-

lő spontán kialakulása nélkül hosszú időt venne igénybe és az csak a nagyragadozók és zsákmányállatok arányának helyreállítása révén volna megvalósítható, aminek viszont nem mindezt biztosított a társadalmi, gazdasági és egyéb háttér. **Márpedig a fenti problémák megoldása** helyenként gyors beavatkozást, szinte esetenkénti „sokkterápiát”, **mindenekelőtt törvényes háttérre igényel.**

A vadállomány fenntartásában és a vadászati ügyének szabályozásában azonban napjainkban a táji elkülönülésekhez simuló és vadászati hagyományokkal is bővült és örvözött ökológiai szemlélet általános térhódítása, érvényesülése lehet az egyetlen, mindenki számára elfogadható és célravezető megoldás. Tehát a gyakorló vadászatot is ennek az ökológiai szükségszerűség-

nek szolgálatába kell állítani. Ezen feltételrendszeren belül pedig a vad és a vadon élő egyéb állatvilág mindenkor egyik nélkülözhetetlen ellenőre, biológiai indikátora természeti környezetünk minőségének és az abban zajló emberi tevékenységnek. Az emberiség is addig érezheti magát biztonságban, amíg ez az ellenőrző szervezet zavartalanul működik, fajgazdságát megőrzi képes, és amíg annak egészséges élőhelyi feltételei biztosítottak.

Az ökológiai szemlélet érvényesítése nincs határokhhoz, területnagysághoz kötve, bár kétségtelen, hogy minden állat- és növényfaj életani sajátosságait, életfeltételeit, elterjedésének körét (areáját és migrációs igényét stb.) figyelembe kell venni. Így például apróvaddal (főleg a mezey nyúl és a fogoly) már néhány száz hektáron is

lehet sikeres vadgazdálkodást folytatni, míg szarvas tekintetében ezer hektárt meghaladó egységeken biztosítható eredményes és az ökológiai elkülönülésekbe, a táji kezelési körzetekbe beintegrálódó állománykezelés. Bár a nagy-(obb) önálló vadászterületek előnye, általában, nem kétséges. Ezen belül különös figyelmet kell szentelni a kimagasló gencsikarú értékeket hordozó populációknak, mint például a déldunántúli szarvasállománynak, kezelésének és élőhelyi feltételeinek. A siker záloga azonban egyrészt az adott élőhely minősége – például a változatos növénykultúrák kedvező aránya, apróvad estében –, másrészt az ahhoz kötődő (alkalmazkodó) vadfajok örökletes (genetikai) alapja, amit az ökológiai szemlélettel és elmélyült vadbiológiai ismeretekkel felvértezett szakemberek

Német szakvélemény, avagy egy ellenérdekelte külföldi sportvadász felületes értesülései?

Az Erdészeti Lapok 1994. januári, majd a Nimród 1994. májusi számában B. I. fordításában megjelent „Német szakvélemény a magyar erdőgazdálkodás, természetvédelem és vadászat helyzetéről” című, a hazai szakközönséget helyenként teljességgel félretájékoztató ismeretével kapcsolatban a következő észrevételeket, megjegyzéseket tesszük.

Dr. Stefan Wocher az Európa Tanács megbízásából nem „időszerű szakkérdések tanulmányozása céljából” tett látogatást Magyarországon (mint ahogy azt az ismerettség állítja), hanem kizárólagos úticélja *előadások tartása volt a németországi erdészeti és vadászati jogi szabályozásról.* A KTM Természetvédelmi Hivatala az FM (Erdészeti Főosztály, Vadászati és Halászati Önellő Osztály) és az Országos Erdészeti Egyesület bevonásával vállalta el a szervező házigazda szerepét.

A magyarországi vadászati lehetőséget kérő és a látogatás előkészítése során természetvédelmi információszerezés helyett ezt a kérdést a legfontosabbnak tartó Stefan Wocher az útjelentésében foglaltakat csak magyarországi felületes benyomásaira, a hivatalos természetvédelemben valószínűleg illetéktelenekkel (és ellenérdekeltekkel) folytatott beszélgetésekre alapozhatta.

Személyében (aki egy németországi erdőgazgatóság jogásza) a lelke mélyén a természetvédelemtől idegenkedő, elfogult sportvadászt ismertünk meg, aki a természetvédelmi, erdészeti és vadászati kérdésekben, valamint a saját hazája természetvédelmében sem árukt el olyan szintű tájékozottságot, hogy véleménye a hazai szakmai körök számára mérvadó lehet. Véleménye tehát nem minősíthető szakvéleménynek.

Ennek közzétételétől eddig a vendéglátó gesztus tartott vissza bennünket.

A természetvédelem nem rekeszthető az erdőterületeken kívülre, hisz éppen az erdő potenciálisan a legösszetettebb ökológiai rendszer és élőhely. Ahol pedig kevés az erdő, éppen ott kell a legkevésbé (és nem elsősorban) előtérbe helyezni a használati funkciót. Ami viszont a „természetvédelmi erdőművelést” illeti: a természetközeli erdőgazdálkodás (és vadfenntartás) részletes irányelveinek és módszereinek kidolgozása terén pontosan a természetvédelem végzett az utóbbi években úttörő munkát.

Ezúton nyilatkozunk arról, hogy „a természetvédelmi igazgatás személyzete” nem kíván „az erdészeti igazgatás” helyett vadászni a védett természeti területeken. Arról van szó csupán, hogy az IUCN nemzeti parkokra (II. kat.) vonatkozó előírásai szerint ott meg kell szüntetni a természeti javak gazdasági használatát, amely kérdést a nemzetközi előírások keretei között, a hazai sajátosságokat is figyelembe véve megfelelően rendezni szükséges. A vadgazdálkodásra és vadászatra vonatkozóan is kidolgoztuk a természetvédelem koncepcióját, annak egyeztetése utáni érvényre juttatása a jövő jogi (törvényi) szabályozásának a feladata.

Mivel a felvetődött kérdések érdeklődésre tartanak számot és összetettebbek annál, mintsem ehelyütt azokat részletezni lehetne, külön publikálni szándékozunk a természetvédelemben erdőgazdálkodással és vadgazdálkodással kapcsolatos szakmai koncepcióját.

A megjelent ismertetéssel, annak tartalmával kapcsolatban pedig a *magyar tudóság ismét azt, hogy nem mindenki mérvadó, ami (aki) nyugati. Sajnáljuk, hogy ezt a mondást még nem mindenki ismeri.*

Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium
Természetvédelmi Hivatal

képesek kiemelkedő minőségben kibontakoztatni.

Az eredmény tehát korántsem – és főleg nem kizárólag – a vad tulajdonjogának, illetve a vadászati jog hasznosításának függvénye, bár kétségtelen, hogy a földingatlan tulajdonosának a vadállomány fenntartásában való érdekeltsége esetenként meghatározó lehet – a vad sorsát, életfeltételeit illetően. Amennyiben a többségben elaprózott földingatlanokhoz kötődő vadászati jog és az önálló vadászterület alsó határának nagyságrendje a vadállomány népességének értelmes (és káros) csökkenését jelentené, akkor Európa nyugati országaiban a csülkös vad már rég a kipusztulás szélére sodródott volna. Ennek ellenkezőjét igazolandó – a hazai ismert körülményeken kívül – szabadjon két példát megemlíteni.

Ausztriában (mai területén) kerekén száz évvel ezelőtt mindössze 3480 szarvast, 12 000 őzet és 3770 zergét lőttek, míg az 1991/92. vadászidényben szarvasból 43 200, őzből 267 550 és zergéből 27 630 került terítékre. A vaddisznó Ausztriában a múlt század végén nem szerepel a lövegyzékeken, illetve a statisztikában, viszont az 1991/92. vadászidényben már 10 180 példány került a statisztika adatai közé.

Németországban (az egykori NSZK-ban) az 1968/69-es szezonban 26 770 szarvast, 572 000 őzet és 23 900 vaddisznót ejtettek, míg az 1991/92-es vadászidényben 29 100 szarvast, 772 400 őzet és 175 000 vaddisznót lőttek. (Ismert, hogy a vaddisznó Németországban a két világháború közötti időben főleg csak mint vadaskerti vad szerepelt és a szarvas is csak szigetszerűen fordult elő. Ma is vannak még a szarvastól és vaddisznótól „mentes” erdőkomplexumok, például a schwarzwaldi tájakon.) Íme a vadállomány népességének alakulása a magántulajdon két hagyományos országában! Egyes nagyvadfajok napjainkban helyenként inkább túlnépesedésükkel szolgáltatnak okot aggodalomra, semmint csökkenésükkel, ami kétségkívül vadgazdaság-politikai és ökológiai megfontolásokra, szemléletváltásra készteti a vadgazdálkodás illetékeit. Különösen így van ez a szarvasfélék minősége tekintetében: a minőség, a kimagasló trófeacétek, sohasem volt a túlnépesedés velejárója, még kedvező életfeltételek közepette sem.

Ennyit szerettem volna a vadgazdálkodás terén várható ökológiai szemlélet és tulajdonjogváltás „propójára” hozzájárulásként, adalékként elmondani. A többi a jogalkotókon és a közigazgatáson (felügyelet, ellenőrzés), illetve a vadért és annak élőhelyéért, kiemelten az erdőért felelős szakemberek hozzáértésén és hozzáállásán múlik. Természetesen nem nélkülözhető a (sport-)vadászok önfegyelmű, a vadászati ügyének társadalmi megítélését és a hagyományok megőrzését szolgáló magatartás sem.

Végezetül néhány sort szeretnék a vadaskerteknek is szentelni, amelyek ugyan nem tekinthetők általánosan alkalmazható modellnek, de amelyeknek múltban betöltött szerepe közismert. Nagyban hozzájárultak Európa különböző országaiban a szarvas és a vaddisznó megőrzéséhez, a mullon és a dām meghonosításához, kipusztulásuk megelőzéséhez. Ezért Európa vadgazdálkodásában jelenleg és a jövőben is fenntartásuk nélkülözhetetlen. A vadaskerti gazdálkodás, különösen a több száz hektár (vagy ennél is nagyobb) területű zárt egységek nagyban hozzájárulhatnak a különleges vadászati igények kielégítéséhez, azokban a szabad területi vadászat illúzióját keltő hangulat és feltételek megteremtéséhez, és ami a legfontosabb, az erdők, a szabad vadászterületek tehermentesítéséhez, a kerítésekkel kívüli területeken az ökológiai szemlélet érvényre juttatásához.

Amint láthattuk, az „Egészséges élőhelyen – egészséges vadállomány” ökológiai szemlélet iránti elkötelezettségben az elmúlt száz évben – felelős szakemberek részéről – nem volt hiány. A megvalósulás azonban a vadászat körül zajló egyéni és csoportérdekek forgatagában, a politikai, társadalmi és gazdasági folyamatok útvesztőjében zátonyra futott. Úgy gondolom és remélem, hogy a közös veszélyeztettség és érdekeltség napjainkban meghozhatja a természetvédelem és a vadászat, az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás körül felajzott, olykor antagonisztikus jellegű ellentétek feloldását. Az egymásban mindenáron való ellenségség keresésének korszakát pedig felváltja a kölcsönös bizalom és a közös erőfeszítések ideje. Egészséges élőhely nélkül nincs egészséges vadállomány, vadállomány nélkül nincs vadászat. Ez az állapot azonban már kinek volna jó? „Cui bono?” (Cicero)

HUNYA LÁSZLÓ

Néhány

Hazai nagyvadállományunk túltartása kezd mérséklődni. Előbb-utóbb remélhetőleg mindenhol radikálisan lepasszítja a természetes vadeltartó képességek olykor 20-30-szorosát is elérő állományt, amely megérdemli, hogy mindez javára váljék, nem ő a felelős a kialakult állapotokért.

A továbbiakhoz előbb idéznék Széchenyi Zsigmond: Alaszkában vadásztam című művéből egy részt, amelyik a jávorszarvas vadászatának a színvonalát jellemzi (245–246. old.).

„Ligetes, bokros az elénk táruló lapály. Apró fenyőcsoportok sötétlenek a bozótos, gázos, tarka összevisszaságban. Vagy harminc évvel ezelőtt megsemmisítő erődtűz pusztította ezt a tájat. Jótórnán az egész lapály leégett: a Kelly és Funny folyók közti mintegy húsz kilométer hosszú és majd ugyanolyan széles terület. A szerteszórtan sötétlő fenyőligetek a régi erdő maradványai. Lángtengerből menekült szigetek. A tűzjárta részen pedig felsarjad a nyír, az éger, meg a sokféle gaz.

Ez a nagy kiterjedésű írtás az egész környék jávorszarvasainak kedvenc találkahelye – Brunsplatza. Ilyenkor mindenfélő idegyűlekezőnek udvarolni, féltékenykedni, élethalálharcot vívni egy-egy kampós orrú jávorszarvasért. Embereim mondják, hogy a pázsi időn kívül alig látni erre felé jávort. Szétszóródnak a rengeteg erdőségeken. De ilyenkor, az októberi nászút alkalmával, mind itt találkoznak.

Vagy tíz perce itt ülünk, de még le sem vettem szememről a messzelátót. Egy-két gyors pillanatot kivéve, mikor izgatott kezem átadja Andynak, nézve meg hát, valóban akkora-e az a bika, mint aminek én látom. Mert mióta itt ülünk, már vagy huszonöt jávort fedeztem fel odalent, s köztük öt gyönyörű lapátost!”

Ez a terület a civilizáció beavatkozásától majdnem mentes. Széchenyi a továbbiakban nagyon látványosnak írja le a jávorszarvasok nászát, ami hasonló élményt jelenthetett, mint nálunk a szarvasbőgés vagy a dāmbarcogás. Ha ez kb. 400 km²-nyi területen zajlik, akkor sejteti lehet, hogy mekkora vonzókörzetről jött ide ennyi vad, ahol

gondolat nagyvadállományunkról

létszámuk feltehetőleg a természetes vadtartó képességnek megfelelő lehet.

Ez a jelenség az állatvilágban sok fajra jellemző. Az ember számára meg nem érthető, hogy párház idején miért éppen egy vagy több adott helyre tömörülnek egy-egy faj egyedei, miközben mások, többé-kevésbé azonos adottságú helyekről szinte teljesen eltűnnek.

Hasonló koncentrációk a mi szarvasainknál is tapasztalható, de itt a civilizáció korlátozza vagy meg is akadályozza a vadat a vándorlásban, ezért a túltartásnak (volt) köszönhető ez a látvány. Erről – pontosan ezért – le kell mondani. (Valójában nem is nagyon van miről, mivel ebben csak a társadalom szűk rétege részesült.) Ha a vad nálunk is ilyen nagy, zavartalan területen élne, akkor elképzelhető, hogy az élőhelynek megfelelő vadlétszám esetén is a maihoz hasonlóan látványos módon zajlana le egyes fajok násza, bizonyos, általuk kiválasztott területeken, de sajnos ez nem így van. Nem az a legnagyobb probléma, hogy túl sok vad tömörül adott időben egy helyre, hanem az, hogy nincs meg ehhez a megfelelő nagyságú élőhely.

A magyar vadállomány a hírnevét a minőségéért kapta, ami főleg az élőhelynek és részben a genetikai adottságoknak köszönhető. Nemzeti kincsünk ez is, úgy mint az erdő többi része; meg kell becsülni!

A nagy létszámú vadállomány minőségi romlása még a rendszeres cietés és a „szakszerű” selejtezés ellenére is idővel bekövetkezik. Ez utóbbira általában nincs is szükség; így pl. a „gyilkos” bika kilövése nem feltétlenül szükséges, mert amíg ez a „segítő-kész” tevékenység nem volt divatban, addig minden szarvasbikának gyilkossá kellett volna válni, és ma nem lenne kinek a javára selejtezni.

Az irreálisan nagy túltartás velejárója a számbeli növekedés megszűnése is. Ha nincs külső szabályozó tényező, akkor a vadlétszám beáll egy szintre, amely fölé már nem fog emelkedni.

Ezzel kapcsolatban leírom a telki erdészet üzemi vadászterületén 1981-91-ig a vaddisznó létszámának apadá-

sát (bejelentett lelövés + elhullás + befogás). Azért választottam ezt a gazdálkodót, mert ennek az adatai a rendelkezésemre álltak, valamint erről vannak személyes tapasztalataim ahhoz, hogy szubjektív véleményt alkotassak. A többi vadfaj adatait nem közlöm, mert szaporodási rátaját csak durva közelítéssel lehetne megmondani, mivel ott a nemeket a kilövések folyamán különböző mértékben részestették előnyben. Az apadást a táblázat I. oszlopa tartalmazza.

Év	I.	II.	III.
1981	512	388	390
1982	420	380	385
1983	686	455	465
1984	393	360	383
1985	518	435	488
1986	625	483	604
1987	556	487	764
1988	723	565	1201
1989	823	576	2039
1990	687	502	3867
1991	608	468	8207

A II. oszlopra a feltételezett törzsalomány nagyságát számoltam ki. Ezt úgy kaptam meg, hogy az összes egyedre vetítve 1,3 szaporodási rátát használtam és feltételeztem azt, hogy 91-ben az apadás megegyezett a szaporulat nagyságával. Ezután 91-től 81-ig visszafelé haladva kaptam meg az adatokat.

A III. oszlop tartalma a következő: Feltételeztem, hogy 1981-ben 2 db-ból több volt a törzsalomány; ekkora eltérés lehet. Ezután az időben előre haladva kiszámítottam, hogy évente mekkora lett volna ebben az esetben a törzsalomány azonos szaporulatot feltételezve.

A III. oszlop számításai szerint 1991-ben 17,5-szerese lenne a vaddisznók feltételezett létszáma a II. oszlop adataihoz viszonyítva. Az állomány – elenyésző részét leszámítva – 7600 ha bekerített területen élt. Ezek alapján a II. oszlopra rámondható, hogy leginkább cncnek az adatai állnak a legközelebb a valósághoz, a III. oszlop adatai pedig, irreálisak.

Feltételezhető tehát, hogy túlszaporodás esetén elhullással, illetve szaporodási ráta-csökkenéssel fellép a fajon belüli önszabályozás (elvándorlással a bekerítés miatt nem számoltam). Az elhullást ugyan az apadáshoz hozzávettem, de nyilvánvaló, hogy ez nem teljes. Látható, hogy jelentéktelennek tűnő adatnak döntő hatása lehet az állományra.

Magától viszont nem fog csökkenni a vadlétszám az erdő szempontjából is megfelelő szintre, legfeljebb betegségek tizedelhetik meg az állományt, amit nem érdemes megvárni. Ezt megelőzve, az ember a kipusztult nagyragadozók szerepét kellene, hogy átvége. Sajnos a megnövelt kilövéseknél nagy probléma, hogy nem az állomány egészét érintő módon kezdődnek. Nyilvánvaló, hogy a pillanatnyi haszonra való törekvés következménye az lesz, hogy először a kapitis vadat fogják kilőni. Tavaly megdöbbenve tapasztaltam ennek a nyomait. Szeptember folyamán az országban több, nagyon erősen túltartott területen megfordultam, ahol elkezdtek a radikális állományapasztást. (Helyeket nem említek, mert úgy érzem nem lokális problémáról van szó.) 5–6 év körüli bikánál idősebbet alig sikerült látnom. Ahol 1–2 éve még öreg 16-os volt a hárembasa, ott 5–6 éves 10-es bikát láttam, több mint 20 tehénnel és ünnövel. A kísérőbikák 3–4 évesek voltak. Amelyik bika idősebb volt, az is mind silány agancsot viselt, 12-esnél (esetleg 14-esnél) nem tudtam pontosan megfigyelni) erősebbet egyáltalán nem láttam. Ezt is egyfajta „selejtezésnek” lehetne nevezni, de ebben az esetben mások az irányelvek, így a selejtet most nem kilövik a vadász urak, hanem szaporítják. A túltartás okozta állományleromlás inkább mérsékelni kellene, nem pedig fokozni. Ennek a módszernek előre nem látható következményei lesznek, amit később nagyon nehéz lesz már helyrehozni. Azal sincs a probléma megoldva, ha a selejt időse vad is kilövése kerül, a fiatal állat nem képes az öreg szerepét átvenni. A vadnak is kell, hogy legyen ideje megöregedni.

TRZESNIOWSKI, ANTON

Mit szolgál az erdőfeltárás Ausztriában?

A bécsi Bodenkultúr Egyetem Erdészettechnikai Intézet vezető professzora előadásának rövid vázlata

Az erdészeti út nem kimondottan közút. Az erdésznek inkább három legfontosabb üzemterülete: szállító pálya, munkahely, rakodó- és felterhelő hely. Ellenében a közúttal állandó erdőtalaj, amit a fatermesztésből határozatlan időre kivontak. Erdészeti üzemterületként az erdészeti út átmenetileg járhatóan is lehet, mert ott a fakitermelés részmunkái – közelítés, tárolás, választékolás és hasonló – történnek. Gyalogosok használhatják ugyan, de a fakitermelési munkák veszélyeztethetik őket és többletkockázatot jelenthetnek az erdőben dolgozók számára. A felelősség kockázatának minimalizálására óvó intézkedések szükségesek – útmutató jelzésre, figyelmeztető táblákra, őrhelyek felállítására, útlezárásokra.

Ausztria gazdasági érdeinek feltárása már messzemenően befejeződött. Jelenleg a maradék felszámolása folyik. A finom feltárás természetesen csak kevés üzemben fordul elő. A védőerdő messzemenően feltáratlan és jelentős létesítés a következő években állt várható. A három birtokkategóriában – paraszterdő, erdőgazdasági üzem és államerdő – a feltárási fok igen különböző. Amíg az államerdő kb. 30 fm/ha, az üzemek 30-40 fm/ha, addig a kis erdőbirtokok 50-60 fm/ha feltárást mutatnak. Kisebb területen a traktor és a kötélszűrő a legfontosabb közelítőeszköz, viszonylag csekély hatótávolsággal. Ehhez sűrű és egyszerű úthálózatra van szükség. Az erdőtulajdonosok parasztnak módjában áll alkalmazkodni az időjárásához, száraz vagy még jobb, fagyott talajon dolgozhat. Nagyobb erdőgazdaságok kevesebb erdei utat igényelnek, mert nagyobb hatótávolságú, nagyobb gépeket alkalmazhatnak. Az úthálózat hatásos kiegészítésére kötélberendezések alkalmasak. Nem elég hangsúlyozni azonban, hogy a kötelek mozgató csúszópán a fakitermelés számára értékes segítség, nem támogathatja az ápolási munkákat, az erdővédelmi intézkedéseket és hasonlókat. Azt is le kell szögezni, hogy a nehéz gépek nem feltétlenül okoznak nagyobb károkat, különösen akkor, ha álló helyzetből dol-

gozhatnak (csuklós eszközök, harveszterek, processzorok, autódaruk stb.).

Kiindulási helyzet Az erdőművelés segítése

Az erdőgazdaság üzemeltetője a fakitermelés, emellett még egyebeket is figyelembe kell vennie. Ilyenek a szociális és védelmi feladatok (lavina-, erózió-, kőomlás-, árvíz-, ivóvízvédelem). De integrálni kell az üdülési és közlekedési teendőket is. Az üzemmódnak a termőhelyhez kell alkalmazkodnia, lehetőleg kis területű vágásüzemet a lehető legmagasabb állományserkezetű stabilitással és az idő állományok folyamatos felújításával kell megoldani (Mayer, 1988). A természet és mesterséges felújítási magoknak a fő széliránnyal szemben kell elterjedniük és egyidejűleg költségkímélő fakitermelést kell lehetővé tenni. Az erdőnevelési munkáknak nemcsak az erdőművelési elképzeléseket kell tükrözniük, hanem azok az erdőbirtokosnak, erdészeti személyzetnek rendszeres feladatköréhez kell, hogy tartozzanak. Különösen a károsult állományok sürgős ápolására kell fokozott figyelmet fordítani. Ezek során kiegészítő – vad, legelő, turizmus – kérdéseket is meg kell oldani.

Technikahasználati fő elvek

A legszebb erdőművelési segítség sem használható, ha a technika alkalmazásában nem sikerül a következő fő elvet betartani:

- * elkerülhető károk ne keletkezzenek a talajban és az állományban;
- * intenzív, környezetorientált ki- és továbbképzés;
- * gépek alkalmazásának megalapozott, integrált tervezése és ellenőrzése;
- * technikai eszközök és eljárások kritikus megválasztása;
- * esetenkénti lemondás a lehető legmagasabb technikai hasznosítási fokról;
- * természet- és tájvédelem figyelembevétele;
- * a fatermesztés és a fahasználat a védelmi funkció szolgálatában álljon.

Integrált feltárás

Az integrált feltárás célja az alpesi térségben a változatos természet megművelési, az erdő védelmi és használati funkcióinak fenntartása. A feltárás tervezésének feltétlenül az erdővel és a nem erdészeti érdekekkel együtt kell történnie. Az integrált feltárás-tervezés nem jelent hézagmentes feltárást, ellenkezően, közreműködik az üdülési célok csökkentésében és az erdő értelmes feltárárásában. Az érdekek nyilvántartásba vételekor a mező- és erdőgazdaságot, a bányászatot, a havas gazdálkodást, a természet- és tájvédelmet, a tájvédelmet, a turizmust, a sportot és üdülést, az ivóvízellátást és más speciális helyi igényeket illetően sorrendiséget kell összeállítani és kompromisszum kialakítására kell törekedni.

Prioritások az erdei utak építésénél

Termelési feladat: költségkímélő, kíméletes fakitermelés, faközlekedés;

Védelmi feladat: erdő stabilitása, ápolás sürgőssége, erdő egészségügyi állapot;

Üdülési feladatok: változatos tájra törekvés az erdő, a rét és vízfelületek összetételében;

Közlekedési feladat: tartamosan használható és jól elvezető értékesítő ivóvíz-előfordulások feltárása.

Ausztria faexportáló és idegenforgalmi ország, az erdőgazdálkodásban sem szabad ezt a két pozitív pillért elhanyagolni.

Környezeti egyeztetés vizsgálata

A környezeti egyeztetési vizsgálat célja a beleművelés legszükségesebb korlátozása. Érvényes törvény: „Amennyire szükséges, de oly kevésbé, amennyire csak lehetséges – a tájnak megfelelően.”

A nyilvánosság fokozott követelményeket támaszt az erdővel szemben. Az erdőgazdaságok képesek arra, hogy megfelelő intézkedésekkel bővítsék a turisztikai szolgáltatási ajánlatot. A szolgáltatásnak azonban ára van, és csak tüzetes ellenében vehető igénybe.

turisztikai szolgáltatási ajánlatot. A szolgáltatásnak azonban ára van, és csak fizetés ellenében vehető igénybe.

Feltérési lehetőségek

Az úthálózat és a technika nagyon szoros kapcsolatban áll egymással, a jobb értékturizmust szolgálja. Az alap- és finomfeltérési értelmes elegyítése révén kötélpályákkal, ápolási ösvényekkel kombinálva – véderdőben lehetőség szerint helikopterrel is – különböző megoldások dolgozhatók ki. Tanulmányozásuk feltétlenül szükséges.

Távlatok

Faszükséglet: A fáról le nem mondhatunk, minden fára szükség lesz a jövőben is.

Turizmus: Több szabadidő az erdő fokozott igénybevételét jelenti.

Infrastruktúra kártételi fogékonysága: Közutak, vezetékek, vágányok, légnyiladékok és hasonló felszabdalják az összefüggő erdőterületeket.

A természet ritkaságainak értéke: Az erdő menedékhely az állatok, növények, de az ember számára is.

Lakhatóság a hegyeken: Emberek a hegyeken csak úgy élhetnek, ha az erdő funkcióit zavartalanul teljesíti, a tájjal összhangban áll.

Gazdaságos használati eljárások

Elegendő, értelmesen megvalósított feltérési hálózat az erdő kíméletes használatát teszi lehetővé.

Használattechnikai végkövetkeztetések

A legfőbb haszon a károk csökkentésében rejlik, feltétele ennek az erdőben érdekelt személyek megalapozott ki- és továbbképzése. Különösen a posztgraduális képzés véget kell szót emelni. A jelenlegi költség-haszonhelyzet arra kényszerít, hogy osszuk az erdőt gazdaságos és nem gazdaságos részekre; ez utóbbit pedig a termelésből ki kell vonni.

Az erdészeti utak feladatai és hatásai

A már említett – szállítás, munkahely, rakodó és felterhelőhely – funkciók mellett az erdészeti utaknak hatásuk van az erdő-ökosziszterre és egészen általánosan a népgazdaságra is. Magasabb erdőgazdasági nettó hozamok érhetők el:

- szállításban tehergépkocsi alkalmazhatóságával, közlekedési távolságok és károk csökkentésével, közlekedési eszközök igénybevételével, útidők rövidítésével, időjárástól való függetlenítéssel, katasztrófatérületek jobb elérhetőségével, gyorsabb baleseti segítségnyújtással;

- munkahelyenként változatos munkatervezéssel, részmunkák terepről útra áthelyezéssel, ott jobb és piacnak megfelelő felkészítéssel, a munkák megkönnyítésével az egész erdészeti személyzet részére, magasabb teljesítményekkel, jobb keresetekkel, hatéko-

nyabb üzemirányítással, mozgékonyabb ellenőrzéssel stb.-vel;

- rakodónként egyszerűbb tárolással, jobb választékolással, kisebb tárolási károkkal, jobb faminőséggel, rövidebb felterhelési idővel.

Az ökosziszter számos pozitív és negatív hatása sorolható fel, s ugyanígy az üdülésen, turizmuson keresztül az egész népgazdaságra.

Összefoglalás és kilátás

Az utakat nemcsak be az erdőbe, de onnan ki is kell vezetni. Ausztria igényli a szomszéd országokkal való együttműködést. Az egész alpesi térséget zárt területnek kellene tekinteni, és így értékes élettér maradhat. A paraszterdő problémáit a határokon átnyúlóan kell kezelni és időben aktív ajánlatokkal gazdagítani.

Erdészeti útépités céljának, módjának változása Ausztriában

1945 előtt / fa elérése / egyes völgyutak, téli utak, kézi munkával

1945 után / erdei helyek összekötése / völgyutak kézi munkával

1948-tól / idős állományok aláfogása / völgyutak és enyhé hegyoldaltutak lánctalpas dőzserrel

1960-tól / egyes idős állományok feltérása / hegyoldaltutak és közlekedési utak lánctalpas dőzsermunkával

1970-től / vágható faállomány területfedő feltérása meredek fekvésben is / mindenféle utak, lánctalpas dőzserrel és robbantástechnika

1972-től / föld- és sziklamunka továbbfeltérésnél / hegyoldaltutak, baggermunka kezdete előrobbantással

1975-től / megengedett forgalom az erdészeti utakon / lezárások, biztosítások, táblák

1980-tól / lejtős fekvések tájkímélő továbbfeltérása a gazdasági erdőben / rendszeres baggermunka, részrobbantás, rézsűfűvesítés

1985-től / maradékfeltérési gazdasági erdőben, egyes finomfeltérások, egyes véderdőfeltérési / gépkombinációk, lánctalpas rakodóbagger, tehergépkocsi, lánctalpas rakodóbagger, rézsűk, vízelvezetés

1987-től / fokozott finomfeltérési és véderdőfeltérési, sziklás terepen ápoló ösvények / kifinomult baggerépítési mód, sziklafeljárás kalapácsos baggerrel, rézsűlekerekítéssel.

Különvélemény*

Tisztelt Szerkesztőség!

Lapunk márciusi számának 69. oldalán az „Erdészeket a Parlamentbe” című felszólító jellegű írással kapcsolatban határozott különvéleményemet jelentem be! Én feltétel nélkül nem leszek boldog, ha kollégáim közül minél többen kerülnek a Parlamentbe. (Itt eltekintek attól, hogy az ilyen jellegű megközelítés egyébként is naivitás. Ha például a patikák vannak napirenden, akkor a gyógyszerészeket, ha húsipar, akkor pedig a hentes és mászásoknak kellene a Parlamentbe felsorakoztatni. Ebben az esetben többhez fős parlamentre lenne szükség!) Ez számomra csak akkor jelentene örömet, ha az oda belépő erdészek ott is (vagy legalább ott) erdészként viselkednének és nem adnák el lelkiüket egy tál lencsért, erdészeti szempontból sokadrangú párt- és egyéni érdekekért.

Azt pedig, hogy a Parlamentbe való bekerülés után ki hogyan viselkedik, nem lehet előre kitalálni. Az elképzelésekhez, elvárásokhoz való irányváltás akár 180 fokra és minden képeletet alulmúló is lehet.

Egy – az erdők érdekében tett – felhívásomra pl. a szénészből, a jogászból, a közgazdászból, az építészből és az újságíróból lett képviselő – pártállásától függetlenül – abszolút becsületes, őszinte választ adott (pedig egy „megrogzított” vadász is van közöttük), az erdőmérnök pedig még válasza sem méltatott.

Másik példa: Az „erdővagyon-védelem” kormányzati ellenőrzése négy éve annak a minisztériumnak a „hatáskörébe” került, ahol az illető politikai államtitkár, és amelynek „fennhatósága” alatt az erdők soha nem álmódott és évszázadokra kiható pusztítása vette kezdetét. Ennek két, „csodálatos” megnyilvánulási formája:

* A cikk áprilisban érkezett a Szerkesztőségbe.

– az erdők közel felét úgy sikerült szétaprózni és elherdálni, hogy a mintegy 110-130 millió m³ élőfakészletet (ennyi volt 1945-ben az összes hazai erdők élőfakészlete) ingyen adtuk oda!

– a negyven éve folyó új erdőtelepítések évi mennyisége a töredékére csökkent!

Az ilyen „ügynevezett erdészek” esetében szívesebben mondom: „KI AZ ERDÉSZKEKET A PARLAMENTBŐL!”

A fiatalok, a feledékenyek, a gyengébb emlékezőképességűek és a tudatosan „nem igazmondók” (népiesebben: hazudók) kedvéért célszerű leszögezni, hogy a most elherdált erdők egyik részét nem a meghaldogult pártállam, hanem a „történelmi kigazdák” által vezetett koalíciós kormány idejében – a lakosság és az erdészek túlnyomó többségének nagy öröme – államosították, hatszázezer hektárt meg mi, kirekesztettek telepítettünk, akik mártól kezdve ezeket az erdőket nagy ívben el kellene, hogy kerüljük! Én – tisztelt jelelt úr! – nem fogom ezt a felhívást figyelembe venni.

Sokkal jobb nekünk, ha az ilyen „erdészek” helyett a Parlamentbe jogászokat, közgazdászokat, közműveseket vagy cipészeket delegálunk! Ők az erdőnek ilyen kárt bizonyára nem akarnának, nem tudnának avagy nem mernének okozni!!! Ha mégis: mondhatnánk, hogy ezek igazi, nem pedig „képesített” dilettánsok.

A többieknek, vagyis az „igazhitűeknek” pedig én is sok sikert kívánok. Isten támogassa őket az erdők érdekében kifejtendő tevékenységükben!

Őszinte tisztelettel:

Rakonczay Zoltán

kincstári szemléletű, parlamenten és pártokon kívülrekedt, a maszek erdőkből kirekesztett erdőmérnök

FELHÍVÁS

A földművelésügyi Minisztérium Mezőgazdasági Szakképző Intézete és Nevelőotthona (volt Erdészeti Nevelőotthon) felvételt hirdet

KOLLÉGIUMI ELHELYEZÉSRE ÉS ELLÁTÁSRA

az agrárágazatban, erdő- és mezőgazdaságban, valamint az élelmiszeriparban dolgozó szülők

ÁLTALÁNOS ISKOLÁS KORÚ GYERMEKEI

sámára.

Jelentkezés és érdeklődési lehetőség az intézmény vezetőinél munkanapokon 8-16 óráig.

2094 Nagykovácsi, Kossuth L. u. 2.

Telefon: (1) 389-399. Telefon/Fax: (1) 389-689.

Természetszerű energia?

Dr. Szendrői László: Természetszerű erdőgazdálkodás vagy energia-erdők?

Hosszú, ám nagyvonalú, tudományos külsejű, de tévedésektől hemzsegtető írás mutatta be az Erdészeti Lapok 1994. májusi számában, hogyan lehet adatokat, kutatási eredményeket hatékonyan feldolgozni.

Bevezetőben megállapítja: vagy természet-szerű erdőgazdálkodás, vagy energia-erdő: „Bizonyos, hogy egyik kizárja a másikat, és valamelyiknek nincs létjogosultsága.” Ez nem akadályozza meg azonban abban, hogy befejezőképp mindkét erdőgazdálkodási formát, egymás mellett, megvalósításra ajánlja.

Az egész írásban általánosítván (biológusok, politikusok, laikusok, sokan) meghatározott ellenfeleknek szájába adott kijelentésekkel hadakozik anélkül, hogy bármit is meggyőzően bizonyítana. Nem igaz, hogy a „nevelővágás előhasználatát” az utóbbi években, sokkal inkább az a való, hogy az erdészet régóta az „előhasználat” kifejezést ismerte, míg a „nevelővágás” és az – egyébként helytelen – „erdőnevelés” (állománynevelés helyett) szakszavakat csak a legutóbbi évtizedekben használják. Vaskos tévedések seleglenek a fölényes magabiztossággal megfogalmazott nevelővágási „tanítás” és „gyakorlat” leírásában.

Az 1. táblázat rovatainak kétharmada nemcsak egyszerűen üres, de az sem derül ki, a többi milyen korszakra, miben kifejezett, mikori áraknak-költségeknek megfelelő, milyen jövedelmet mutat. Az V. fatermési osztályban héthől kettő jelenti a többséget – a szerző szerint. Nem közli, hogy a táblázatokban milyen fatermési osztályokat használtak, pedig közismert, hogy többféle – egymástól eltérő – felosztást használnak a világban, így hazánkban is.

Ha „az extrém termőhelyek gyakorisága megdöbbentően nagy”, akkor azok talán nem is nevezhetők „esztrém” (szélsőséges, végtelen, rendkívüli) termőhelyeknek, hiszen az

osztályozás mindig viszonylagos. Az sem „egyértelmű és kizárólagos”, hogy az V., VI. fatermési osztály oka a termőhely: lehet ez vadragás, nem megfelelő fajajavulást, akárknál többszöri sarjzatlalás, nemes nyárnál a talajművelések elmaradása és még sok minden más is.

A sok bizonytalanság mellett végre egy bizonyos: a cikk író állításával ellentétben, sziklafalon, sziklakopáron sehol sem áll erdő. Se gyenge, se jó. Az „ipari felhasználásra alkalmas, jó minőségű, természetes ökoszisztéma” pedig egyszerűen badarság. Ha tizenkét évvel ezelőtt is leírhatta már valaki, akkor is.

Ezután nem csoda, hogy a védett természeti területek erdőterületeit, melyek különböző védettségi fokozatú erdők, az összes védelmi rendeltetésű erdő területével hasonlítva össze, bár ezek között semmi összefüggés sincsen. Húsz éves szabály, hogy a fokozottan védett erdők elsődleges rendeltetése természetvédelem, míg a többi védett természeti területen álló erdőknek az általános szabályok szerint van védelmi vagy gazdasági elsődleges rendeltetése.

Még annyit: a jelenleg érvényes erdőtervezési útmutató (127. oldal) szerint is van lehetőség arra, hogy ne tervezzen, ne engedjen semmilyen fahasználatot az erdőterv. A távoli jövőben sem. Van is ilyen erdőtervezési elég sok. Természetesen nem egészen olyan indokok alapján, amelyeket a cikk javasol.

Rendszerváltás után, piacgazdaságban, idejétmúltnak hangzik „rövid vagy ultrarövid vágásforduló intenzív faültetvények” létesítését kormányprogramnak javasolni. Ezt éppúgy nem érdemes megvitatni, mint a többi, még számosan fellelhető tévedést.

Ösz Gusztáv
erdőmérnök

Elhangzott a rádió OXIGÉN c. műsorában

A kárpótlási törvény és az erdők magánkézbe kerülése óta, a környezetvédők számtalan alkalommal hívták fel a figyelmet arra, hogy a megfélemlítő jogszabályok hiányában ez súlyos károkat okozhat. Az Alkotmánybíróság legutóbbi döntése alapján védett erdő már nem kerülhet magánkézbe, de az eddig árverésen elkelte erdők védelme miatt Gera Pál, az ELTE Természettudományi Klub tagja az érdekeltek összefogását sürgette. Sarkadi Péter riportja:

– Abból a célból hívtuk egybe ezt a kerekasztalt, hogy az erdőgazdálkodás területén érdekelt társadalmi szervekkel egy közös ajánlást fogadtassunk el,

valamint létrehozzunk egy erdészeti munkacsoportot, amely az elkövetkezendő időkben a különböző jogszabályokat, amelyek az erdőket, az erdészetet érintik, véleményezi és közösen lépünk fel a parlamentben, illetve a minisztériumban. Akik meg lettek hívva erre: az Országos Erdészeti Egyesület, Madártani Egyesület, Magánerdő Tulajdonosok Egyesülete, Mezőgazdasági Termelők és Szövetkezetek Országos Szövetsége, Agrárszövetség, a WWF stb.

Ma Magyarországon az 1,8 millió ha-os erdőterületek közel 1/3-át, tehát nagyjából 700 ezer ha-t privatizáltak. Ez a terület közel 300 ezer tulaj-

donos birtokolja. A METE elnöke, Szalóky Tibor:

– Az egyesület jelenleg több száz tagból áll, ezek az emberek, akik efféle tervet részt vesznek a munkában. Egy-egy tag több embert is képvisel, gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy van aki 8-10 főt. Na most az, hogy 300 ezer főt lesz, akik magánerdő-tulajdonnal rendelkeznek, szerintem statisztikai adat. Számításom szerint – ami az árverésekre vonatkozik, hagyatkozik – olyan 130-150 ezer főt lesz, aki magán-erdő-tulajdonnal fog rendelkezni.

– Itt a mai megbeszélésen az egyik fő vitapont az Alkotmánybíróság 318-as döntése volt, nevezetesen az, hogy a

természetvédelmi területek privatizálását visszamenőleg megsemmisítik.

Szalóky Tibor: Azzal nem értettem egyet, nem látsza, hogy ezek a természetvédelmi területek miért természetvédelmi területek? A jövőben valóban nem látjuk célszerűnek a természetvédelmi területek magánkézbe adását, itt a régi, évtizedek óta természetvédelmi területekről lenne szó, nem pedig a 80-as évek végén – mikor már a kárpótlási elképzelésekre sor került – természetvédelem alá vont területekről.

Nagy Szabolcs: A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület nagyon örült annak az alkotmánybírói döntésnek, határozatnak, hiszen ez azokat az elveket, amiket eddig is a társadalmi szervezet hangsúlyozott, hogy az erdők, a természetvédelmi területek nem privatizálhatók, nem bonthatók, a megtartott védelmi színvonal nem csökkenthető, tulajdonképpen ezt csaknem szó szerint megerősítette az alkotmánybírói döntés. Mi azt várjuk, hogy az állami végrehajtó hatalom, illetve a parlament miként fog azoknak az alkotmánybírói határozatban szereplő kötelezettségeknek eleget tenni. A Madártani Egyesület végül is ennek a tulajdonrendezésnek a végső formájától függetlenül, minden már meglévő erdőhasználóval, erdőtulajdonossal vagy leendő erdőtulajdonossal együtt kíván működni, hiszen a mi fő és végső célunk, hogy a természeti értékek fennmaradását az erdős területeken biztosítsuk.

– Önök hogyan értékelik, mennyire tartható fenn a szakszerű erdőgazdál-

kodás úgy, hogy rengeteg olyan erdőtulajdonos lett az elmúlt években, illetve jelen pillanatban, akik nem igazán értenek az erdőgazdálkodáshoz? **Az Országos Erdészeti Egyesület elnöke, Varga Béla:**

– Az a mód, ahogyan a privatizálás végbement, ma is súlyos aggodalommal tölt el bennünket. Az erdőbirtok elaprózódása a normális, ésszerű, és az erdő fő funkcióját jól szolgáló erdőgazdálkodást egyszerűen kizárja. Ezért tartjuk szükségesnek a közbirtokossági törvény megalkotását. Egy biztos, hogy az erdőt nem az egyes tulajdonosok kedvének és érdekeinek megfelelően szabad csak kezelni, hanem úgy, hogy az erdő minden állampolgárnak közös tulajdona. Nem lesz egyszerű az erdő használatában elsődlegesen érdekelt, hozzá nem értő, erdőgazdálkodásban járatlan magántulajdonos érdekeit összehangolni a köz érdekeivel. Az új törvényhozásnak, az új parlamentnek az egyik legfontosabb természetvédelmi feladata lesz ennek a kérdésnek a rendezése.

– Nyilván ezt is célozza a mai üszjeövetel. Önök szerint mennyire volt sikeres ez a több mint 2 órá tanácsko-

Gera Pál: Teljes célját nem érte el, hiszen az ajánlást nem fogadtuk el, valamint nem jött létre az erdészeti munkacsoport, ugyanakkor abban megállapodtunk, hogy ez a társaság rendszeresen fog találkozni az ELTE Természetvédelmi Klub szervezésében, ahol kicseréljük a tapasztalatokat, elmondjuk véleményeinket, gondolatainkat, ahol tudunk, ott közösen lé-

pünk fel. A folytatás valdszínű, hogy szeptemberben lesz, amikor megint megpróbálunk leülni az említett szervezetekkel, és a mostani el nem fogadott ajánlást megpróbáljuk elfogadni. Meglátjuk, mit hoz a jövő.

– Ez azt jelenti, hogy az új kormány, illetve az új parlamentben kell lobbizniuk ezekért az érdekekért?

Gera Pál: Igen, nagyon erősen kell lobbizni, együtt is, külön-külön is, hiszen ha most nem lobbizunk, ha most leállunk, és csak figyelünk, akkor gyakorlatilag elvesztünk.

Nagy Szabolcs: Amit fontosnak tartok az az, hogy ezek az érdekek megjelenjenek, artikulálódnak, kommunikálják egymással, és én is nagyon bízom abban, hogy az új parlament az elsők között fog a természettel foglalkozó törvényekről, így az erdőtvénnyről, vadászatról, természetvédelemről rendelkezni. Ha máskor nem, akkor legkésőbb 1995-ben, amely az európai természetvédelem éve. Azt hiszem, hogy ennél méltóbb kapcsolódás ehhez az évhez nem is képzelhető el.

Szalóky Tibor: Legyen az erdőért, hogy az erdő lehessen értünk!

○ ○ ○ ○

MANGEL GYÖNGYI Abádszálón olyan szövetkezetet keresett fel, ahol 1000 hektárnak 1600 tulajdonosa van. **RÉPÁSZKY MIKLÓS**, az erdőbirtokos szövetkezet elnöke maga is részt vett a törvény előkészítésben, melyre most csak a címéből ismert rá.

Répszky Miklós: A parlament utolsó munkanapján az erdőbirtokosok társulásától szóló törvény csak egy törvényéke annak a törvénycsomagnak, amelyet együttesen kellett volna elfogadni a parlamentnek. A föld, az erdő, a környezet- és természetvédelmi törvényekre gondolok. Olyan törvény született, ami mérhetetlenül fontos, hiszen a kárpótlásról és a részaránytulajdonnal erdőhöz jutott tulajdonosok gazdálkodását, a gazdálkodás feltételeit és következményeit tisztázza. Azonban egy kicsit megelőzte a kocsi a lovat. Az erdőtvénny előírja a kötelező üzemterv szerinti együttes erdőgazdálkodást, az erdőbirtokosok társulásától szóló törvény pedig két fő esetben is engedi az erdőgazdálkodás végzését. Elképzelhetetlen, hogy egy összefüggő

Kinek a felelőssége?

Aggódva kísérem figyelemmel a hazai természeti környezet felgyorsult romlását. Az átgondolatlan privatizáció csak fokozza ezt az ütemet, mely alól a magyar erdők sem képeznek kivételt. Most éppen a fenyvesek száradnak sorra, melyik ezért, melyik azért. Pusztul az alföldi erdei fenyves, pusztul a középhegységi feketefenyves, pusztul a Kárpátokat idéző lucos. S pusztulnak az exoták is: hamisciprusok, nyájak és egyébek. Talán kicsit lohad a kiskerttulajdonosok örökzöld telepítési kedve. És az erdészeké? Úgy hallom, azoké nem. A jövő megcélzott erdőtelepítései között nagyarányú a tervezett fenyőáranys. Talán kár őket elűteni. Vagy azért mégis megmutatjuk: a természetet legyőzzük, ugye! Kinek volt az érdeke, hogy a hazai erdőterület 15%-án rontott fenyvesek álljanak? Kinek az érdeke, hogy a múltból nem tanulva tovább fokozzuk a bajt? S kinek a felelőssége mindez? Bizonyára nem a fő melletti magyar erdészeké. Hát kié? A hivatalé, az ERTI-é, az egyetemé, a MTA erdészeti bizottságé, az OEE-é? ... Csak tovább aggodom.

Aradi Lajos

erdőterületen olyan kis erdőterületeket mérjen ki a tulajdonosoknak, mint ami például a mi esetünkben van, hogy 1000 hektárnak 1600 tulajdonosa van. Elképzelhetetlen, hogy itt igazságos erdőfelosztást tudjunk végrehajtani.

Mangel Gyöngyi: Ön szakértőként részt vett ennek a törvénytervezetnek az előkészítésében. Azt a törvényt fogadta el a parlament, amit önök javasoltak?

Répaszky Miklós: Zömében igen. Maga a törvény, amelyet elfogadott a parlament, a magántulajdont védi, a természetet, a környezetet sajnos nagyon kissé veszi figyelembe.

Mangel Gyöngyi: Ökológiai és gazdaságossági szempontból mit jelent ez egy összefüggő erdőterületre vagy egy működő erdőgazdaságra, mint például az önök erdőbirtokos szövetkezet?

Répaszky Miklós: Nagyon kicsi az erdőterület amit kapott egy ember.

Ezért az elmúlt hetekben kétféle folyamat indult meg a területünkön. Az egyik az, hogy nagyon sokan eladják potomon pénzért az erdejüket, mások, akik pénzzel rendelkeznek, felvásárolják. Így a szegényebbek, akik azért lettek kárpótoltva, hogy valamiféle bevételhez jussanak az erdeikből, elesnek tőle.

A másik pedig, hogy azokat a területeket, amelyeket egy-egy nagyobb erdőtömbből kijelölünk – 0,1-0,2 ha területeket – ezek kezelhetetlenek lesznek. Ha ezekben akár 3-4 fő vagy 10-15 fő összefog, sem tudja kezelni, mert olyan nagy a nézeteltérés lehetősége, hogy kezelhetetlenné teszik a kis erdőtulajdonosokat. Ezért az egyetlen járható út az lenne, ha az eredeti elképzelés valósulna meg, mely szerint 5,0 ha-nál kisebb összefüggő területeket egyéni, illetve kis közösségek kezelhessék, az 5,0 ha-nál nagyobb területeken egységes elképzelés alapján folya az erdőgazdálkodás.

Mangel Gyöngyi: Önök itt Abádszalókon ebben a szövetkezetben mit próbálnak tenni azért, hogy végülis ne menjen tönkre sem ökológiailag, sem gazdaságilag az erdő.

Répaszky Miklós: Felmértük, hogy a tagok hogyan reagálnak a törvényre. Eddig 250-300 fő gondolkodik úgy, hogy megpróbálja az erdejét egyénileg vagy kiscsoportosan kezelni. Sok olyan gondolkodó ember van a tagok között, akik úgy vélekednek, hogy ha ezt a jól működő erdőgazdálkodási formát szétverik, akkor egyénileg nem fognak tudni eredményesen gazdálkodni.

Hogy jövő is lesz, ki gondol rája
Csak mámor van, a magunkét vágjuk.
Szerencsétlen nép ősi tragédiája
Tán kopsorónak sem lesz
holnap fájuk.

(Simon István)

BECSAPÓS DOLOG

ez a fránya erdészeti statisztika, ha az ember nem figyel kellőképpen!

Attól félek, hogy dr. Szendrői László is a kellő figyelem híján jutott egynemely – szerintem téves – következtetésre, a lap májusi számában megjelent „Természetszerű erdőgazdálkodás, vagy energia-erdők?” című dolgozatában. Az általa hivatkozott statisztikai kimutatásokban ugyanis nem „gyenge fatermő képességű állományok” (sic) szerepelnek, hanem gyenge fejlődésű fajok. „Gyenge fatermő képességű állomány” ugyanis nincsen. Van gyenge fatermő képességű termőhely és van gyenge fejlődésű faj. Nincs „V. és VI. fatermési osztályba tartozó erdő”, hanem ilyen fatermési osztályú faj. E kettőt nem szabadna összekeverni.

Jelenlegi statisztikáink ugyanis gyenge fejlődésű fajainak minősítik például a kiváló fejlődésű tölgyesekben, bükkösökben elegyfafejtő ott lévő gyertyánt, mezei juhart stb. E fajok fejlődése azért „gyenge”, mert nem tudtak versenyezni a fő fajokkal, vagy az erdő nevelésekor éppen mi szorítottuk őket a második koronaszintbe, az alsó szintbe.

(A statisztikák ilyenét készítése súlyos fogyatékossága erdőrendezésünknek, de erre most ne térjünk ki bővebben.)

A cikkben szereplő 1. táblázatban szerepel például 39 ezer hektár gyenge fejlődésű egyéb kemény lomb fajok, e csoportba sorolva a gyertyánt is.

Kérem, nekünk nincs 39 ezer hektár gyenge fejlődésű gyertyánosunk, hanem van 39 ezer hektár redukált területű gyertyán elegyfa, ami – a fentebb vázolt körülmények miatt – valóban „gyenge” fejlődésű. De nem a termőhelyi okok miatt gyenge; az lenne a baj, ha a gyertyán fejlődne „jó” és a tölgy „gyengén”. Az a helyes, ha a tölgy és a bükk

fejlődik jól, és az elegyfái „gyengén”. A statisztikák ilyen értelmezése miatt tehát nem juthatunk arra a következtetésre, hogy a „gyengén” fejlődő fajokot „védeni” kell. Egy rosszul sikerült nemes nyárást például minél előbb le kell takarítani és a termőhelynek megfelelő fajokot vinni oda vagy visszaadni mezőgazdasági művelésre a helyét.

Az akácok gyenge fejlődésének is lehet oka a nagyon kötött vagy nagyon sovány talaj. Meg kell vizsgálni, hogy egy kocsányos tölgyes vagy egy pionír fajokból létesített állomány nem fejlődne-e ott jobban.

Ha a cser már a II. fatermési osztályban „negatív korszaki növedéket produkál”, azt nem „védeni” kell, hanem a helyére gyertyános-tölgyest vagy lucfenyvest ültetni.

(A lap színvonalának sem használna, ha még egy akár enyhén felületes lektor sem akadt, aki felhívta volna a szerző figyelmét mindarra, amit most szóvá kellett tennem.)

Ami pedig az „ultrarövid vágásfordulójú intenzív faültvényeket” illeti, amelyek „...sokan ökológiai csődjelzővel méltatnak, anélkül, hogy valaha is láttak volna ilyen”, nos, remélem, nem is fogunk látni.

De aki mégis látni kíván, annak van szerencsém ajánlani a Tisza-tó vidékét. Itt a gátok belül vannak területek, amelyek sohasem kerülnek víz alá. Itt a nagy fakitermelési roham után a nyárakból, fűzekből, víziakából felsarjadt egy valóságos „intenzív energiaerdő”.

Kérem, szabad a pálya, tessék ott megmutatni ennek szenzációs hasznát!

Reményfy László

DOBAY PÁL

Az ember múltbeli tevékenysége a Pilisben

Történelem előtti idők

Pilisünk már az őskörkor letelejtől „lakott” terület. Nemcsak a tölgy, a bükk, a cser, a vaddisznó, a barázdált csenkesz stb., hanem az ember is „öshonos” e tájon.

A hegység barlangjai és sziklaparkányai kezdetől fogva „kényelmes” lakást biztosítottak a lassan két lábra álló, gondolkodni és összefüggéseket keresni kezdő őseinknek. A csobánkai *Mackó-barlangban* öt kultúrteveget tártak fel a régészek. Ezek közül a legelső – tehát a legrégebb – arra enged következtetni, hogy ez a hely a kb. i.e. 500 000 évvel ezelőtt megjelent vészszőlősi *előember* téli szállása lehetett. Hasonló leletanyag került elő Tokodon is. E legrégebb pilisi „lakos” összeszedte a körülötte termő gombát és gyümölcsöt, ehhez gyökeret kapart ki egyszerű kőszájával, csigát és madártalajt gyűjtött, hogy táplálékát biztosítsa.

Talán évszázadok is eltelték, amíg lassan-lassan ügyesedve-okosodva elfogta a környezetében élő kisebb állatokat, kikapta a patakokban úszó halat, kődobással „lelőtte” a futó vadat, repülő madarat, majd egyszerű lándzsájával, szigonyával, baltájával, később íjjával tudatosan becsérkészte és elejtette a körülötte élő állatokat. Ezt bizonyítja a *pillisszentői kőfülke* leletanyaga, ahol az i.e. 38 000 évvel ezelő származó taránszarvas-vadászok fegyvereire és használati tárgyaira bukkantak a régészek. Hasonló korú a bajkői *Jankovich-barlang*, a Klastrompuszta feletti *Leány-, Legény- és Bivak-barlang* eszközelete is. A kőkorszak idejéből származó eszközmaradványokat – a folyamatos, néha ugyan meg-megszakadók, ám mindig újra induló emberi élet eme tárgyiasult jeleit – mindenütt megtaláljuk a Pilisben és közvetlen környékén, mivel a természeti adottságok kezdetől fogva nagymértékben kedveztek itt kőkorszakbeli elődeink megtelepedésének és megmaradásának.

A tüzet elcinte félve tisztelő, majd lassan szolgálatába állító ősember az-

tán egyre nagyobb léptekkel haladt a fejlődés útján. Már nem volt elegendő számú – természetkinálta – barlang, sziklaparkány vagy -hasadék, pilisi ősrünk elkezdett „műbarlangot” építeni magának. Kővetet hordott össze és ezeket egymásra téve-illesztve felépítette „családi házát”. A házépítés célját szolgáló erdei *szedelőkkő* vagy *lelenc-kő* gyűjtése mind a mai napig ismeretes a Pilisben. A szerszámkészítés, vadászat és halászat után ez a negyedik legrégebbi, ma is gyakorolt pilisi tevékenység.

Az ember – a mindig jobbra, szebbre, többre törekvő – rájött e kővek sárlal történő *összeragasztására*. Tüze mellett kiégett, majd eső hatására megoltódott *mész*el ragasztotta össze kőveit. Így alakult ki az *erdei mészégetés*. A pilisecsabai, piliscsévai, pillisszentői, pillisszentkereszti és pillisszentléleki mészégető iparos ma is ugyanazal a módszerrel, ugyanolyan formájú kemencével és szerszámokkal dolgozik, mint több ezer évvel ezelőtti „jogelődj”. Legfeljebb a mésző, a szén, a tűzifa odaszállítás és a kiégett mész elvitele történik traktorral vagy gépkocsival, a termelés számbavételét pedig rovás helyett golyóstollal és nyomtatványokon végzik.

A mészégetés kialakulásával nagyjából egyidős a pilisi *kőbányák* nyitása és művelése, ez a tévesen legújabb kori jelenségnek hitt tájrombolás. A Pilis legtöbb – ma is ismert – kőbányáját nemcsak a rómaiak, hanem az őket megelőző skíták, illirek, pannonok és a kelta néptörzshöz tartozó craviszkusok is használták.

Pilis ősrünk csak az őskörkor vége felé, még inkább az *újkörkor* (i.e. kb. 9000-3000) elejétől kezdve épít magának kőkunyhót, ragasztja össze ennek kőveit eleinte sárral, később mészsel. Így nem volt már annyira az erdőhöz kötve.

Lassan kimerészkedett a hegyek lábánál elterülő nyílt mezőkre, és hirtokba vette a Duna partszakaszainak egyes részeit is. Ezt bizonyítják a *Dömös* közelében és a pilismaróti *Öreg-dűlőben* végzett ásások.

Az újkörkor végén és az ezt követő *régkorszakban* pilisi elődünk egyre tudatosabban hagyja el az erdőt, és figyelmé a pásztorkodásra, majd a földművelésre alkalmas térségek felé fordul. A legkitűnőbb példa erre a *basa-harci* lelet, ahol a sok edénytörredék mellett számos agyagból készített állatszobrocskát is találtak. Ez a régészeti nyelven az állattartás-állattenyésztés számottevő szerepét jelenti.

A *bronzkor* legjelentősebb leleteit a közeli *tokodi* ásások hozták felszínre. E korabeli eszközök még inkább bizonyítják a bronzkori ember földművelő hajlamát, nagy ügyességét, fejlett anyagismeretét és művészi érzékének további fejlődését.

A *vaskor* elején, a kora-vaskorban már jól elkülöníthető népeket találunk e tájon. A *skítákat* az *illirek* követik, ezeket pedig a *pannonok* váltják fel. A *Dera-patak* völgyében – a Kisváci dűlőtől egészen a Kiskovácsi majorig – egész sor egykorú települést tártak fel a régészek. Ezek lakói – fejlett állattartó-földművelő tevékenységük mellett – kiváló vasolvasztók, kovácsok és szerszám- meg fegyverkészítők voltak. A *Holdvilág-árok* andezitszikláit közül valószínűleg *mágnesvasércet* – magnetitot – termeltek ki, amit a közeli falvakban dolgoztak fel, alakítottak tovább. Ezért feltétlenül ismerniük kellett a *szénégetést* is, hiszen a szénített fa nagyon sokáig a vasolvasztás nélkülözhetetlen eleme volt.

Vaskori elődeink – noha legtöbbször a hegyek közötti vagy a hegyek lábánál lévő fátlan területeken bukkannak nyomaikra – ismét „elfedezik” az erdőt, ahonnan vasércet, tűzfát és szénitásra alkalmas fat nyerne. Ellen-szerűs támadás esetén ugyancsak az erdő nyújt nekik menedéket. Védelmi központjuk – „mentsvárak” – minden valószínűség szerint a *Kő-hegy* tetején állott. Itt ui. 1938-ban egy hatalmas, fából épült, földsáncokkal jól megerősített *várat* – bástyákkal és lakóépületekkel – tártak fel a régészek. A lenti lapályon szántó-vető vagy iparunk gyakorló emberek veszély esetén könnyen felmenekülhettek a biztos vé-

delmet nyújtó kő-hegyi várba. Még valami vonzotta vissza a vaskor emberét az erdőbe: a vadászat. Ennivalója és ruházata megvolt, "virágzó" mezőgazdasága és állattartása révén. Nem szorult már rá a vadon élő állatok húsára, bőrére és csontjára. Pusztán kedveslélésből, az ősi szövegetől hajtva, ügyességét és jó fenyvereit kipróbálandó ejtette el az erdei vadat.

Egy-egy korabeli vadászat terítéke változatosabb volt a mainál, hiszen „puskavégre” jött még az *ostulok*, amely valószínűleg a tatárjárás idején tűnt el. A *já-vorszarvas* a XVI. század közepéig élt, de elvéve még a XVIII. században is fel-felbukkant ezen a tájon. Az *európai bölény* a XVII. században pusztult ki. A *hód* nem sokkal élte túl a vízszabályozások idejét. Vele egy időben tűnt el végleg a *farkas*, a *bütykös hatyú* és a *pelikán*. Apáink, nagypapáink fogtak még a Dunából vizet és *tokot*. Nekünk legfeljebb már csak mutatóba marad egy-egy bizonyító példány. Századunkban a mérleg másik serpenyőjén mindössze egy vadfaj szerénykedik: a Korzika szigetéről idetelepített *muslon*.

Ókor

Az írásbeliség kezdetétől – i.e. kb. 3000 – itt élt népek, néptörzsek legjelentősebb tagja a Dunakanyarban a keltákhoz tartozó *eraviszkusz* törzs volt. Az i.e. III. században meghódították a Duna mindkét partját Pomáztól Szobig. Központjuk – „fővárosuk” – a Gellért-hegy oldalában épült fel. Ők az első komoly pilisi építészek és városalkók. Falakkal körülvett városokban éltek. Legnagyobb pilisi várak a *Nagy Csikóvár* csúcsán állott. Magas színvonalú kézműiparuk, fejlett kereskedelmük el sem képzelhető az írás és számolás tudománya nélkül. Különösen kiűntek a fémek megmunkálásában. Legismertebb – és valószínűleg legnagyobb – településeik *Esztorgomban* és *Basaharcon* kerültek feltárra. Áru-termelésük, iparuk és kereskedelmük megeremeltette számukra azt a magas fokú jólétet, amely – a történelem tanúsága szerint – minden esetben egy nép legbiztosabb sírásója. Hatalmukat és erejüket eleinte csak a *dákok* gyengítették, akiknek pilisi meglepedéséről *Pomázon* vannak adataink. Végso hanyatlásuk időszámításunk kezdete

tájjára tehető, amikor a *rómaiak* vették át az uralmat fölöttük.

Az egyre erősödő római befolyás Vespasianus császár uralma (i.sz. 69–79) alatt jut el odáig, hogy befejeződik a Dunántúli, majd az egész Pilis meg-szállása, és megkezdődik a Duna jobb partján a védelmi vonal – a *limes* – kiépítése. A Római Birodalom kultúr-, illetve hadmérnökei kiválóan oldották meg ezt az akkor sem könnyű feladatot. A Dunakanyar két végpontján – *Aquincumban* és *Brigetioban* (ma Komárom-Szöny) – erős, nagy létszámú, jól felszerelt légiós tábor létesítettek. Ezek között kisebb katonai objektumokat találunk: *Ulcisia Castra* (Szentendre), *Cirpi* (Dunabogdány), *Visegrád-Sibrik domb*, *Szent Mihály-hegy Zebe-gény határában* (ez kétségtelen a Duna bal partján állott!), az *Esztorgom-Pilis-marót* közötti *Hidegtelek* kereszt, *Solva* (Esztorgom), *Tokod*, *Nyergesújfalu*, *Almásfűzfő*. Egy-egy ilyen erődfőtt tábor között, fényjelnyi távolságra, kis őrtornyokat – *burgusokat* – építettek, illetve tartottak fenn. Így biztosították a birodalom itteni határát több, mint három és fél évszázadon keresztül a szomszédos keleti-északkeleti *quádok* és *szarmaták* ellen.

A rómaiak azonban nemcsak a fenti – máig megcsodált – erődvonalrendszert építették ki, hanem cvvel párhuzamosan – sőt valószínűleg ezt megelőzően – pompás hadiutakat is létesítettek: végig a Duna jobb partján, *Aquincum-Dorog-Brigetio* között és keresztül a Pilisen is. E legutóbbi egyik mellékága *Pilisszántón* leágazva, *Pilisszentkereszt*en át felvezetett a *Dobogókőre*, ahol szintén őrtorony állott. A legnagyobb kulturmérnöki-építészeti alkotás kétségtelenül az a *Duna-híd* volt, amely a mai *Nógrádverőcénél* vezetett át a folyamon, összeköttetést teremtve a szomszédos barbárokkal, akikkel békéidőben kereskedtek is az itt élő rómaiak.

Az erődfőtményrendszer, a jól átgondolt úthálózat és e híd mögött elsősorban nyilván hadászati szempont hűzódott meg. Ám ne higgyük, hogy valamennyi itt élő római kizárólag csak katonai lett volna. A termékeny völgyekben ugyanis egész sor mezőgazdasági jellegű település – *villa rustica*, *vicus* – épült fel. Tucatjával ismerünk ilyen-

ket Pomáz (Tavan-dűlő, Dolina, Gyopár-forrási út melléke) vagy Szentendre (Sztaravoda és a mai tájmúzeum) határában.

A rabszolgatartó, tehát nem dolgozó, ezért fokozatosan enerválódó római társadalom ugyanarra a sorsra jutott, mint elődje, a kelta-eraviszkusz nép. Dunántúli – pannóniai – pozícióját elcinte csak gyengítette, majd végleg elsöpörte a *hun* előretörés. Az V. század dőrcékra végleg elhagyták vidékünket a rómaiak.

Középkor, az önálló magyar állam megalapításáig

A Római Birodalom bukása évében – 476 –, amely egyúttal az ókor végét, illetve a középkor kezdetét is jelenti, már végérvényesen *hun* uralmat találunk a tájon. A lakosság természetesen nem cserélődött ki teljesen.

A nomád életvitel, helyhez nem kötött, pásztorkodó-vadászó hunok tárgyi emlékeit még nem ismerjük vidékünkön. A részben velük ide érkezett *gótok* szórnyos sírjai azonban fel-felbukkannak a római települések közelében.

A harmadik „átutazó” nép – hiszen a történelemből ismert *népvándorlás* korát éljük – a keleti germán néptörzshöz tartozó *longobárdok* ezen a tájon. Itt-tartózkodásukról mindössze egy nagy temető tanúskodik Szentendrén (a pomádi bekötőút kezdeténél). A longobárdoknak egyszerűen nem volt idejük tovább alakítani a Pilis térségein, mivel fölöttük 567-ben az *avarok* vették át Pannóniát és ezzel együtt Pilisünket is. Kezük nyoma szintén nemigen maradt rajta a tájon, hiszen ők sem tanyát verő, gyökeret eresztő nép voltak. Megszálltak a még mindig jó állapotban lévő római utakat, és ványt szedtek az erre járó kereskedőktől. Csupán temetőik bizonyították hajdani ittlétüket (Pannónia telep, szentendrei Duna-part és Barackos út, Visegrád, Pilismarót Öregek-dűlő és Basaharc).

Az avar birodalmat Nagy Károly hadai semmisítették meg a VIII. század végén. E kor – *Karoling-kor* – szintén csaknem jeltelen a tájon, mivel rövidesen a *szlávok* következnek. Ró-luk – az írott történelem lapjain kívül – a nagy számban megmaradt falu-nevek is tanúskodnak. Csak egyetlen jellem-

zsf példa erre: Bucuuu zopog (Viszsj gorád, jelentése: felsőbb vár) – Viseg-rád.

Honfoglaló őseink 895-97 között fokozatosan vették birtokukba az Alföldet. 900-ban foglalják el a Dunántúlt; részben az itáliai kalandozásból visszatért sereg, részben a Dunán átkelő seregek. Leverik a területre szintén számító *morvákat*, és kezdődik fogva együtt élni az itt talált avarokkal, szlávokkal és morvakkal (e legutóbbiak régi magyar neve: *marót*, *marótok*).

Kezdetben *Székesfehérvár* volt a fejedelmi székhely, de a kalandozások kudarcai után az Árpádoknak új, meg-

felelőbb „fővárost” kellett keresniük megalapítandó új államuk számára. *Géza fejedelem* – I. vagy Szent István királyunk édesapja – 970 után átteszi székhelyét *Esztergomba*. Az esztergomi Várhegy ugyanis jól védhető; gazdaságilag is, katonailag is, kereskedelmi is fontos úthálózat mentén, illetve csomópontjában fekszik. Legelső, Európa-szerte ismert és elismert, mai napig számon tartott, királyunk kisebb legendájából – a *Legenda minorból* – tudjuk, hogy ő már Esztergombán, a Pilis tövében született. Ugyanitt koronázták királlyá 1000-ban, és itt rakta le az önálló magyar állam alapjait.

Önálló országot megteremtő, azt fenntartani, sőt gyarapítani képes pilisi magyar elődeink legnagyobb – máig ható – cselekedete kétségtelenül az *álmamalapítás* volt.

A magyar történelem – tanulmányainkból is jól ismert – diplomáciai, egyház- és társadalomszervezési, gazdasági, katonai, közigazgatási és politikai eredményei, valamint európai rangú építészeti, művészeti, tudományi és technikánk mind-mind ebből a faji képességből következik.

Ez nemzeti önértékünk és világhírnevünk alapja is.

Múltunk becsülése

Sopron, Templom u. 4.

Gyönyörűen felújított udvarbelső. A falon tábla hirdeti, hogy itt található a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem múzeuma.

Néhai Antall József miniszterelnöki rendeletei sorolta az ország kiemelt műemlékei közé. Győr-Ménfőcsanak-Sopron megye 17 kiemelt műemléke közé tartozik.

A volt Eszterházy tulajdonban lévő épületben számlálták az 1921-es népszavazás szavazócsúdlát. Jobb helyre nem is kerülhetett volna a múzeum. Jelentős FM támogatással, az Egyetemi segítségével 1993-ban sor kerülhetett az avatásra.

Az installációt *Órsi András* bányamérnök ajándékként készítette. Az emléktárgyak elhelyezését *dr. Ráczné Schneider Ildikó*, a múzeum igazgatója és *Kálmán Éva* restaurátor készítette.

A gyűjtemény közel negyede az 1900-as párizsi világkiállításra is bemutatásra került. A kiállítás a selmeci Főiskola Erdőhasználat és Iparműtani Tanszéke aranyérmes nyert.

Az érdekesebb és fontosabb darabok:

- megkövesedett, kovásodott farcszek (20-25 millió évesek);
- 2 db növényeket bemutató görög fölia;
- görög gyalu (i.e. 3000 körüli időkbeli) másolata;
- Leonardo da Vinci által tervezett vízhajtásos fűrészmódellje;
- oklevelek a múlt század közepétől kezdődően a századfordulóig;
- Európa legújabb erdőterképe (1992-ben szatellit felvételek felhasználásával készült);
- egyenruhák, diáklapok, valétálási és diákéltel kapcsolatos relikviák (Jakoby László grubenje, 1887-es üvegkorso, 1914-es valétábot stb.), sportérmek;
- Krippel Mór készítette szögfelrakó (1892) és az érte kapott oklevelek, plakettek;
- népszavazási emléklap;
- atilla és erdészkar;
- földmérő és térképkészítési műszerek, eszközök a múlt századból;
- Belházy-busszola (egészen ritka!);
- 1808-as, 1811-ben záradékolat erdészeti tüzemterv;

- Lazius 1556-os Magyarország térképe;
- magpergető ház modellje (Vadas könyv szerint);
- selmeci, kb. 130 éves maggyűjtemény 6 darabja;
- erdőművelési szerszámkészlet (századforduló körül);
- 2 db selmeci rovargyűjtemény, kb. 120-130 évesek;
- századforduló körüli erdővédelmi eszközök;
- múlt század végi selmeci baltagyűjtemény és fűrészek;
- az első egyszemélyes motorfűrészek (Druzsba és Stihl Contra);
- melléktermékeket bemutató rész (régi lőporszaruk, taplódzssek, gyantázó eszközök stb.);
- közelítő eszközök, modellek (ez utóbbiak a párizsi kiállítástól, sok mással együtt);
- 4 nagyméretű teraszpasztal a Nagy-Magyarországon működő létesítményekről: úszató, csúszató, erdei vasút- és drótkötélpálya – készítette *Budavári István* formatervező iparművész;
- selmeci gépmódell;
- fából készült eszközök;
- Magas-Tátra győgyövényei két kötetben, bőrkötéses formában az 1850-es évekből;
- Mária Terézia erdőrendtartása 1770-ből;
- „A fának és erdőnek neveléséről és megtartásáról való rendelet”, Pozsonyban nyomtatott 1770-ben. Fajmetszet a vágások rendje;
- 10 db-ból álló madárgyűjtemény, 1842-ben *Feichmann Rudolf* vásároltatta (régebbi). Egészen jó állapotban van.
- 150 éves dendrológiai oktatási segédanyag. Könyv formájú. A doboz a fának minden irányú metszetét mutatja. Belül a mag, csíra, csemete, virág, fontosabb károsítók;
- *Róth Gyula* oklevele 1898. október 29-én készült. Erdészeti államvizsgálati bizonyítvány.

Aki szeret kalandozni a múltban, akit megnyugtát az emlékek közötti csodálkozó barangolás, aki szereti a múzeumok semmivel össze nem keverhető „illatát” szívni, jöjjön, töltsön el egy órát a tárlók között, s lélekben levett kalappal tisztelget az elődök munkája előtt.

Készítet a szervezőknek.

Pápai Gábor

HORVÁTH ISTVÁN

Klastrompuszta – a pálos rend bölcsője

(Adatok a pálos rend kialakulásához)

Az elmúlt években Esztergom környékének középkori településtörténetét tanulmányozva három monostor került vizsgálódásaink körébe. Ezek közül kettő – Dömös és Pilisszentlélek – a történeti források adataival egyértelműen egyeztethető, azonosítható volt, s ezt a korábbi kutatás már el is végezte. Harmadiknak, a Pilis-hegy nyugati oldalán, a mai Kesztlőc-Piliscsév és Piliscsaba közt fekvő klastrompusztai rom azonosítása azonban a korábbi kutatások eredményeképpen nem volt végsőleges és egyértelmű.

Ezt a romot történetíróink és a néphagyomány több, a környéken egykor megtelepült szerzetesrend kolostorával próbálta már azonosítani. A múlt századi néphagyomány (1827) egyrészt a templomosok, másrészt (1864) a benecések monostorának tarotta. Fényes Elek, Hunfalvi János, Reiszig Ede, Gerecz Péter, Osváth Andor, Genthon István stb. pálos kolostornak tartották, azzal a helytellen megjegyzéssel, hogy itt temették el II. Endre király feleségét, meráni Gertrúdot. Mások, mint Sinka István, Szepessy Géza és az újabb kori kesztölci néphagyomány a ciszterciák pilisi apátságával – Gertrúd királyné valódi temetkezési helyével – azonosították.

A XIX. században Klastrompusztán még látható romok a XX. század elejére eltűntek a föld színéről, s csak a pusztája neve őrizte meg egy kolostor emlékét. A maradványok részletes feltárását 1961-ben Méri István végezte el; az ásatás során a kb. 80x80 m kiterjedésű, eredetileg kőfallal körülkerített lejtős hegyoldalon egy kis méretű, nyújtott szentélyű, gótikus szerzetesi templom, a templom északi falához csatlakozó monostor-épület falmaradványai és házikápolnájának szentély-részlete került elő. A gótikus falak mellett és alatt korábbi falmaradványokat, illetve XIII-XVI. századi sírokat is találtak. A monostor egészének feltárására – sajnos – nem volt mód. A feltárt részletek, a régészeti leletek és történeti források alapján Méri István egyértelműen elvetette a cisztercita eredet lehetőségét, és bár mint lehető-

séget felvetette, hogy a romok johanita eredetűek is lehetnek, a kérdést – a további ásatások eredményeire számítva – nyitva hagyta.

Mivel az ásatások folytatására egyelőre nem került sor, a dorogi járás régészeti topográfiájának elkészítése során meg kellett vizsgálnunk a környék középkori településtörténetét és a rom eredetét. Régészeti terepbejárásaink eredményeinek a történeti forrásokkal való összevetése során nyilvánvalóvá vált, hogy Klastrompuszta környékének települési képe a középkorban más volt, mint azt a ma meglévő települések alapján korábban gondolták.

A környező terület elpusztult középkori településeinek felkutatása, azoknak az okleveles adatokkal való azonosítása, a környék középkori birtoklástörténetének áttanulmányozása meglepő eredményre vezetett: kiderült ugyanis, hogy egyes – elpusztult, majd újrateremtült – falvak (pl. Leányvár – a középkorban Valmód vagy Csév – ma Piliscsév) a középkorban mai helyüktől meglehetősen nagy távolságban feküdtek (a számukra fontosabb Csév például mai helyétől 5 km-nyire nyugatra). A hiteles középkori települési kép ismeretében másképpen kellett értelmeznünk az eddig is ismert történeti források határleírásait, birtokok, utak elhelyezkedésére utaló adatait.

Mivel a fentiek értelmében a mai Piliscsév helyén a középkorban nem állott település – azaz Kesztlőc és (Pilis-)Csaba egymással határosak voltak –, egy 1393-ban kelt (és alább még részletesebben tárgyalt) oklevél leírásából arra lehetett következtetni, hogy a mai klastrompusztai romok az egyetlen magyar alapítású szerzetesrendnek, a pálosok Szent Keresztről nevezett ősmonostorának maradványaival azonosak.

A pálos rend történetéről és kialakulásáról részletesen beszámolt Gyöngyösi Gergely pálos rendfőnök 1520-tól összeállított okleveles adatgyűjtése, illetve az 1530 körül írt „Vita Fratrum” című kéziratos, valamint Eggerer András 1663-ban nyomtatásban is megjelent pálos rendtörténete. Ezek

REMÉNYIK SÁNDOR

Romon virág*Visegrádi fénykép, Imre Gyurinak*

Körül feketecspikés romfalak...
Sziklára markol meg a gyökerük.
A Duna ballag a várhegy alatt
S a nap a málló kövek közé sül.
Nem ostromol, csak besétál a szél,
Itt-ott tátong egy kapuboltozat,
Messziről ide kékelt a Pilis,
A régi méltóságból ez maradt.
Nap, szél, Duna, és messze kitekintés:
Nagy Lajos udvarából ennyi csak.

Körül feketecspikés gyász-falak.
Mily otthon ez? Mélabú otthona.
Olyan, mint a darabokra tört gyűrű,
Mint a megrepesztett korona.

Ó, életünk, rom-életünk,
Lehetett volna te is korona.

Feketecspikés gyász-falak között
A várkút – mondják: feneketlen mély,
Vagy legalább is a szirt gyökeréig,
Várhegy talpáig, Duna-szintig ér.
A kút torkára kő-káva szorul,
A kő-kávát meg érc-lemez fedi,
Rajta lakat. Tán jó, hogy nem lehet
Múltunkba mélyen letekinteni.

Az érc-fedőn, a múlt érc-takaróján
Egy kistű ül, és kacag, kacag...
Lógatja lábát... Szinte hallani
E hímáldozó vig harangokat.
Nem sejt vidám ülhelye alatt
Várkutat, iszonyú mélységeket –
Harangoz... E harangszó, ha leér:
Megcsiklandozza lent a nagy vizet.
Mit neki repedések és romok!
Csak Dunát érez, szelet és napot,
És hátha elvisz nevető szemében
A Pilis kékjéből egy darabot.

Nézzük, és egybeölelünk vele
Távol hegyet, szelet, napot, Dunát,
Nézzük, és e látástól elfelejtjük
Életünket, a tört rom-koronát.
Lehet rom, és lehet reménytelen:
Virág nő rajta mégis: friss virág!

a rend kialakulását a következőképpen mondják el:

A rendalapító Boldog Özséb Esztergomban született. Pappá szentelése után hamarosan esztergomi kanonok lett, s már ekkor szoros kapcsolatot tartott fenn a közeli pilisi erdőkben a XIII. század elején elszaporodott remetékkel, akik gyakran felkeresték őt Esztergomban. A tatárjárás után 1246-ban javadalmáról lemondott és Báncsa (Vancsai) István érsek hozzájárulásával a Pilisbe vonult remetéskedni. Itt, Szántó közelében, a „hármás barlangnál” („non procul a Szanto, iuxta speluncam triplicem”) maga köré gyűjtötte a remeteket. 1250 táján a barlangok közelében templomot és monostort alapítottak a Szent Kereszt tiszteletére.

Hogy a társulatnak szabályai legyenek, a Pécs melletti patácsi monostor szintén remete eredetű szerzeteseinek a pécsi püspöktől nyert reguláját kezdték használni, s rendjüket „Szent Pál első remete rendjének” nevezték. Az 1256. évi esztergomi zsinaton Özséb, már mint a rend főnöke (provinciális) jelent meg. 1262-ben Rómába ment, hogy a pápától a rend megerősítését (elismertetését) kérje, illetve megkapja számára Szent Ágoston reguláját. Bár a curiában, Aquinói Szent Tamás pártfogolta ügyét, csupán annyit sikerült elérnie, hogy Orbán pápa megbízta Pál veszprémi püspököt (akinek egyházmegyéjéhez tartozott a Pilis-hegység területe), hogy vizsgálja meg a remeték kérelmét, s ha úgy találja, hogy van miből fenntartaniuk magukat, engedélyezi nekik Szent Ágoston reguláját. Mivel azonban a társulat megfelelő vagyonnal nem rendelkezett, Pál veszprémi püspök 1263-ban – a pápa felhatalmazása értelmében – maga adott nekik regulát. Ebben megszabta bűjtjeiket, az istentiszteletre vonatkozólag pedig a székeskáptalanok kanonokjainak szabályait írta elő nekik. Egyházzsugójogilag a megyéspüspökök joghatósága alá rendelte őket, kötelezve az egyházmegyei zsinaton való részvétellel, illetve arra, hogy a megválasztott rendfőnökök a megyéspüspököknek mutassák be megerősítés végett. Végül meghatározta a monostorok számát, név szerint is megnevezte az egyházmegyeje területén állókat. Pál püspököknek ez a felsorolása azért érdekes számunkra, mert a rend akkori központját, a veszprémi egyházmegye területén álló Szent Kereszt monostort nem említi. Ezt egye-

sek azzal magyarázták, hogy a Szent Kereszt monostor ekkor még nem készülhetett el, holott csupán arról van szó, hogy az, bár a veszprémi egyházmegyében feküdt, egyenesen az esztergomi érsek joghatósága alá tartozott. Ezt igazolja az a tény is, hogy például István rendfőnököt (1290-ben) az esztergomi érsek erősíti meg tisztségében, és István 1294-ben az esztergomi zsinaton jelenik meg.

Ennyit röviden a rend kialakulásáról. Lássuk most, mely adatok támogatják a klastrompusztai rom pálos eredetét?

1. A rend történetírói Szántó mellett, illetve Esztergom közelében állónak említik a Szent Kereszt monostort: a klastrompusztai rom pedig Szántó közelében, Szántó és Esztergom között fekszik.

2. A monostort a remeték korábbi lakóhele, a „hármás barlang” közelében építették. – A romok közelében (kelet felől) emelkedő Csévi szirtekben 420–440 m tengerszint feletti magasságban, egymás mellett három barlang található: a Legény-, Leány- és a Bivak-barlang. 1968-ban – a remeték nyomainak kutatása céljából – kisebb ásatást végeztünk a Legény- és Leány-barlangban. A tágas, emberi lakás céljaira alkalmas barlangokból, illetve az előterükben lévő „hányókból” az Árpád-kori lakottságot bizonyító XII–XIII. századi edénytöredékek kerültek elő.

3. A pálosok Szent Kereszt monostorának birtokai a Pilis-hegy nyugati oldalán terültek el, és Kesztlőc, Csév, illetve (Pilis-) Csaba falvak határához tartoztak. 1274-ben, 1308-ban, 1336-ban, 1376-ban kesztlői, 1307-ben, 1332-ben, 1358-ban, 1455-ben csévi, 1393-ban csabai birtokaikat említik.

Az 1393. évi – váci káptalan által kiállított – oklevél, amely az esztergomi káptalan és a „Szántó melletti Szent Kereszt egyházban lakó remete testvérek” ... közti birtokpert tárgyalta, azzal a megjegyzéssel zárult, hogy a két fél közt vitatott erdő és szántóföld területét egy nagyjából északra dél felé meghúzott határvonallal kettéosztották úgy, hogy annak keleti fele a pálosok csabai birtokához, nyugati fele pedig a káptalan kesztlői birtokához tartozik. A határvonal leírása perdöntő bizonyítéka a klastrompusztai rom pálos eredetének, ezért ezt a részt szó szerint közöljük: „A határok (határje-

lek) pedig, amellyel a fent leírt szántóföldet és erdőt egymástól elválasztják... ilyen rendben következnek: az első és legfontosabb az említett Kestewlch és Chabya birtokok felett emelkedő Kewrestőnek (Körismál) nevű nagy hegy lejtőjének – amelyet ti. Kewresmal-erezteye lejtőnek neveznek – közelében áll, itt két földhalmot emeltek, innét egyenesen dél felé halad és ezen hegyről leereszkedve egy bizonyos úthoz ér, amely mellett két föld-jelet emeltek, innen az úton halad tovább, majd nyugat felé fordulva egy szántóföld végénél újabb föld-halmot emeltek. Innét ismét dél felé megy és átlépve egy bizonyos másik utat, amely az említett Kestewlch-ről a mondt Szent Kereszt egyház kolostorához vezet (pergendo ... aliam viam de dicta Kestewlch ad Claustrum dicte ecclesie sancte Crucis ducement), az út mellett két föld-jelet készítettek. Innét balra fordulva jórészt az urdukgewehatha (azaz: Ördögköveháta) nevű hegy magaslátán halad tovább” ... majd érinti a Zeketarla nevű sánct, a Kezepwanthe nevű bérct, a Gyurhegmey, majd a Mezewanthe nevű sík szántóföldeket, eléri az Esztergomból Budára vezető nagy utat (a későbbi Bécsi út!), ezen áthaladva egy Balwanhat nevű bérchez, majd a Mychelethrethe nevű mezőig halad és itt más, szomszédos birtokok (ti. csévi birtokok) határára elvágódik. (Az egyezség ugyanis a csévi birtokosok: Csévi Sáfár István fiai és unokái hozzájárulásával történt meg.)

A fentiek szerint tehát a határvonal a Kesztlőc és a mai Klastrompuszta közti területet osztotta ketté; a hegy lábánál vezető második út a pálosok Szent Kereszt monostorához, azaz a mai Klastrompusztára vezetett. S mivel Kesztlőc- és Csaba (illetve Szántó) között más rom nem ismeretes, csak a klastrompusztai, ennek kell azonosnak lennie a pálosok első monostorának maradványaival. A határleírásból következik egyúttal, hogy a mai Klastrompuszta, illetve a Fekete-hegytől dél-délnyugati irányban meghúzott vonaltól délkeletre eső terület, azaz a mai Piliscsév teljes határa a középkorban lakatlan erdő és szántóföld volt és – mint pálos birtok – (Pilis-) Csabához tartozott. Az oklevélből levonható következtetést támogatja az a tény, hogy a mai Piliscsév egész területéről (egy a

keleti határában talált kisebb, kora Árpád-kori – X-XI. századi – nyomtól eltekintve egyetlen középkori leletet, vagy lelőhelyet nem ismerünk. Kisebb középkori település nyomát találtuk viszont a klastrompusztai rom közelében, a tőle északra elterülő völgykanyonban, a ma „Simon halála” néven ismert hatalmas sziklatorony alatt. A kis középkori település minden bizonnyal azonos azzal a királyi hadak által elpusztított üres és lakatlan földdel, melyet IV. László király a Szent Kereszt monostort ért károk ellenértékéért 1289-ben adományozott a szentkeresztii pálosoknak. Gyöngyössi Gergely Inventáriuma arról tudósít, hogy a monostor közelében fekvő és már IV. Béla által adományozott földet Hekew (Üllőkő?)-nek nevezték, s ezt 1289-ben IV. László ismét nekik adta, 1291-ben pedig III. Endre király megerősítette őket e birtokukban. Mivel az elpusztult település feletti, állítólagos – hasonlítható szikláig meg a XVIII. században is Üllőkőnek nevezték, a települést a Szent Kereszt monostor Üllőkő nevű birtokával azonosíthatjuk.

4. Fontos adatot szolgáltat a rom eredetére nézve az esztergomi szandzsák 1570. évi összeírása is. Mivel a monostor 1526-ban elpusztult, ebben az időben már csak romjai állhattak. Az addóösszeíró először Kesztlőc falut említi meg, amelynek az első török pusztítást átvészelő – tehát a környéket is jól ismerő – magyar lakosait név szerint is felsorolja, majd a következőket írja: „*Szent Kereszt puszta, az előbbi falu mellett.* Nincs a dertben. Lakatlan. Birtokolja Memi aga.” – Fekete Lajos útcében a Bajót melletti Péli-föld-Szentkereszttel azonosítja ezt a puszta, holott a leírásból világosan következik, hogy „az előbbi falu (azaz Kesztlőc) mellett” fektült, s a helyben maradt lakosok a Szent Kereszt puszta névben az egykori Szent Kereszt monostor nevét őrizték meg. (Nem vonatkozhat ez az elnevezés a Kesztlőc közelében, a Pilis-hegy tülkő oldalán, az egykori ciszterciaci monostor romjai mellett lévő mai Pilisszentkeresztre sem, mivel a Pilis-hegy keleti oldala nem tartozott az esztergomi szandzsákhoz.)

5. Végül a rom pálos eredetét igazolja a monostor és templomának jellegzetesen pálos alaprajza és elhelyezkedése is. A pálos építészettel foglal-

kozó Ádám Iván nyomán a fő jellegzetességeket az alábbiakban összegezhettük: a/ a monostor magányosan áll, többnyire völgy nyugati vagy déli oldalán (itt a déli oldalon), kissé emelkedett helyen; b/ a hegyi monostorok nem kiugró hegyfokon, hanem védett, takart dombnyúlványon, gerincek horpadásaiban állnak, legtöbbször c/ forrás mellett, s a közelben halastavat létesítenek (középkori eredetű halastó a klastrompusztai romok közelében északnyugatra fekvő, ma Királyné-tavának nevezett duzzasztott tó); d/ a templomok általában kicsinyek, kőből épültek, hosszú szentéllyel, többnyire sokszög-záródással, torony nincs a templomon, és a monostor mindig a templom északi oldalán fekszik.

Ezek a megállapítások a klastrompusztai romra mind ráillenek, és talán nem járunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy ezen alaprajzi és építészeti sajátosságok a helyi földrajzi adottságok miatt éppen itt, az első monostornál alakultak ki, és innét terjedtek szét az egész országban a pálos rend körében.

A Szent Kereszt monostor 1250-től 1304-ig a rend központja volt. Ebben az időben itt székelt a rendfőnök (generális), aki mellett a monostornak külön főnöke (prior vagy perjel) is volt. Özséb főnöksége (1250-1270) idején Benedek volt a monostor perjele, akit Özséb halála (1270. január 20.) után rendfőnökké választottak. 1285-ben királyi hadak égették fel a rendházat. (Talán e tűzvész utáni átépítés alkalmával kapta a templom jelenlegi gótikus alaprajzát.) 1287-ben a Szent Kereszt monostor szerzeteseivel népesítették be a Szent Lélekrol nevezett pálos monostort. (Pilisszentlélek határában láthatók ennek romjai.) 1289-ben a korábban okozott károk megtérítésére IV. László király nekik adományozta a már említett Üllőkő földjét. Benedek 1290-ig kormányozta a rendet. Halála után István, Özséb kedves tanítványát választották az új generálisnak, aki megerősítést Lodomér esztergomi érsektől mint megyés püspöktől kérte, majd 1294-ben részt vett az esztergomi egyházmegyei zsinaton is. Ugyancsak István volt az, aki megbízta a Szent Kereszt monostor új priorját, Lőrincet, hogy az esztergomi egyházmegyében élő pálos szerzetesek (és a még jelentős számú remeték) ré-

szére – a veszprémi, illetve a pécsi püspökhöz hasonlóan – külön szabályzatot kérjen az esztergomi érsektől. Lodomér érsek 1297-ben el is készítette részükre az új szabályzatot, amit azután az egri püspök is átvett egyházmegyéjében.

Ugyanebben az évben említik Péter esztergomi kanonokot (Pascasius nyitrai püspök unokaöccsét), aki kanonokságról lemondott és a szentkeresztii pálosok közé lépett. István generális 1300-ban halt meg, s őt is – mint két elődjét, Örsébet és Benedeket – a Szent Kereszt monostorban temették el. Az új rendfőnök, a korábbi prior, a szintén esztergomi származású Lőrinc lett, aki 1304-ben új monostort alapított Buda mellett Szent Lőrinc tiszteletére, s hamarosan ez a monostor lett a pálos rend végleges központja.

A Szent Kereszt monostor korábbi jelentőségét és rendi központ szerepét nemcsak az a tény bizonyítja, hogy itt alakult meg a rend, hogy itt székelt és itt temetkezett az első három generális, hanem az is, hogy a pálosokat még a XIV. század első felében is gyakran a „*Szent Kereszt remetéinek*” nevezték. Így hívta őket Gentilis pápai követ, de XXII. János pápa is egyik 1323. évi oklevelében: „*fratres S. Pauli primi Eremitae, alias dicti de S. Cruce in eremo*” nevezi őket. 1308-1309-ben Lőrinc generális – Gentilis közbenjárására – kieszközölte a rend számára Szent Ágoston reguláját. Ezzel, illetve az 1309. évi constitúciókkal a rend kialakulása befejeződött, a központ pedig a budaszentlőrinci pálos monostor lett.

A Szent Kereszt monostor későbbi történetéről viszonylag keveset tudunk, mivel levéltára – a rend levéltárának jelentős részével – a török pusztítás áldozata lett. Legfőbb forrás itt is Gyöngyössi Gergely rendfőnök XVI. század eleji rendtörténete, illetve oklevél-kivonatai. Ezek szerint Lőrincet egy Márk nevű perjel követte Szentkereszten. 1336-ban Kilán, 1346-1353 között Miklós, 1368-69-ben Trisztán voltak a monostor perjelei.

Krampecher László szerint 1374 után nem említik Szent Keresztet. Ezzei szemben 1376-ban Gergely, 1393-ban István, 1396-ban Egyed, 1421-ben Lőrinc nevű perjeleiről hallunk. 1448 táján a Szent Kereszt és Szent Lélek monostor közös tulajdonát képező há-

zát említik Budán. 1445-ben a szentkeresztzi Jakab fráter (mint a szomszéd birtokos képviselője) részt vesz az esztergomi káptalan csévi birtokában való beiktatásán. Az épület átépítéséről a XV. századból is ismerünk adatot: 1471-72-ben Szántói Ambrus esztergomi prépost ámbitust építtetett a monostorhoz.

A Szent Kereszt monostort – a többi pilisi monostorral együtt – valószínűleg már 1526-ban felégette a török. A lassan pusztuló, omladozó romok 1570 táján még fenntartották emlékét a „Szen-Kereszt pusztá” elnevezésben. A maradványokat utóbb meghódította a természet, bokrok, fák nőttek a középkori épületromok felett. Ezzel magyarázható azután, hogy a török kiűzése (Buda felszabadítása, 1686) után az elpusztult monostorait kereső, a környéket nem ismerő, idegen származású

pálos szerzetesek nem találták meg a Szent Kereszt monostor elrejtett maradványait. Helyette a jobban látható és könnyebben hozzáférhető, a Pilis-hegy keleti lábánál álló cisztercita apátság romjait vélték a Szent Kereszt monostor maradványainak. Így került az egykori cisztercita rom és környéke a pálosok birtokába, és így alakult ki róla az újkori pálos eredet-hagyomány, mellette pedig a mai Pilisszentkereszt község, holott a valóban pálos eredetű rom a hegy túlsó oldalán rejtőzött.

A XX. századra a hatalmas természetű, évszázados szilfák és tölgyek árnyékában csak néhol bukkant elő egy-egy kőfal részlete a földből, s csupán a hely „Klastrompusztá” elnevezése (az esztergomi káptalan majorsága) utalt az egykori monostorra a régészeti kutatások megindítása előtt. A feltáró munkák – sajnos – befejezetlenül ab-

bamaradtak, s így továbbra is a föld mélye rejtja az egyetlen magyar eredetű szerzetesrend, a pálosok első monostorának jelentős maradványait, melyek között valahol ott nyugszik Warsányi István pálos szerzetesnek a monostor alapításáról szóló, kőbe vésett, szép, hexameteres verse is:

Egykor az úttalan pusztáknak útjain járva / Nagy hegyek alján kis kunyhókban laktak atyáink, / s barlangok rejtették őket el a világtól. / Boldog Ölszéb, ez a szent ember, remete, pap, emelte / Itt a Keresztnéki tiszteletére ezt a monostort, / Jöttek is ide hozzá a testvérek seregeseitől, / S elhagyva a magányt kezdtek közös életet élni. / Innen terjedt szét a világra Remete Szent Pál / Rendje, amelynek hófehér a ruhája s a lelke. / Nagy folyamok is ilyen kicsi forrásból fakadoznak.

Kedves Olvasó!

Hallott már a Visegrádi Fűvészkert-ről?

Keresse fel, ha még nem ismeri a Dunakanyar e gyöngyszemét!

Történelmünket idéző visegrádi műemlékektől, a mogoróhegyi kiránduló központtól csak néhány kilométerre van a 13 ha-os kis arborétum, az Apátkúti völgyben. Itt a magashegységi hangulatot árasztó fenyvesek között, mindenkin belső muzsika szólal meg. Ezt a muzsikát szeretnénk folsza-

badítani és kiteljesíteni fűvészkerti szabadtéri hangversenysorozatunk utolsó két hangversenyével.

Aki ide ellátogat, elfeledheti a hétköznapi gondjait, bajait, gyönyörködhet a tájban, a muzsikában.

Kerti muzsikálásunkra családokat, barátokat várunk – esetleg egy jó kirándulás után.

Hangversenyeinken a Dunakanyar településein élő, alkotó muzsikusok, együttesek mutatkoznak be. Beszélünk a művekről, a szerzőkről, az előadó-

ról – oldott kapcsolatot teremtve Ön-
nel, kedves Hallgató.

Koncertjeink előtt és után sétára – az arborétumunkkal való ismerkedésre – hívunk mindenkit. Már a bejáratától a hangverseny helyszínére is 15-20 perces sétával juthatunk el. Aki igényli, a kaputól mikrobusszal közelebbi meg az előadás helyszínét.

Rossz idő esetén hangversenyeinket a visegrádi Áprily Lajos Általános Iskola – Makovecz Imre tervezte – tornacsarnokában, illetve a római katolikus templomban tartjuk, a meghirdetett időpontban, mindig vasárnap 15.00 órakor.

*A Visegrádi Fűvészkert hangversenyeinek kívüli látogatási rendje:
kedd, csütörtök, szombat
9-15 óráig.*

*Látogatás
szakvezetővel.*

*Csoportok
indulása
9, 11, 13 órakor.*

*Az erdészeti
bemutatóterület
előzetes
bejelentés
alapján
látogatható.*

Augusztus 28. Dunakeszi Zeneiskola fűvészzenekara és mazzoretti csoportja
Szeptember 25. „Fanfárok” quartett

Az elővételi jegyek erdészeti irodánkban megvásárolhatók. További információk Visegrádon a Pilisi Parkerdő Rt. Visegrádi Erdészeti és az ERDŐK A KÖZJÓÉRT ALAPÍTVÁNY-nál kaphatók.

Cím:

2025 Visegrád,
Mátyás király út 4.

Telefon, fax:

(06) – 26 – 398-025

PETÁK ISTVÁN

A Magyar Turista Egyesület és a Pilis hegység

A sajátos, szenvedelmes viszonyt, ami az egyesületet a Pilishez, ezen belül is Dobogókőhöz fűzi, időben és térben kicsit távolabbról kell kezdenem.

Az elmúlt század közepén német nyelvterületen, főleg az Alpok vonzásában élő polgárok jutottak arra a merész elhatározásra, hogy meghódítsák a havas csúcsokat. A művelt, tehetséges közép osztály, a polgárság élhetett ezzel a passzióval, hozhatott minden értelemben áldozatot a hegyekért, a hegy, a természet és az ember új típusú kapcsolatának megteremtéséért. 1862-ben alakult meg Ausztriában az Alpok Egyesület, az Alpenverein, mely az első szervezett természetjáró csoport volt Európában. Jelképüknek a havasi gyopárt választották. Kezdeti célkitűzésüket nem árt idézni: „...a Keleti Alpokban a vándorlás megkönnyítése, a Keleti Alpok szépségeinek és eredetiségének megőrzése és czálalt a hazaszeretet ápolása és erősítése.”

A szervezeti és a szellemi minta készen állt: polgárság – magas hegy – felfedezés – megőrzés – hazaszeretet. Követtek őket a németek, s már 1873-ban a magyarok is. Talán nem véletlen, hogy százok lakta vidék és a Magas-Tátra volt a bölcső: Késmárkon született meg a Magyarországi Kárpát Egyesület. Nekik köszönhetjük a Tátra felfedezését, feltárását, turisztikai kiépítését, majd pedig idegenforgalmi alapjainak lerakását. Tevékenységük terepe és célja nagyon sokáig kizárólagosan a Tátra volt. Ennek az egyesületnek volt a tagja dr. Téry Ödön (1856-1917) is, aki először a Tátrában túrázott, s tette emlékeztetőssé nevét első megmászásaival és menedékház építésével. Orvosi hivatása azonban Budapestre szolgáltotta, s a Tátrát a Pilis-sel igyekezett pótolni olyannyira, hogy egy életre beleszerelmesedett.

1888-ban az ő kezdeményezésére megalakult a Magyarországi Kárpát Egyesület Budapesti Osztálya, amely aztán minden értelemben elindította a fővárosban is a szervezett természetjárást, azaz a környék hegyeinek,

dombjainak felfedezését, turisztikai feltárását. A Tátra kontra dombok alternatívából, s abból, hogy Késmárkon vagy Budapesten legyen a központ olyan nagy vita támadt, hogy szakadás lett a vége. 1891. szeptember 29-én megalakították a Magyar Turista Egyesületet. Első elnöki báró Eötvös Loránd lett, aki maga is kiváló hegyász volt, különösen az olasz Dolomitokait szerette. Az egyesület ügyvezető elnöke dr. Téry Ödön lett, aki Budapest közegészségügyi felügyelője volt, míg titkára dr. Thirring Gusztáv lett, aki Budapest Statisztikai Hivatalának első elnöke volt.

A turistaság történetéhez, s a helyzettől való érzékeléséhez tartozik, hogy leírjuk: már 1887-ben megalakult a Mátra Egyet Hanák Kolos ügybuzgalmának köszönhetően, 1891-ben megszületett a Mecsek Egyesület és az Erdélyrészi Kárpát Egyesület is.

Az eddig felsorolt egyesületek mindegyike megszűnt, megszüntették 1945 után, hogy néhány éve részben újjáalakuljanak. Ismét működik a Magyarországi Kárpát Egyesület, a Magyar Turista Egyesület és az Edelényi Kárpát Egyesület is. Mindegyikük jelvényében megtalálható a havasi gyopár. Közös törő fakadtak, azonos eszmekör képviselnek.

A Magyar Turista Egyesület 1891. szeptember havában a következő tagtörzset eszméket adott közre:

„...hazánknak a turistaság iránti érdeket és kedvet ébressze, hazánknak természeti szépségeiben gazdag, eddig elhanyagolt vidékeit felkarolja, s az idegenek forgalmát feljók terelje. Ezen közgazdaságilag is fontos, hazafias célok elérésére törekedve eddigi fennállása alatt, s nem riadt vissza az áldozatoktól sem, anélkül meg volt győződve, hogy vele ügyének s ezzel hazánknak szolgálatot tehet.

A Magyar Turista Egyesület célja a hazai turistaságot a legszélesebb körökben és a legnemesebb értelemben terjeszteni és felkarolni hazánk mind-

azon vidékeit, melyek természeti szépségeik, vagy egyéb nevezetességeiknél fogva erre igényt tartanak.”

Ez a program a mai napig vállalható, vállalandó. A későbbi utódok is mindenkor hangsúlyozták, hogy a turistaság lényege „nem csak kellems öncél, hanem közhasznú működés is.”

Az egyesület lényegében az önálló osztályok, asztalok szövetsége volt és jelenleg is az. Egy az egyben átvette az osztrák Alpenverein szabályzatát, szellemiségét és jelképét, a havasi gyopárt. Kulturált iparosok, középosztálybeliek, polgárok, főrangú emberek stb. legalább tagságukkal támogatták az egyesületet, az egyesület által képviselt szellemiséget és munkát.

Magyarországon, miként Európában ezek a polgári, gyopáros egyesületek adtak példát a művelt munkásságnak. A szociáldemokrácia hamar felfedezte a természetjárásban rejlő lehetőségeket, s 1910-ben megalakult az első hazai munkás természetjáró szervezet, a Természetbarátok Turista Egyesülete. Mondanunk sem kell, hogy ők is átvették az osztrák, német mintát, azaz a Naturfreud alapszabályát, szellemiségét és jelképét, a három havasi rózsát az összefogást jelképező egymásba kapaszkodó két kézzel. Nemes célok vezérelték működésüket: szépe, jóra, kultúrára, a természet szeretetére, szolidaritásra nevelni a munkásfiatalokat.

Európában, főleg a német nyelvterületen ez ma is így van. Ausztriában az Alpenvereinek kb. 250 ezer tagja és 500 menedékháza van, míg a Naturfreudnak „csak” 175 ezer tagja és „csak” 400 háza. Rivalizálnak a munkában, a természetvédelemben, a társadalom megnyerésében, amúgy kedvezményeket adnak egymásnak, s összekötnék a természetjárás feltételeinek megteremtéséért.

Magyarországon 1913-ban alakult meg a Magyar Turista Szövetség. Ennek megfelelő szervezete, szövetsége jelenleg nincs.

A Pilisben, méghozzá Pilisszentko-

reszten, *Prokop Géza* közalapítványi főerdész klastromkertjében született meg 1888-ban az egyesület alapításának gondolata, s a Dobogókőn építendő menedékház eszméje. Ekkor kapta meg a Turista Egyesület jelképére összegért a máig meghatározhatatlan formájú telket Dobogókő ormán. A Művelődési Minisztérium támogatásával, a helyben kitermelt kőből és fából építette fel hazánk egyik legrégebbi menedékházát, melyet 1898-ban fényes ünnepek közepette avattak fel.

1945 után bölcsőde, telefonközpont, raktár volt benne, majd az enyészetenek adták át. *Mészáros János* természetjáró ügybuzgó irányításával, szervezésével építették újjá, természetesen a Pilisi Parkerdő segítségével is. A boronaház védett műemlék, a Sportmúzeum turista kiállításra látható benne. 100 év történelem zsúfolódott a két szobában. Érdemes megtekinteni még akkor is, ha a kiállított anyag rendezése, értelmezése mára már elavult.

A faház olyannyira föllendítette Dobogókő forgalmát, hogy 1906-ban az újonnan felépült kőház átadására, amit szintén *Eötvös Lorándról* neveztek el, újra összegyűltek a turisták.

Így indult el Dobogókő idegenforgalmi karrierje. Ekkor még Szentkeresztre is csak Szántó felől lehetett földúton jönni, onnan pedig tovább nem vezetett út. Dobogókő fátlan, füves rét volt, ahová, mint egy tanári dobogóra, fel lehetett lépni, s csodálatos körpanoráma tárult az ember elé. Téryék naiv optimizmussal diófákat ültettek a ház köré. Ma is szépen teremnek: 700 méter magasan, termőföld nélkül, vulkanikus sziklákra. 1910-ben bevezették a telefont, a jégverem a hűtött italt biztosította, a vizet pedig a közeli Déry-forrásból nyerték. Téry nagy vágát, hogy a Szittnya tetején létesítsenek egy magashegyi meteorológiai megfigyelőállomást, nem tudta valóra váltani. Helyette 1898-ban *dr. Réthly Antal* Dobogókőn hozta létre az állomást. Dobogókő a Magyar Turista Egyesület szellemiségének jelképévé, szent helyévé vált, ahová a közeli fővárosból mind többen és többen vezettek „túrokat”. Csak növelte a hely turisztikai értékét, mikor Téry halála után 1926-ban az ő emlékezetére föl avatták *Christián Sándor* szobrászművész Téry reliefjét, majd 1931-

ben a Magyar turista Egyesület első világháborúban elesett hőseinek állított emlékművet. A hajdani sisakot és kardot már csak fotókon láthatjuk. Az emlékmű kettőskeresztjé a helyiek elmondása szerint *Rákosi Mátyás* személyesen döntötte le. Néhány évvel ezelőtt rekonstruáltuk az emlékművet és kiegészítettük egy második világháborús emléktáblával is.

A kilátó orma alatt található a siketek Mária-kegyhelye, melyet 1927-ben építettek. Kétszer verték szét vandál emberek, s a siketek mindannyiszor újjáépítették. A hajdani vezető fia, *Kentner Kálmán* vezeti, szervezi őket.

1938-ban rendezte meg a Magyar Turista Szövetség a *Szt. István* vándorlást. Ennek emlékkövét s az akkori elnökönkre emlékező márványtáblát szintén rekonstruáltuk. Az országos Kék-túra indult el ekkor *Cholnoky Jenő* földrajztudós gondolata nyomán.

1935-ben építették meg a Dobogókőre felvezető utat. A természetjárók természetesen tiltakoztak, mert féltették a hegy békéjét. Joggal. De az idegenforgalom gondolatát ok ültették el, ők indították el a feltartóztathatatlanság folyamatot. Félő, még ma is, hogy éppen ők fognak házastól, telkestől, emlékművestől együtt kiszorulni a hegyről.

Miért? 1945 után államosították a házat, az egyesület megszűntették, a Budapesti Közmunkatanács által épített Margit-lak és a menedékház a Magyar Turista Ellátó Vállalathoz került. 1976-ban ez feloszlott, s a ház a Pannónia Szálloda és Vendéglátóipari Vállalathoz, a szomszédos Nimród Hotelhez került. Lerabolták, majd hagyták pusztulni. A parkból szeméttel let, Dobogókő szíve elvadult. A ház végnapjait élte. A Magyar turista Egyesület 1990-ben kezdte menteni a menthetetlennek tűnő. A Dunakanyar Intézőbizottság, az OIH, a Pilisi Parkerdő segítségével, rengeteg munkával a parkot kitisztítottuk, több mint 600 fát, cserjét ültettünk el, megkezdjük a fák pótlásának, kiváltásának előkészítését.

Egyesületi tagjaink és a nyaranként megrendezett ifjúsági táborok folyamatos feladata a ház környékének és az innen induló utak turisztikai infrastruktúrájának építése, rendben tartása. Minden tavasszal több vasárnapon sze-

metet gyűjtünk, átfésüljük az erdőt. 15-20 m³ az évi „termés”. A Mária-kegyhelyről induló Thirring utat újjáalakítottuk, a Thirring-sziklákra emléktáblákat helyeztünk el. A Hegedűs-bércen helyreállítottuk a Hegedűs- és a Tost-emlékoszlopot, valamint az Ilona-pihenőt. Ezen az úton található a Rezső-kilátó is. Bár többen vitatják, de *ifj. Tirts Rezső* önéletrajzi frása szerint ő a névadó. *Ifj. Tirts Rezső* 1909-től Pilismaróton főerdész, majd főerdőmérnök, később erdőtanácsos. Ő azt írja, hogy 1941-ben róla és nejről neveztek el a Rezső-kilátót, illetve az Ilona-pihenőt. Lehet.

A Magyar Turista Egyesület rendkívül eredményesen dolgozott a Pilisben, a Pilisért. Thirring Gusztáv már 1900-ban kiadta Budapest környékének útikalauzát. Utakat jeleztek, pihenőket építettek, forrásokat foglaltak, emléktáblákat helyeztek el. A természetjárás, az ember és természet kapcsolatának kulturált-ságáért.

Esztorgomban az ottani polgárok 1911-ben alakították meg osztályukat, s már 1914-ben felépítették menedékházukat Esztorgom felett, a Vaskapuhegyen. Elnökökről nevezték el Brilli Gyula-menedékházunk. Bízunk benne, hogy a nevével megfosztott ház egyszer ismét eredeti nevét viselheti. Az esztorgomi osztálynak híres dalárdája is volt. A városban pedig itt-ott még emléktáblákat fedezhetünk fel munkájukra emlékeztetve. Szentendrén 1920-ban alakult meg az egyesület osztálya. 1933-ban jórészt közadakozásból építették fel Köhegyen a Czibulka János-menedékházat. 1938-ban az egyesület dorgi tagjai Feketehegyen építettek egy véd-kunyhót. Kesztlőc-Klastrompusztán 1926-ban vette birtokba az MTE az esztorgomi káptalanok a vadászházat, amelyet aztán menedékháznak alakítottak át.

A házak sorsa ma sem megnyugtató. A Pilisi Parkerdő – dicsegetésre legyen mondva – tisztességesen gondoskodott az 1976-ban rábízott házakról. Néhány éve szerződésekkal átadta a házak kezelését, gondozását különböző turisztikai egyesületeknek. Egy veszteségforrástól megszabadultak, miközben rendeltetésszerűen működnek a házak. A megnyugtató megoldás az lenne, ha jogilag, tulajdonjogilag

még tisztább képletek jönnének létre, hiszen akkor mindenki szívesebben szerezne pénzt a hosszú távú megoldások reményében.

Valami megmozdult. Thirring Gusztáv azt írta egyszer, hogy nem az a szervezett turista, aki járja az erdőt. Azt a vaddisznó is teszi, meg erdőt járni egyedül is lehet, azért nem kell egyesületbe lépni. A szervezett természetjárás lényege, hogy összefogunk valamilyen általunk fontosnak vélt ügy megvalósításáért. Már a tagság, az erdőségi támogatás is sokat ér.

Hajdanán, mikor még nagyobb tömbökben voltak a magántulajdonú erdők, bizony az egyik fő nehézség az áthaladás engedélyének megszerzése volt. A „Tilos területek” ellen egy orvosság volt: a szervezett természetjáró igazolvány. Ez garancia volt a kulturált viselkedésre, a szabályok tiszteletben tartására, a tulajdon szentségére, a számonkérhetőségre. Erdészek, tulajdonosok, természetjárók kulturált kapcsolatának záloga volt a szervezethez.

Ehhez a kapcsolatban a természetjárók nem a tulajdonos vagy az erdész helyett dolgoztak, vagy netalán nekik, hanem önmagukért, egy sajátos munkamegosztásban, még a tulajdont illetően is.

A magántulajdon és a köztulajdon lényegi egysége és szétválaszthatósága nem csak azóta téma, mióta az erdő közjóléti funkcióját hangsúlyoztuk. Ez az egység talán abban is megmutatkozott, hogy a magyar természetjárók is rendkívül tisztelik *Kádné Károlyt*, aki a Magyar Turista Szövetség társelnöke volt 1939-1940-ben.

Az 1930-as évek közepén, az erdő-törvény előkészítésekor az is felmerült, hogy nem kellene-e turistatörvényt alkotni?

Ennek akkor támogatója volt *Zsitvay Tibor* igazságügyminiszter, majd képviselőházi elnök is, egyben a Magyar Turista Szövetség elnöke. Az akkori erdő-törvény védi az egyszer már lajstromba vett turista utakat. Azokat csakis a földművelésügyi miniszter en-

gedélyével lehetett fél éves várakozás után lezárni, módosítani. Bízunk benne, hogy most nem lesz szükség ilyen különleges garanciákra, s a készülő erdő-törvény, természetvédelmi törvény magától értetődő módon rendelkezik az erdők többes funkciójának természetes együttlétéről, kölcsönös védelemről.

Ehhez azonban folytatnunk kell a megkezdett munkát, a párbeszédet erdészek, természetvédők, vadászok, tulajdonosok, természetjárók között, hogy kölcsönösen megérthessük egymást, hiszen mindannyiunknak éreznünk kell a veszélyt, hogy avatatlan, tapintatlan lépésekkel éppen azt tehetjük tönkre, amiért mindannyian megyünk az erdőbe, a természetbe: magát az erdőt, a természetet. Természetes egymásrataltságunkat egyszer fel kell fedeznünk, egyszer természetesen kell megélnünk. A Magyar Turista Egyesület ma még kis létszámmal, de ezt az új viszonyt nyújtja az erdő, az erdészek felé Dobogókőn is.

97 ÉGŐGYERTYÁS TORTÁVAL

köszöntötte a MTESZ Aranyokleveles Mérnökök Köre a 90. évüket megért tagjait május utolsó péntekén.

Az immár évente hagyományosan rendezett ünnepen a kör elnöke – *dr. Mistéthy Endre* – tizenkét 90 éves, három 95 éves és hét 95 év feletti arany-, gyémánt- és vasoklevelest mutatott be egyenként részletes pályarajzzal, majd *dr. Bácsy Ernő* MTESZ al-elnök mondott melegsavú köszöntőt. Atyai barátainként szólítva az ünnepeltek sorolta el a működési idejük alatt keletkezett főbb létesítményeket, zárva azzal, hogy a most tevékenykedőknek szükségük van rájuk, hogy szeretetüket kifejezhessék és lássák, eredményeik nem enyésznek el.

Sorra köszöntötték a megjelenteket a Műgye-tem, majd az agráregyetemek – Magyaróvár, Debrecen, Gödöllő, Keszthely – rektorai. A 22 ünnepelt között 8 volt agrármérnök.

Ez külön is méltatásra került, figyelemztetve a munkakörülmények minőségének jelentőségére. Az erdészeket hosszú éveken át képviselt *Boross György*ot sajnálatos módon idén már nem köszönthettük. Helyébe *Kató Pál*, Győrben élő szaktársunk lépett.

Az ünnepségen azonban ő sem tudott résztvenni – betegségére hivatkozva táviratilag mentette ki magát. Így sajnos mi sem köszönthettük mint szakunk rendkívül nagyrabecsült propagátorát. Számos írását mi is közöltük és gyakran tájékoztat bennünket a helyi sajtóban megjelent írásairól. Ezúton gratulálunk az elért ritka szép korhoz, és kívánunk mielőbbi gyógyulást, további boldog éveket!

Az ünnepeltek részéről *dr. Bér István* agrármérnök, a kör alelnöke mondott köszönetet a szövetségnek egyrészt az ünnepeléssel járó jutalomért, másrészt azért a folytonos gondoskodásért, amelyet a kör legidősebb tagjai hovatovább már csak tőle élvezhetnek.

Erdészeink újabbán egyre kevésbé tartanak erre igényt annak ellenére, hogy a szövetség, a kör tőlük nem kíván mást, mint azt, hogy tudjunk róluk. Beugró, tagdíj nincs, csak jelentkezést kérünk, esetleg egy-egy megmutatkozást a kör heti összefüggéseivel (szerda 10.00 óra, Kossuth L. tér 6-8., 635.). Nem várhatunk társadalmi elismerést, ha mi nem mutatkozunk.

Jérôme René

Az erdészeti kultúrmozgalom emléke

Manapság a fiatal kollégák talán el sem tudják képzelni, hogy az erdészeti dolgozói annakidején milyen zárt világban éltek mindennapjaikat.

A lakott helytől távol eső erdei lakban petróleumlámpa fényénél töltötte az erdész és családja a hosszú téli estéket. Nem volt jobb a helyzet az erdő-tömbbe ékelt kisebb községekben sem. Hírtalp nem érkezett az ilyen helyre. Telepes rádiója csak néhány családnak volt. A lemerült telep pótlása hetekbe került. A közlekedés nem volt megoldva. A nagyobb lakott helyet csak gyalog lehetett megközelíteni.

Ilyen körülmények között az olvasáson kívül egyéb szórakozást a megfelelő kezűsséggel rendelkezők részére a faragás, a hímezés jelentett. A munkahelyen kívül az emberek csak a kocsmában jöhettek össze.

Ezt az áldatlan helyzetet ismerte fel a szakszervezet az 1950-es években, amikor felhívással fordult az erdészeti dolgozókhoz, hogy alakítsanak kultúr-csoportokat. Szorgalmazásukra, a költségeket megosztva az erdőgazdasággal, egyes eldugott településen kultúr-házak is építettek.

1958-ban a volt Zemplén-hegységi Állami Erdőgazdaság Szakszervezeti Bizottsága is felhívást intézett az erdészetek bizottságaihoz, melyben kérte, hogy a kultúra terjesztése céljából alakítsanak működő kultúr-csoportokat. A Szakszervezeti Bizottság némi anyagi támogatást is kilátásba helyezett. A felhíváson felbuzdulva Balázs Albert kerületvezető erdész és Csuga János rakodókezelő kollégáimmal elhatároztuk, hogy Révleányváron – természetesen az erdészeti dolgozók bevonásával – kultúr-csoportot alakítunk.

Az elhatározást tett követte. A dolgozók lelkesen jelentkeztek. Voltak, akik gyermeküket, a fiatalabb apjukat is magukkal hozták. Művészeti vezetőnek, rendezőnek, karnagynak az édesapját, id. Schalkházt Lipótot kértük fel, akinek a kultúrmozgalom terén több évtizedes gyakorlata volt.

A munka nagy intenzitással indult. Énekkart, szíjnyászó- és tánc-csoportot alakítottunk. Később zenekar alakítá-

sának is megszülettek a feltételei. Ettől az időtől kezdve meghatározó szerepet játszott az erdészeti kultúr-csoport nemcsak Révleányváron, hanem a környező községekben is. A színes és nívós előadásokon kívül rendszeres szereplője lett az állami ünnepek rendezvényeinek. A fennmaradt jegyzetből rekonstruálható, hogy például 1959. augusztus 20-án milyen nagyszabású műsorral szerepelt a kultúr-csoport. Délelőtt az ünnepi beszéd koszorújaként nyolc szám hangzott el az énekkar, hangszeres szolista és versmondók előadásában. Szép látványt nyújtott a táncgyűttes produkciója. Délután a megnyitó beszéd után szintén egyéni és csoportos számok, tánc, ének, hangszeres szóló, szavaltat következtek. Majd a kultúr-csoport zenekarának szolgáltatása mellett az ünneplők táncra perdültek.

A kultúr-csoport részt vett a ME-DOSZ által 1960. március 27-én Miskolcon rendezett seregszemlén, ahol színdarabbal, csoportos táncpal, énekkarral és versmondással indult. Az összteljesítmény alapján a résztvevő tizenegy kultúr-csoport közül a II. helyet érte el és értékes rádiókészüléket nyert.

A kitartó munka eredménye megmutatkozott a Pálházán 1960. május 15-én erdészeti csoportok részére ren-

dezt versenyen is. A résztvevő hat csoport közül a 2000 Ft-os első díjat nyerte meg.

A kultúr-munkába aktívan bekapcsolódók név szerinti felsorolására nincs lehetőség, mert akkor 40-50 nevet kellene leírni.

Kötelességemnek tartom azonban megemlíteni K. Szabó Istvánt, aki országos hírnévre tett szert, mint a hazai és nemzetközi fakitermelő versenyek eredményes szereplője.

A közös szereplés a munkatársakat közelebb hozta egymáshoz. A munkahelyen sokkal nagyobb megértést tanúsítottak az elvárásokat illetően, és egymással szemben is. A sikeres szereplés adta élmény fellelkesítette, a munkahelyen cselekvőbbé tette a dolgozókat, akik munkájukat nagyobb felelősséggel végezték. A közösségi élet adta örömeiket, az összetartozás élményét magukkal vitték a munkahelyre is. Az italbolt megszűnt az egyedüli szórakozóhely lenni.

1960. december 1-jével Lillafüredre helyeztek. Szüleimmel együtt december 10-én költöztünk Újmassára. Tudomásom szerint a révleányvári erdészeti kultúr-csoport néhány hónap után megszűnt, de emléke, nevelő hatása a volt tagjaiban még mindig él, és szép élményeket tart ében.

Schalkház Lipót

Az erdő és a fa a vallásokban

Az erdővel kapcsolatban álló vallások hasonlóan vélekednek az erdőről, fárol. Az erdő jelenti számukra a „rejtélyes” és az élethez nélkülözhetetlenül szükséges természetes erőforrásokat. Mindez megjelenik mind a nomád, mind a pásztorkodó és a már letelepedett népek vallásos hitében. A fa maga egyben vallási szimbólum is, főleg a különleges alakú vagy jeles helyeken álló példányai. Zöldjével az Örök Megújulás jelképe. Ilyen szereppel jelenik meg a népmesékben, népművészetekben és természeti mítoszokban is. Az erdőhöz kötődő vallásos hit nem egyszer mentette meg őket a rablógazdálkodás jellegű kitermeléstől is.

(Forrás: Forstwissenschaftliches Centralblatt, 1994. 1. sz. 2-11. o.)

Ref.: dr. Szodfridt István)

A Beregi tájegység vízháztartásának változásai, ezek ökológiai hatása (hozzászólás)

Vásárosnaményben, a Beregi térség központjában az MHT Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területi szervezetének, az Országos Erdészeti Egyesület Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei területi csoportjának és a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának közös rendezésében a Beregi vízgazdálkodási és ökológiai helyzetének megvitatására került sor.

A Szatmár-Beregi tájvédelmi körzet hazánk egyik legértékesebb területén található, ahol a térség viszonylagos elmaradottsága miatt az ipari szennyező források káros mértékben nem jelentek meg.

Éppen ezért úgy tűnt, hogy a páratlan természeti értékek védelme, megóvása hosszú távon biztosítható lesz. Az utóbbi időszak tapasztalatai azt mutatják, hogy nem az ember közvetlen környezetkárosító hatása, hanem a víz mint élelő elem időszakos hiánya az a tényező, amely az itteni értékek fennmaradását komolyan veszélyezteti, nagy gondot okozva az itt élő lakosoknak, a természetvédők, az erdész és vízügyi szakembereknek egyaránt.

A vízgyűjtő terület jellemzője, hogy országhatárral osztott és 579 km²-nyi nagyságából 378 km² esik magyar területre.

Az ukrán oldalon a művelésbe vont területeket túlnyomórészt meliorálták,

melynek eredményeként jelentősen megnőtt a fajlagos csatornasűrűség és a terület nagy részét dréneztek a nagyüzemi mezőgazdaság kívánalmainak megfelelően. Elsődleges cél a belvizek mielőbbi gyors eltávolítása, melynek érdekében számos szivattyútelep is létesült a területen.

A terület erősen kötött talaja inkább az erdő- és legelőgazdálkodásra, valamint állattartásra alkalmas.

1983-tól, amikor az aszályosnak tekinthető időszak kezdődött, 10 év csapadékösszegeit vizsgálva látható, hogy állomásonként eltérően 129-431 mm (Csaroda, Barabás) közötti csapadékhány mutatkozott ebben az időszakban.

1993. szeptember végéig 142 mm a csapadékhány. A 10 éves csapadékhány 1983-92-ig nem tűnik aggasztó méretűnek, de ha megvizsgáljuk az éven belüli eloszlását, látható, hogy kimondottan aszályos években a tenyészidőszak végére 100-200 mm közötti hiány is volt egy éven belül, ami a természeti értékek és a mezőgazdaság számára kritikus helyzetet teremtet.

Az őszi-téli csapadékok minden esetben javítottak az évi csapadékösszegeken, azonban ha figyelembe vesszük, hogy a sok esetben fagyott talajra hullott csapadék jelentős része a

növényzet számára hasznosulatlannal lefolyt a területről, egyértelmű, hogy a hasznosítható vízkészlet szinten tartását a csapadék nem tudta biztosítani.

Sokat ront a helyzeten, ha mellé tesszük a párolgási adatokat. A 10 éves párolgás összértéke 6800 mm, átlagosan 680 mm volt. Kimondottan aszályos években 800 mm körül alakult, de pl. 1990-ben 899 mm volt. Tehát a jelentős párolgás és a hőségnapok nagy száma igen kedvezőtlen volt az élővilág számára.

A talajvízszinteket vizsgálva megállapítható, hogy 1983-tól az évi közepes vízállások néhány csapadékosabb évtől eltekintve a sokévi közepes vízállások alatt maradtak. A beregsurányi észlelőkiut adatsorát tekintve pl. 1991-ben és 1992-ben több mint 90 cm-rel volt a közepes vízszint a sokévi közepes vízállás szintje alatt. Az évi maximális vízszintek a korábbi időszakhoz képest métereket süllyedtek, ami az ismert helyzetben nyilvánvaló; pl. 1981-hez viszonyítva 3 m-t. Az utóbbi 10 év tendenciája egyértelműen csökkenő és hosszán tartó. A talajvízjárás egyre kisebb amplitúddal figyelhető meg.

A talajvízhelyzet feltérképezésére a vízügyi igazgatóság szakemberei szinthezzel vízszintrögzítéseket végeztek a beregi öblözet magyar oldalán még meglévő 15 ássott kútban. Az ukrán vízügyi szervek egyeztetve a saját területükön 26 ássott kút vízszintjét mérték be.

Az eredményekből látható, hogy az öblözet É-i részén az áramlás iránya a Tisza medre felé mutat, de a többi területen is kimutatható a Tisza irányába való áramlás. A talajvízszint esése 32-48 cm/km között változott.

Az esésirányokat látva egyértelmű, hogy a Tisza kis vízállásai idején vízhozamát talajvízből pótolja; áradások, illetve magasabb vízállások idején az áramlás iránya megváltozik és az ár hullám a talajvízkészletet tölti, pótolja. Ez utóbbi esetre azonban az elmúlt 10 évben egyre kevesebbszer volt példa, ismerv a tiszai ár hullámok nagyságát és tartósságát.

Az erdő a képzőművészetben

Az erdő mindig „titokzatosként” jelenik meg az európai festészetben, a táj részeként ábrázolják kiváló mesterek. Korábban jelent meg az erdő alkotóeleme, az élő fa, életerőt és szimbolikus tartalmat hordozott. Ee a fa mint nyersanyag sem ritkán látható. Jessze gyökerétől Krisztus keresztjéig sokféle alakban megjelenik a képeken. A reneszánsz művészet tájalkotó elemként szerepelteti az erdőt, majd a francia természetfestők – pl. Claude Lorrain – mitológiai jelenetek keretében romantikus hangulattal mutatják be. A francia barbizoni iskola képviselői (és nyomukban a magyar Munkácsy és Páll László is – ref. megjegyzése) szintén szívesen választják az erdő természeti környezetét témaként.

(Forrás: Forstwissenschaftliches Centralblatt, 1994. 1. sz. 35-64. o.

Ref.: Bidló András)

Az elmúlt éveket tekintve 1990-93-ban a területen szembetűnően nagy volt a vízhiány. A belvízcsatornák tartósan kiszáradtak. Eltűnt a víz a korábban vízállásos területekről és az öblözetekre oly jellemző holtmedrekből is.

A beregi vízrendszerben erdőtenyészeti szempontból felesleges és káros víz nincs. Erdőtenyészeti oldalról nézve a vízrendszertlen állapot ideálisnak tekinthető. Az időszakos belvízi előntések gyors elvezetésére irányuló törekvések az erdőtenyészeti viszonyok romlásához vezetnek.

A táj 7000 évvel ezelőtől még pusztta volt, 3000 évvel ezelőtől zárt tölgy- és bükkerdők voltak jellemzők. Az ötvenes években csak 3800 ha volt az erdő terület, ami az erdőtelepítések hatására jelenleg 6500 ha. Ez az összterület 17%-a, ami az országos átlagnak megfelelő és több mint a megyei átlag.

Döntő súllyal a tölgyerdők szerepelnek 5000 ha nagyságban, de megtalálhatók nagyon kis mértékben tájidegen fajok is. Az igen értékes tölgyerdőket mindenképpen meg kell őrizni az utókor számára.

Az erdőgazda munkáját (fakitermelés és szállítás, erdőfelújítás, erdőtelepítés) a jól működő víztelenítő rendszer

szer biztonságosabbá, tervezhetőbbé, mindezzel együtt – rövid távon – gazdaságosabbá teheti. Az erdőkezelésnek ez a modellje egyrészt nem számol a vízelvezető hálózat létrehozásának és fenntartásának költségeivel, másrészt a tartós vízhiány okozta növedékkieséssel és az ökoszisztémában bekövetkező károsodással.

Az erdészet mindenkor legfontosabb célja: az erdővagyon gyarapítása. Az erdővagyon nem csak favagyon, hanem mindaz az érték, amit az erdőből a ma és a jövő társadalma kaphat. Az erdészet több évszázados tapasztalata az, hogy célunkat nem a természeti viszonyok átalakításával, hanem a természeti folyamatok megértésével, s az azokra való minél harmonikusabb beilleszkedéssel tudjuk csak elérni. Ezt kell tennünk a beregi tájban is.

Föltérül a kérdés, hogy vajon már az oly sokat emlegetett éghajlatváltozásnak vagyunk-e tanúi vagy csak egy hosszabb aszályos periódus okozza a minden szempontból kedvezőtlen jelenségeket?

Minden emberi beavatkozásnál – amikor manipulálunk a természettel – figyelembe kell vennünk, hogy az egyensúlyi állapot megtartása az élővilágnak köszönhető.

Az elmúlt időszakban kb. 1 millió ha víz által szabályozott terület tűnt el az emberi beavatkozások nyomán. A csapadékhány és a nagy párolgási veszteségek miatt a természetvédelmi területek vízellátását, vízpótlását a közelben lévő felszíni vizekből, de esetenként csak felszín alatti vízből lehet megoldani. Az anyagi eszközök hiánya nem mindenütt teszi lehetővé az igen költséges vízpótlás megoldását.

Nagyon fontos, hogy a folyókat kiséző hullámtereket a jövőben mint ökológiai folyósókat eredeti állapotukban megőrizzük.

Sajnos az emberi tevékenységre a rövid távú érdekeknek megfelelő gondolkodás a jellemző. Nem az ökológiai szempontokat veszi figyelembe, hanem a gazdálkodás pillanatnyi érdekei szerint cselekszik.

Éppen emiatt fokozottan érvényesíteni kell a tájvédelmi elvek megvalósulását minden emberi beavatkozás megítélésénél.

A vízügyi, erdészeti, természetvédő és környezetvédő szervezetek egymásra utaltsága mindig is megvolt, ezen a szakmai konferencián azonban megtörtént egymásra találásuk is, ami garanciát jelent a jövőbeni feladatok egyeztetett, átgondolt, minden érdekelt számára megfelelő megoldásához.

DR. CSÓKA GYÖRGY

Albioni híres tölgyek

Angol városokat, falvakat járva a magyar utazó bizonyosan jól mulat a számunkra igencsak furcsa kocsmanevek látán. A nevetést gerjesztő kuriózumok mellett (pl. „Saláta és meztelenség”, „Róka és kutyák” stb.) igen gyakran tűnik fel a „Royal Oak” (Királyi tölgy) elnevezéssel büszkélkedő terméskere szakszagosított intézmények. Cégüriükön hatalmas magányos tölgyfa, melynek koronájában meggyőzően arcú királyfi rejtőzködik. Az üdött herceg nem más, mint a későbbi II. Károly, aki – a monda szerint – a polgárháború zűrzavarában, Cromwell csapatai elől menekülve egy hatalmas tölgy koronájában lelt bújóhelyet. E tölgy tehát elévülhetetlen érdemeket szerzett a brit királyság történelmében, megmentette és trónra segítette a királyt. Az egyébként igen meghatározó történet hitelét csak kis mértékben rongja az a tény, hogy Anglia-szerte több tucat fáról vallják a helybéliek, hogy éppen ez az a tölgy... A britek hagyománytisztelőre jellemző, hogy habár a jövő tölgy már régen az enyészeté, a makkjából kelt, és időközben óriássá nőtt fákat ugyancsak

„szentként” tartják nyilván. Természetesen nem ez az egyetlen tölgy, mely felbecsülhetetlen szolgálatot tett a brit uralkodóknak. Egy holmbrooki tölgymanuszál példánál a XV. századi „Rózsák háborúját” idézi fel. Odvának puritán vendégszereteté a muncasteri vesztés esete után VI. Henrik volt kénytelen egy ideig élvezni. Más tölgyek kevésbé fennkölt szolgáltatásai által váltak híressé, illetve hírhedté. A Brit-szigeteken számos „akasztó fát” tartanak nyilván, közülük a legtöbb tölgy. Ezek általában egyedül álló, útszéli idős fák voltak, melyeket vízszintesen növevő erős ágaik kiválóan alkalmassá tettek e nem túl dicső hivatásra. A fáma szerint a legsikeresebb „akasztótölgyek” akár 8–10 „trófeát” is magukénak mondhatnak. Az „Apáttölgy” néven ismert manuszál pedig arról ismert, hogy VIII. Henrik utasítására egy egész sor egyházi méltóság (apáttal bezárólag) végezte rajta szent vagy szenteskedő életét. Kétes értékű az ilyen hírnév, de azért mégiscsak azt bizonyítja, hogy a tölgy és az angol történelem sok-sok szállal szövődik össze.

A fentieknél jóval fiatalabb, de hasonlóan ellentmondásos híré az a Bedfordshire-ben álló, 60 év körüli tölgy, melyet Adolf Hitler adományozott az 1936-os berlini olimpia egyik angol bajnokának, „barátsága” jeléül. Még szerencse, hogy a tölgyek tovább élnek, mint a politikai indíttatású barátságok...

Nincs fafaj, mely az angol ember szemében nagyobb megbecsülést élvezne, mint a kocsányos tölgy. Ezt a kötődést mindjárt a fafaj angol neve is érzékelteti. Albion lakói a tőlük megszokott nemes egyszerűséggel csak angol tölgynek (english oak) nevezik. E ragaszkodásnak sok más szembevető jele is van. Nagy felbolydulást okozott például a tölgyemeken gubacsot okozó suskagubacsdarázs a 60-as években, amikor robbanásszerűen terjedni kezdett a szigeten. Olyasmi volt ez, mintha Japánban egy, a cserecsenyevirágzást tönkretévő kártevő jelent volna meg. Lehet, hogy az érzelmek is szerepet játszanak abban, hogy az említett gubacsdarázs az utóbbi évtizedben az angol rovarökológiai kutatások egyik fő célpontja?

Angliában teljességgel elképzelhetetlen, hogy egy még élő idős tölgyet – legyen az akár korhadt tövű és száradó koronájú – kivágnának. Inkább minden lehetőséget megtesznek a fa további fenntartásáért, és szinte gyermekeket megillető gondoskodással vigyáznak rá. Anglia legismertebb népi hőse, Robin Hood bizonyára maga is csodálkozna, ha bepillantást nyerhetne a brit államerdőszet (Forestry Commission) távlati terveibe. Ezek között ugyanis az is szerepel, hogy egykori rejtékhelyét, a sherwoodi erdőt, illetve annak maradványait eredeti formájára állítsák vissza. A terület a II. világháború idején katonai gyakorlótér volt, és így öreg tölgyeit kevés kivétellel kivágták, miáltal a terület elnyíresedett. A tervek az eredeti fafajösszetétel visszaállítását tűzték ki célul. Szerencsére – ha oszlopokkal támogatva is – még ma is áll Sherwood leghíresebb tölgye, a „Vezértölgy” (Major oak). Méretét jól szemlélteti Robin Hood hűsége társának, Little John-nak egy korabeli mondata, miszerint a fa odvában tizenketten rejtőzhetnek anélkül, hogy egymáshoz érnének. Az idő múlását jelzi, hogy ma már 28 felnőtt is elfér az üregben. Ezt a tényt az egyébként kulturálisan mondható angol turisták időről időre „kísérleti úton” bizonyítják is, annak ellenére, hogy a fa-aggastyánt kordon védik.

Persze a tölgyekhez való ragaszkodásnak igencsak régről eredő praktikus vonzatai is vannak. Nyugodtan állíthatnánk azt is, hogy a brit világbirodalom tölgyfából épült. A XIII. századtól kezdve ugyanis a nagy kiterjedésű tölgyerdőségek biztosították a faanyagot a világhódító angol tengeri flotta felépítéséhez és fenntartásához. Egyébként éppen a britek voltak azok, akik a tölgyek fáját elsőként alkalmazták hajóépítésre. Korábban inkább fenyő- és cédrusfát használtak erre a célra. A tölgyfa ugyan eléggé nehéz, de igen erős és tartós, így már vékonyabb gerendák és pallók is biztosítják a szükséges szilárdságot. Érdeemes megemlíteni, hogy nemcsak a hosszú, egyenes törzsekre volt igény, a hajóépítéshez

nagy szükség volt a görbült, íves rönkökre is. A tölgyesek igen nagy árat fizettek az angolok tengerhódító vágyai miatt. A világhódítás lelkesítő hevíletében ugyanis igen gyakran elmaradt a letermelt területek felújítása. A fém hajótest térhódításának idejére (XIX. század) szinte teljesen elfogytak az angol erdőségek, az ország erdőszültsége 5% körüli értékre csökkent, tölgyeket már inkább csak parkokban, kisebb ligetes foltokban lehetett találni. Dicséretükre legyen mondván, hogy a kevés maradékot viszont jól őrzik.

Az angoloknak – akárcsak nekünk, magyaroknak – megvan az a jó szokásuk, hogy nevezetes alkalmakkor emléként fát ültetnek. Erre a célra nem is igen jöhet más fafaj szóba, mint a tölgy. 1937-ben, VI. György (a jelenlegi királynő édesapja) megkoronázása utáni évben a windsori nagy parkban egy egész ligetet telepítettek, melyet „Koronázási Tölgyes” névre kereszteltek. Fái az egykori brit birodalom országainak legjellemzőbb tölgyei, melyeket nagy ünnepek közepette, a királyi pár jelenlétében plantáltak el. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez a gyűjtemény a világ tölgyfajainak számottevő gyűjteménye, hiszen a Brit Nemzetközösség egykoron ugyancsak nagy területeket fedett le a Távolsági Észak-Amerikáig.

Az idős tölgyek között nem ritkák az egészen bízár alakúak sem (rövid, de nagyon vastag törzs, bozontos korona). Ez a kép egy hagyományos erdőhasználati mód (pollarding) eredménye, mely nagyban hasonló az ártéri fűzcsceinkben alkalmazott fejcsfa üzem-móddhoz. A tölgyeket néhány évenként, 3-5 m magasságban „lefejezték”, így azok a magassági növekedés helyett dúsabb lombot növesztettek, amit aztán háziállatok takarmányozására használtak fel.

Az ily módon nyert állati takarmány mára már elvesztette jelentőségét, de az eljárást néhol a mai napig is alkalmazzák. Élethen tartásának két alapvető oka van. A sajátos formájú fák hagyományos elemei az angol vidék képeinek, valamint az így kezelt törzsek kiváló élőhelyet biztosítanak több állatfajnak (elsősorban rovaroknak, pl. szarvasbogár, cincérek). Lám a hűvös angolok mi mindenre képesek gondot fordítani...

Talán sokaknak mosolygató, mégis példaértékű a brit államerdőszet Sherwood feltámasztására irányuló törekvése. Nyilvánvaló, hogy a megcélzott állapot az áhított idős tölgyekkel csak nagyon hosszú idő múltával fog beállni. Mégis belevágnak, hiszen az öreg erdőhöz elhatárolás és sok-sok türelem, önruralom kell, Angliában és Magyarországon egyaránt!

A mi országunk aztán igazán a tölgyek országa (kellene, hogy legyen)! Ezért talán mi is több figyelmet és gondoskodást szentelhetnénk tölgyeseinknek. Talán nem kellene őket serdületlen korukban lerágatni a szarvassal! Talán nem kellene 60-70 éves korban levágni őket, még akkor sem, ha a jó makktermés sikeres felújítást vagy az „éppen méretes rönk” osztrák exportlehetőséget ígér! Szóval hagyni kellene őket békében megöregedni...

HAJDÚ ISTVÁN

Erdei állatok szerepe az elmúlt századok gyógyászatában

Ha az ember régi „tudományos orvosi” könyveket nézeget, mint például az „Onomatologia forestalis piscatorio venatoria”-t, melyet 1772-ben Frankfurtban adtak ki vagy a lipcsei kiadású „Jagers practica”-t 1746-ból, megdöbbenve tapasztalja, hogy alig két évszázaddal ezelőtt milyen magabiztosan kezelték az orvosok a különböző emberi betegségeket, „nyavalyákat”, az erdei állatok különféle szerveivel, illetve azok főzetével.

Lássunk egy-két receptet:

A **fogoly** agyveleje borban élvezve a sárgaságot gyógyítja. Epéje, mézszel elegyítve, a gyenge szemet élesíti, s az emlékezőtehetséget javítja. A meggyújtott fogolytollak füstje a vajúdás fájdalmát enyhíti, a tojások pedig azon erővel bírnak, hogy a meddő nők ettől termékenyebbé váljanak, a szoptatók pedig sok tejet nyernek.

A **kakukk** egészben hamuvá égetve a köhajt (epekö, vesekő), a nedvesség (ödéma) és a gyomorhajt ellen használ, de a nehéz nyavalya és egyéb láz ellen is jó. A megfőtt kakukk-hulladékot különös szeretettel isszák azok, akiket vesztett kutya mart meg.

A **mátyásmadár** hamuvá égetve és a hamuját szembe fújva a látást élesíti. Stülve azoknak jó, kik varázslás által férfiaságukat elvesztették.

Az emlősök nem kisebb gyogyerőt képviselnek.

A **borz** zsírja igen hatásos kenőcsöt szolgáltatott tört tagok számára. Különbözőleg, jó melegén keverve vagy állóvetként használva a köhajtól származó vesebajt ellen jó.

Gyöngéknak, bönáknak, köszvényeseknek főleg róka- és macskaszírral vegyesen használva igen hasznos.

Használ továbbá idegláz ellen, és arra is szolgál, hogy a szakáll ne őszüljön.

Az elhamvasztott borz vérhanyás ellen jó, sebvére (szárfítva) rüh ellen – (lepárolva) mérges marás és döghalál

ellen. A borz agyveleje – olajban főve – mindenféle fájdalom enyhítésére való.

A **sündisznó** nem kevésbé hasznos.

Az elégetésekor keletkező hamu használ azoknak, akik a vizeletet nem tudják visszatartani, de jó azoknak is, akiknek gyöngye a gyomruk, nem tudnak székelni.

Hamuja medveszírral és mézzel keverve a haját nagyon növeszti, főként akkor, ha előzőleg rövidre nyírván, mustárral a fejbőrt vörösré dörzsölik.

A sündisznómáj mézzel és ecettel a fehér- és vízkórt, valamint a rühét és a köszvényt is gyógyítja.

Epéje a szemölcsöt szárfítja, minél fogva az lebul.

Vére a köhajt szétoszlatja, zsírja a sérv, gyomorhártyája a kólika ellen jó, hullatékai a székzodás ellen használ.

A **vadmacska** irháját az elhízott, vízkóros, felpuffadt embernek ajánlja úgy, hogy azt a szőrös oldalával a meztelen bőrön hordja, mely ekképp a puffadtságot fölemészt, a gyenge gyomrot erősíti. De vigyázni kell: a sóványoknak igen ártalmas! (...)

Zsírja, dióhéjban tartva, köldökre kötve: próbált ellenszere a nehéz nyavalyáknak.

A **medve** zsírja melegít, szétoszlat, lágyít. Füllájás, hajhullás, köszvény, füldeganatok és szárcsontfékély ellen használ.

Epéje nehéz nyavalyát, sárgaságot, különölegesen rákfenét gyógyít. Finnhonban az emberek a medvepét panacea-nak (varázsszernek) használják: beveszik, izzadnak és szerencsésen meggyógyulnak tőle. A medve jobb szemét kívágya, megszárfítva a gyermek nyakába akasztják ijedezés, álomból való felrezzenés ellen.

A **szarvasnak** igen sok részét használta a gyógyászat.

A farka vagy magja (spermája) segít az impotencia kiküszöbölésében, de a boszorkányság ellen is jó.

A természetlen asszonyoknak – közősülés után – szárfított szarvasfarkot vagy szarvasmagzat-burkot kell fogyasztaniuk.

A vulva (a szarvastehén külső nemi szervének) egy darabkájának fogyasztása megakadályozza az abortuszt.

A rigyvetési időben elhullatott szarvasnyál és sperma használ a pestis ellen.

„Decoctum et priapo cervi curat dysenteria”, azaz: a buja szarvasból készített gyógyszer gyógyítja a vérhast. (...)

„Genitale cervi” (a szarvas nemi szerve) segít a tüdőbajjal szemben (epéje is jó a tüdőbajra), de a szülést is könnyíti.

Mája a vízkór ellen, tüdeje a köhögés ellen jó. A szarvasvelőből készített kenőccsel keléseket, vérfolyást lehet gyógyítani.

Az elmeszesedett, megkeményedett, rostos aortagyűrűt *szarvaskeresztenek* hívják, és sok mindennel szemben segít: erősíti a szívet, véd a női terméketlenségtől, jó a szülésnél, használ az orrvérzésnél és az epilepsziánál.

Az agancsszész és olaj, valamint az illó agancs-só minden súlyos nyavalya ellen jó – ha a beteg orra alá tartjuk. (...)

A nemzőrészek aszalva és borban élvezve: szerelmes gondolatokat ébresztenek.

A leírta nem éppen emelik a korabeli orvostudomány, illetve az emberi szellem dicsőségét. Sokat kibírhattak elődeink.

Azt hiszem, nem véletlen szüleménye a mondás: „Dum vitant stulti vitia, in contraria cursunt”, azaz kissé szabad fordításban: „ha a bolond a bajból meg akar szabadulni, nagyobb bajba kerül.” (...)

S az ilyen kezelésre mondta az egykori erdész: „Medice! Cura te ipsum!” azaz: „Doktor! Gyógyítsd meg csak magadat!” (...)

NINCS ÚJ A NAP ALATT

„Mérnök úr, állítson össze egy esküvői menüt!”

Egy okleveles erdőmérnök tette le elsőnek az új vendéglősmesteri vizsgát

(Megjelent a Magyarország 1936. augusztus 23-i számában)

– Állítson össze egy esküvői menüt, kérem – mondja egy úr a szállodások és vendéglősök ipartestületének Lónyay ucai székházában.

A kérdés a *zöldasztal* mellett hangzott el, amelynek egyik oldalán *Malosik Ferenc*, az ipartestület elnöke ült még három komoly úrral, velük szemben pedig az asztal második oldalán foglalt helyet a kérdező, *Richter György* okl. erdőmérnök.

Az első „vendéglősmester”

A mérnök úr kicsit gondolkodott, aztán folyékonyan elmondta, hogyan állítaná össze egy díszes esküvő menükártyáját. Szemben a négyek hólogatnak, az egyik feljegyzett valamit az előtte lévő papírlapra. Aztán még vagy hetven kérdés következett, az okleveles erdőmérnök *hetvenszer válaszolt*, és néhány perc múlva *Malosik Ferenc* ünnepélyesen kihirdette a bizottság határozatát, amely szerint:

Richter György okleveles erdőmérnök, aki Budapesten 1891-ben született, a mai napon az új ipartörvényben megállapított első vendéglősmesteri vizsgát sikerrel kiállotta.

A frissen avatott vendéglősmester pedig – zschében az első vendéglősmesteri oklevéllel – visszament hivatalába, az egyik erdészeti egyesület Alkotmány ucai irodájába. Ott kérdezték meg tőle, miért akarja felcserélni mérnöki munkaasztalát a vendéglősmesteri foglalkozással.

Erdőmérnökből
vendéglőstanonc

– 1914-ben Selmecbányán szereztem az erdőmérnöki oklevelet – mondja a mérnök vendéglős. – A háború végéig mint uradalmi erdőmérnök dolgoztam, a háború után azonban menekülnöm kellett. Pestre jöttem. Az elhelyezkedés nagyon nehezen ment. Kéves az erdő, sok a mérnök. Arra gondoltam, hogy *ipari pályára* lépek.

– Miért éppen a vendéglős szakmát választotta?

– Vannak kérem könnyű és nehéz iparok. A vendéglősszakma a könnyebbek közé tartozik. Intelligens ember jobban el tud helyezkedni. 1932-ben, amikor már nagyon sokáig voltam állás nélkül, beálltam az egyik kisvendéglőbe tanoncnak. Egy év múlva *segéd* lettem és az egyik körüti kávéház éttermében dolgoztam. Sikerral *lettem a segédvizsgát* s ezzel tulajdonképpen megtanultam a szakmát.

Közben sikerült elhelyezkednie régi szakmájában. Az egyik erdészeti egyesületnél kapott állást. Most azonban már *új foglalkozásához sem akar hűlen lenni*.

Közben hatálybalépett az új ipartörvény, amely minden szakmában külön vizsgálathoz köti a mesterei képesítést. A törvénynek ez a rendelkezése tulajdonképpen csak 1937. január 1-én lép életbe, Richter György erdőmérnök azonban a vendéglős szakmában is a *lehető legmagasabb képesítést* akarta megszerezni, ezért beadta kérvényét a kereskedelmi és iparkamarához s néhány nappal célzolt lezajlott az első mestervizsga.

– Milyen tárgyakból vizsgáztott?

– *Borászataiból, felszolgálásból, szállodai könyvelésből és főleg a szakácsművészetből.*

Asztalterítés
mérnöki pontossággal

– Mit kérdeztek „felszolgálástanoncból”?

– Nagy esküvői ebéd felszolgálási tervét kellett elkészítenem. A feladat szerint *30-40 személy* vesz részt az esküvőn, amelyet a legelőkelőbb szálloda különtermében tartanak. Én azt mondtam, *Talabun* teríténem meg az asztalt. A T betűt felső szárához ültem meg az ifjú párt és az örömszülők és meghívottak helyét is kijelöltem. Most el kellett mondani, hogyan terfem

meg az asztalt. Ez nagyon bonyolult dolog ilyen előkelő ebéden, szinte mérnöki pontossággal kell dolgozni. *Mindennek centiméterre megvan a pontos helye.* Például tudni kell azt, hogy a *tányért pontosan egy centiméterre kell elhelyezni az asztal szélétől.* Azután itt van a sok evőeszköz. Ezeket sem úgy kell az asztalra tenni, mint ahogy polgári családoknál szokás. A *kést élével befelé, a villát pedig fogai-
val felfelé kell elhelyezni.*

A vizsgamenü

– Milyen menüt állított össze?

– Úgy emlékszem, a díszes esküvő menükártyája a következő volt:

caviar (malosol)
erőleves
balatoni fogas
angol bélszín
jércepecsenye
parfait
sajt, gyümölcs és fekete.

– És az italok?

– Ez különösen nehéz kérdés. A balatoni fogashoz *fehér bort*, az angol bélszínhez *vöröset* és a jércepecsenyéhez *pezsgőt* kell felszolgálni. Kénycs kérdés a *mártás* elosztása is. A balatoni fogas fehér hús, tehát ehhez barna mártás kell. A bélszín viszont barna hús, ehhez fehér mártás jár.

Azután *szakácsművészetből* kérdezték az első mestervizsgán Richter Györgyöt. *Recepteket* mondott fel, a *rostélyosfajdát* magyarázta, a borok kezeléséből felelt.

És a sikeres vizsga után mosolyogva mondta az új vendéglősmester:

– Nem mondom, hogy életemben nehezebb vizsgát még nem tettem, de *érdekesebbet* bizonyosan nem. Most pedig nagyon szeretném a sok tanulás gyümölcsét is élvezni. A mestervizsga után el akarok helyezkedni a szakmában.

(G. Gy. I.)

BORBÉLY JÓZSEF

Király Ilona: *Mesél a csönd*

Kis magánkiadású kötetet kaptam elolvasásra a közel-műtban. Üdítő olvasmány, c felszínes, izradt, zajongó, átpolitizált világunkban, ahol régóta a saját levünkben sültünk, fővünk.

A verseskötetet kedves professzorkollégámtól, Király Lászlótól kaptam néhány szerény szó kíséretében. A verseket a testvére, Király Ilona, a soproni Erdőmérnöki Főiskola volt hallgatója írta – Kanadában.

„Az ország egyik legszebb helyén, Szilvásváradon születtem. Boldog gyermekkort nyújtott a körülvevő nagy család és a végtelen erdő. Majd jött a háború, a Miskolcra költözés, ahol a középiskolát végeztem. Azután a soproni Erdőmérnöki Főiskola, ahonnan 1956-os szelek engem is nyugatra sodortak. Kanadában pénz és nyelvtudás nélkül kezdtem... Családunk természetesszeretete és az elvesztett gyermekkori paradicsom utáni vágy vezetett el mostani lakóhelyünkre, egy szép erdős-dombos vidékre Torontó közelébe. A háztartás mellett állattenyésztéssel és fogathajtással töltöm időmet. A munka közben fogant gondolatokat az erdősőség és patakcsobogás formálja versé bennem” – írja Ilona asszony, bemutatkozásképpen.

A versek ... egyszerűek, legtöbbször formailag amatőr, „versfaragó” munka. Mégis megható olvasmány e könyv, a rimelő sorok mesterködésen ösztönzése, a tiszta, „egyszerű” emberi érzések ereje okán. Miután a mi emberi életünk legfontosabb dolgai, érzései voltaképpen igen „egyszerűek”: a születés és az elmúlás, és közöttük a sok munka és küszködés, bánat; és az a kevéske ünnep, öröm, a boldogság napjai...

„A május, mint egy tündér-királykisasszony,
Ki éppen szekrényét rendezgeti;
Hogy kárba ne vesszenek régi ruhái,
A csupasz erdőt felöltözteti.

Kedvenc színe a zöld – minden árnyalatban,
Mintás, világos, sötét vagy fakó.
Am tündér-lényéhez az áttetsző illik,
S neki van egy erdőre való.”

(Május-tündér)

Király Ilona tisztességes, vallásos, egymáshoz ragaszkodó, egymást tisztelő-szerető magyar nagycsaládban nőtt fel. Valamikor ezek a magyar családok és a családi tűzhelyek melegenél felnőtt generációk voltak a tartóoszlopai e népnek és ennek az országnak. Távoli Kanadában is megőrizte-megtartotta az otthoni mintát és a saját életében is megvalósította: megmaradt hívőnek, magyarnak, három fia és férje által szeretett családanyának. Mond-e ez ma nekünk valamit, ebben a hulló, szétzúszesztett, szétzúllott magyar világban? Ha jövőt akarunk, magyar jövőt, a gyermekeinknek, az unokáinknak, akkor kell ez a hagyomány.

„Porrá leszén, mi porból vétetett.

Azt veszttem el, mi sose volt enyém.

Haszonélvezetre kaptam csupán

Istentől: múltó földi nyeresémet.”

(Porrá leszén...)

Király Ilona verseinek világa egy (volt?) jobb világ, olyan világ, ahol az istenhit, a hazafias érzés és a tisztesség triumfál, és az emberek becsületes munkával keresik mindennapi kenyerüket...

Idill ez, és az ember örök vágya az idill, mely nem lesz soha, mégis oly jó gondolni rá... mint Kormos István gondolt a maga Nakonszipánjára.

Ezért is jó, hogy Király Ilona szabad idejében verselget lovai gondozása közben, hogy elsuhanó gondolatait egy kis papírra vetette, majd a „termést” egy kedves kis kötetbe rendezte. Teljesítve a hite szerintit:

„Továbbaduk, mint stafétabotot

A költő látás lelkiületét.

Zengjük, mit e röpke élet adott:

A természet örök dicsőretét.”

(Ki viszi majd át?)

(Király Ilona: *Mesél a csönd*.

A szerző magánkiadása.

Budapest, 1994.)

(Richard Ferris-Kaan, David Lonsdale, Tim Winter: *The conservation management of deadwood in forest* – Research Information Note 141, Research Division of the Forestry Authority.)

Rendkívül szimpatikus, a természetvédelem iránti erős elkötelezettséget sugárzó kis kiadványt jelentett meg a Brit Államerdészeti Kutatási Ágazata. A szép színes képekkel ékesített kiadvány az erdőkben elpusztult fák természetvédelmi célzatú megőrzésével és kezelésével kapcsolatos

főbb szempontokat foglalja össze. A füzet vélhetően főként a magánerdő-gazdálkodókat célozza, valószínűleg az ő meggyőzésükkel kívánja bővíteni a természetvédelem iránti is elkötelezett erdőgazdálkodók táborát.

A kiadvány vázlatosan ismerteti azokat a főbb növény- és állatsoportokat, melyek léte elképezhetetlen az erdőben hagyott elpusztult fák nélkül. Ezek konkrét felsorolása helyett talán elég annyit említeni, hogy az erdőben hagyott elpusztult fa szinte minden forgácsnyi darabja táplálék-

forrást vagy lakóhelyet ad valamilyen élőlény számára, melyek túlnyomó része obligát módon kötődik ezekhez a speciális biotópokhoz.

E sorok frójának több ízben volt módja meggyőződni arról, hogy a brit erdészek nem csak a színes kiadványok erejéig veszik komolyan ezt a kérdést.

Végezetül talán nem haszontalan hangsúlyozni, hogy a fentebb említett kiadványt nem egy természetvédelmi klub, hanem a Brit Államerdészeti adta ki...

Dr. Csóka György

ROVATVEZETŐ: WISNOVSZKY KÁROLY

1994. június 7.
kibővített elnökségi ülés

Jelen vannak: Schmotzer András elnök; Varga Béla alelnök; Kertész József alelnök; Barátossy Gábor főtitkár, Wisnovszky Károly főtitkárhelyettes;

Pápai Gábor SzB elnök; dr. Marjai Zoltánné ügyv. titkár. Meghívottként: dr. Lakos András orvos; Feiszt Ottó Zalai Erd. Rt.; dr. Viharos Zsolt Balatonfelvidéki Erd. Rt.; Pettko Szandner A. Gemenci Erd. Rt.; Vass Sándor Délalföldi Erd. Rt.; Sódar Pál Kiskunsági Erd. Rt.; Balsay Miklós VADEX; Müller János Gyulai Erd. Rt.; Lukács Sándor HM Budapest; Kondor Endre Ipolyvidéki Erd. Rt.; Végvári Jenő HM Kaszói Erd. Rt.; Cserép János Északerdő Erd. Rt.; Káldy József Mecseki Erd. Rt.; Ormos Balázs Tanulmányi Erd. Rt.; Kovács Gábor Felsőiszlai Erd. Rt.; dr. Dobroszláv Lajos Vértesi Erd. Rt.; Dobó István Pilisi Parkerdő Rt.; Szebeni László Nagykunsági Eg. Rt.; Steiner József EFÜ Miskolc; Halász Gábor ERSZ részéről.

Napirendi pontok:

1. Dr. Lakos András tájékoztató előadása a Lyme-kórról (kullancs).

2. Hogyan tovább? – különböző álláspontok megismerése. A jelenlévők amellet foglaltak állást, hogy próbáljuk meg pontokba összefoglalni a legfontosabb – és mindenki által elfogadhatónak ítélt – teendőket, és Schmotzer elnök úr, Kondor és Sódar vezérigazgató urak készítsenek egy emlékeztetőt.

EMLÉKEZTETŐ

az Országos Erdészeti Egyesület
kibővített elnökségi üléséről

Az OEE elnöksége a pártoló tagok jelenlétével kibővített ülést tartott 1994. június 7-én az egyesület könyvtárában.

– A jelenlévők meghallgatták dr. Lakos András kandidátust a Magyarországon is egyre jobban fellépő és az erdészetben dolgozókat különösen veszélyeztető „Lyme” kórral kapcsolatos tudnivalókról. Sokunkban megérlelődött a gondolat, hogy a megfelelő szűrővizsgálatokat munkatársaink esetében elvégeztessük. Cél szerűnek látszik, hogy az ágazat esetleg anyagilag is hozzájáruljon a kutatás és gyógyítás költségeihez, későbbi részletesebb ismeretek alapján.

– Konzultációt tartottunk a szakma jelentős kérdéseiben. Megállapítottuk, hogy vannak azonnali, rövid, illetve középtávú feladataink, amelyek megoldásában véleményt kell alkotnunk, és közreműködnünk kell.

Ezek a következők:

Azonnali teendők:

1. Meg kell fogalmazni költség szinten is, hogy melyek azok a tevékenységek, amelyek nem kapcsolódnak szorosan az alaptevékenységeinkhez, de a közjólétet, természetvédelmet és környezetvédelmi célokat szolgálják. Ennek költségkihatásait már az 1995. évi költségvetésben külön kell szerepeltetni és a parlament elé terjeszteni.

2. Az Erdőfenntartási Alapban fellelhető ellentmondásokat fel kell oldani. Cél szerű a szektorsemlegesség feladása mellett az állami erdők (rt.-k) esetében a keresztfinanszírozást megtartani.

3. A Mezőgazdasági Fejlesztési Alapokat ki kell szélesíteni az erdőgazdálkodási tevékenységekre is. A diszkriminatív értékhatárokat (pl. erdőfeltárás) el kell törölni.

4. Módosítani kell a Számviteli Törvényt, megszüntetni a jelenlegi ellentmondást, amely az erdőfelújítás és annak aktiválása körében jelentkezik.

5. Az Önkormányzati Törvényt módosítani kell. Törölni kell a vadászati haszonbérleti díjjal kapcsolatos rendelkezést.

6. A végleges tulajdonosi szervezet kialakításáig részvénnyeladást „stop”-ot kell elrendelni.

7. Lehetővé kell tenni, hogy az ágazat jelenlegi pénzügyi helyzetére való tekintettel a tervezett osztalékot visszaforgathassuk az alaptevékenység színvonalának javítására.

A jelenlévők megállapították és többségében azonosultak az alábbiakkal:

1. A jelenlegi állami erdőtulajdon arányát őrizzük meg, és az állami erdőprivatizációt tekintjük lezártnak.

2. A tulajdonlás szempontjából egységes létszámában is megerősített vagyonkezelő szervezetet kell kialakítani.

3. A kezelés szempontjából elfogadható a jelenlegi részvénytársasági forma – a Kincstári Törvény megalkotásáig.

4. Meg kell teremteni a hatósági munka hatékonyabb fel-tételrendszerét (létszám, anyagiak stb.) és bővíteni hatáskörüket a nagyvadgazdálkodás kizárólagos felügyeletével.

1994. június 7.
elnökségi ülés

Jelen vannak: Schmotzer András elnök; Varga Béla alelnök; Kertész József alelnök; Barátossy Gábor főtitkár; Wisnovszky Károly főtitkárhelyettes; Pápai Gábor SzB. elnök; dr. Marjai Zoltánné ügyv. titkár. Meghívottként: ifj. dr. Solymos Rezső, a választási bizottság elnöke.

Napirendi pontok:

1. Beszámoló a választási bizottság munkájáról.

2. Kibővített (pártoló tagok) elnökségi ülés célja.

Határozatok:

1. – Kísérőlevéllel megküldeni a jelölteknek a teljes jelölt-listát.

– A jelölő bizottság valamennyi tagjának levél, melyben felkérjük őket, hogy beszélgetsenek el a körzetükbe tartozó jelöltekkel, a vállalandó feladatokról, jelentőségéről. (Felelős: főtitkár)

EGYESÜLETI HÍREK

2. *Schmotzer András* bejelenti, hogy az igazgatói testület képviselője a választmányban *dr. Dobroszláv Lajos*.

A kibővített elnökségi ülés utáni napirendi pontok:

1. Információk az új parlamentről (*Varga Béla*)
2. Az 1994. évi végleges költségvetés (*Marjainé*)
3. Lapkiadás (*Erdészeti Lapok*)
4. Erdélyi csere-tanulmányút (30 és 15 fő)
5. Külföldi utazás
 - PRO SILVA, Anglia (*Varga Béla*)
 - Kanadai út szervezése (*Schmotzer András*)
 - Interforst '94 és Thüringia (*Marjainé*)

1994. június 23.
elnökségi ülés

Jelen vannak: *Varga Béla* alelnök; *Kertész József* alelnök; *Barátossy Gábor* főtitkár; *Wisnovszky Károly* főtitkár-helyettes; *dr. Anda István* EB elnök; *Pápai Gábor* SzB elnök; *dr. Marjai Zoltán* ügyv. titkár.

Napirendi pontok:

1. Általános helyzetértékelés (*Varga Béla*)
2. Tagdíj és Erdészeti Lapok kérdése, javaslat (*Varga Béla*)

3. Egyebek: Román Erdészeti Egyesülettel kapcsolatfelvétel; Erdélyi erdész szakemberek csereútja (*Pápai Gábor*)

Határozatok:

1. Erdőtulajdonlással, állami erdők kezelésével, vadászattal kapcsolatos kérdésekben az elnökség a korábbiakban kialakított állásfoglalásaiban és programjaiban rögzített álláspontját annak ellenére is fenntartja, hogy az OEE-n belül a tagok között is felszínre kerülnek ezzel ellentétes vélemények.

2. Miután *Varga Béla* alelnök felolvasta megoldási javaslatát, megállapította, hogy az elnökség – szavazás alapján – a javaslatot elfogadta.

3. Felső szintű kapcsolatfelvétel szükséges.

Az FM Erdészeti Hivatal vezetője, *Dauner Márton* az elmúlt hónapban tájékoztatót tartott általánosságokról, az ágazat helyzetéről és az erdőállomány-gazdálkodásról. Az Erdészeti Alap működéséről *Wisnovszky Károly* osztályvezető tartott előadást. *Szabados János* ÁV Rt. erdészeti portfólió igazgató hozzászólását élénk vita követte, melyre még visszatérünk.

A MOSZ Erdészeti Országos Választmánya ülést tartott. *Dr. Balázs István* főtanácsos (FM) „A magánerdő-gazdálkodás jelene és jövője” címmel tartott vitaindítót. Születetett, s vihart aratott, hiszen két órán keresztül záporoztak a kérdések. Tájékoztató hangzott el *dr. Csütönyi József* titkár részéről a Társult Erdőgazdálkodók Országos Szövetségéről.

ge megalakulásának előkészületeiről.

Végül a Magánerdőtulajdonosok Egyesülete kezdeményezésére állásfoglalást fogadtak el.

ÁLLÁSFOGLALÁS

A kárpótlások és a tagi részarányok kiadásának befejezése után a magyar erdőállomány mintegy 45-48%-a magánkézbe kerül.

Felmerül a veszélye, hogy a hosszabb távon – netán több évig – számonkérhető tulajdonos nélkül maradt erdőterületek egy része valamilyen úton-módon károsodásnak lesz kitéve.

A folyamatos erdőgazdálkodás fenntartásáért és a számonkérhetőségért minden szinten mindent meg kell tenni annak megvalósítására, hogy mielőbb nevesítve legyenek a tulajdonosok – függetlenül attól, hogy a tulajdonosok gazdálkodásuk megkezdését milyen formában kívánják elindítani –, vagyis az új erdőtulajdonosok minél hamarabb hozzájuthassanak tulajdoni lapjukhoz minden olyan esetben, ahol ennek törvényi akadálya nincs.

Javasoljuk, hogy az erdő és erdőrezervátum művelési ágú tulajdoni lapok ügyintézését helyezze előtérbe a földhivatalok a más művelési ágakéval szemben, és ennek a minisztérium központi intézkedésével határozottan szerezzen érvényt.

Az Erdőfeltárási Szakosztály 30 fő részvételével az EFE Erdőfeltárási és Vízgazdálkodási Tanszéke és a Tanulmányi Erdőgazdaság Rt. közös szervezésében az erdőgazdaság területén megtartotta idei második ülését.

A kihelyezett ülés megnyitására a rendező tanszéken került sor, ahol *dr. Winkler András* rektor köszöntötte a résztvevőket, majd a szakosztály tagjai döntöttek az új tagok felvételéről.

Az Erdőfeltárási és Vízgazdálkodási Tanszék munkájáról, terveiről és törekvéseiről *dr. Kosztka Miklós* számolt be. Kiemelte, hogy az új szemléletű felsőoktatásban a tanszékek munkáját a kutatások alapján minősítik. Ennek pénzügyi alapjait azonban nem a központi költségvetésből kapja, hanem pályázatok útján lehet megszerezni, illetve arra a szakmától kell megbízásokat kapni. Az erdőfeltárási és az erdőgazdálkodás jelenlegi helyzetében a tanszék ilyen megbízásokat nem kap, ezért fennmaradása érdekében kénytelen más területek felé nyitni, ami ugyan szélesíti a tanszék tevékenységi körét, de egyben egyéb területektől vonja el az energiákat. A beszámolóhoz kapcsolódva *Péterfalvi József* egyetemi tanársegéd bemutatta az általa kifejlesztett és a tanszéken használt úttervezési programcsomagot. *Ormos Balázs* vezérigazgató tájékoztatót tartott a Tanulmányi Erdőgazdaság Rt. előtt álló feladatokról. Egyik központi feladatuknak tekintik, hogy az erdőgazdaság nevének megfelelően a soproni erdészeti szakképzés gyakorlati bázisává váljon. Az oktatás támogatásának feltételei jelenleg még nem alakultak ki, ezért meg kell találni azt a szervezeti formát,

amelyben ennek lehetősége is megteremthető. Vélhetően ez az alapítványi erdőgazdaság lehet.

A kétnapos szakosztály-ülés programjában a helyi anyagok felhasználásának lehetőségeivel ismerkedtek meg a résztvevők. *J. Schmid* osztrák erdészeti útépfő vállalkozó bemutatta azt az önjáró kötőőrt, ami hazai viszonylatban a kötőanyag nélküli zúzottok pályaszervezetek fenntartásának vezérgépe lehetne. A bemutatóhoz kapcsolódó elméleti kérdésekről *N. Fernsebner*, a BOKU, Wien munkatársa tartott előadást. A második napon a résztvevők az iváni és röjtök-muzsaji erdészetek úthálózatát járták be. A helyi talaj közvetlenül felhasználható mechanikai stabilizáció és javított földút építésére, kedvezően befolyásolva az építési és fenntartási költségeket.

A szakosztály az ülés bezárásakor állásfoglalást fogadott el, amelyben felhívják a figyelmet az erdőfeltárás tarthatatlan helyzetére és javaslatot tesznek a pénzügyi feltételek megteremtésére. Az erdőfeltárás és az erdőgazdálkodás összefüggéseit is bemutató szakosztályülés megszervezéséért a szakosztály köszönetét fejezi ki a rendezőknek.

Dr. Kosztka Miklós
szakosztályvezető

ÁLLÁSFOGLALÁS

Az OEE Erdőfeltárási Szakosztálya felmérte az erdőfeltárás jelenlegi helyzetét és megállapította, hogy a feltáráshálózat építése és fenntartása majdnem mindegyik erdőgazdasági részvénytársaságnál szünetel. Ennek közvetlen oka, hogy a mai közgazdasági szabályozás gyakorlatilag kizárja az állami támogatás igénybevételének lehetőségéből az állami erdőgazdaságokat, az a magán-erő-gazdálkodókat részesíti előnyben.

Ezért az OEE Erdőfeltárási Szakosztálya 1994. június 1-i ülésén elemezte az erdőfeltárás helyzetét és a következő állásfoglalást fogalmazta meg.

A hazai politikai, társadalmi és gazdasági átalakulások mélyen érintették az erdőgazdálkodást és vele együtt az erdőfeltárást. A piacgazdálkodásra való áttérés megváltoztatta a közgazdasági környezetet, amelyben eddig dolgoztunk, a tulajdonviszonyok átrendeződésével kialakultak a magán-erő-dők és velük együtt a magán-erő-gazdálkodók, a társadalom igényei az erdő közjóléti szolgáltatásai iránt megnöttek. A természet- és környezetvédelem problémái iránt megnyilvánuló fokozott társadalmi érzékenység pedig megköveteli, hogy természetközeli erdőgazdálkodást folytassunk.

Az erdőgazdálkodást érő ilyen alapvető változások más feltételeket teremtek az őt kiszolgáló erdőfeltárás számára is. A korábban főként anyagmozgatást szolgáló szállítópálya feladatai kibővültek. Az elsődlegesen termelési célokat szolgáló erdészeti utak ezzel az erdő infrastruktúrájává váltak, amely nélkül a korszerű, társadalmi igényeknek is megfelelő erdőgazdálkodás elképzelhetetlen. A feltáráshálózat létesítése állami erdőgazdaságokban az állami, magán-erő-gazdaságokban a magán-erő-vagyont gyarapítja, de mindkét esetben a társadalom által megkövetelt erdőgazdálkodás

megvalósítása végett készül. Az erdőfeltárás ezért közcélú, közgazdaságilag meg nem térülő beruházás, amelynek megvalósításából a társadalomnak az öt képviselő állami költségvetésen keresztül szektorsemlegesen részt kell vállalnia.

Előzetes számításaink szerint 1995-ben, 70%-os támogatást feltételezve, az állami erdőben 250-300 millió Ft-os közvetlen állami beruházási összegre lenne szükség az erdőfeltárás megfelelő szintjének megtartására. A magán-erő-gazdálkodás ilyen igénye a kialakulatlan helyzet miatt még nem mérhető fel.

Felkérjük az illetékeseket, hogy az erdőfeltárás kritikussá váló ügyét támogassák, mert a hiányos és rohamosan leromló erdészeti úthálózat nem biztosítja a korszerű erdőgazdálkodás megvalósításának hosszú távú feltételeit, ami később katasztrofális helyzethez vezethet.

Az OEE Erdőfeltárási Szakosztálya nevében:

Dr. Kosztka Miklós
szakosztályvezető

A Gépesítési Szakosztály 1994. április 25-én Budapesten tartotta tisztújító ülését. A szakosztály új elnöke *Káldy József* vezérigazgató (Mecseki Erdészeti Rt.), titkára *dr. Horváth Béla* tanszékvezető egyetemi docens (EFE, Erdészeti Géptani Tanszék) lett.

Az új vezetőség által szervezett első összejövetelre 1994. június 2-án, Szolnokon került sor. A résztvevők a délelőtti folyamán megtekintették a szolnoki Mezőgép Rt. által szervezett FARM-SHOW-t, amely alapvetően a szervező által gyártott gépek bemutatója volt. A kiállított gépek között számos olyan is szerepelt – szárazúzó, talajművelő gépek, palántázógépek, permeterzőgépek –, amelyek erdészeti alkalmazása is lehetséges.

Az ülés második része a NEFAG Rt. szolnoki erdészetén folyt. Az ülés kezdetén a résztvevők megemlékeztek *dr. Szepesi László* nyug. főigazgató-helyettesről, címzetes egyetemi tanárról, aki néhány nappal korábban hunyt el. *Dr. Szepesi László* az erdészeti gépesítés meghatározó egyénisége volt, egyik alapítója és haláláig tagja a Gépesítési Szakosztálynak.

Az első napirendi pontban *Menyhárt Pál* ügyvezető igazgató adott tájékoztatást a NEFAG Rt.-nél létrehozott ERDŐGÉP Kft. működésének kezdeti tapasztalatairól. A kft. az erdészeti gépek széles vertikumával rendelkezik – a talaj-előkészítés gépeitől a szállítási gépeiig – ellátva azok üzemfenntartását (javítás, karbantartás) és üzemeltetését (bér munkát végezve az erdészetek és egyéb megbízók részére). Az előadást követő vitában a hozzászólók közreadták a gép-üzemeltetéssel kapcsolatos saját tapasztalataikat, elismerő, esetenként kételyeket felvető észrevételeiket a szolnoki lépekkel. A vitából összességében kiscsengett, hogy figyelemre méltóak a szolnoki próbálkozások, valamint az, hogy az erdőgazdálkodás gépesítés, illetve annak folyamatos fejlesztése nélkül nem elképzelhető.

A második napirendi pontban *Káldy József* szakosztályelnök előterjesztésében a szakosztály tagmegújítására került sor. A szakosztály, elsősorban az eddigi tagokra építve, úgy szerveződött újjá, hogy abban minden erdőgazdaság, illetve minden terület képviselteti magát.

Ezt követően a szakosztály 1994. évi munkatervének véglegesítésére került sor, *dr. Horváth Béla* szakosztálytitkár irányításával. A szakosztálynak idén a következő rendezvényei lesznek:

- júliusban az **INTERFORST '94** Erdészeti és Faipari Szakvásár (München) megtekintése;
- szeptemberben részvétel és tanácskozás a Bábolnai Napok rendezvényein;
- novemberben pedig szakosztályülés a Mecseki Erdészeti Rt. területén.

Befejezésül a szakosztály titkára ismertette *Ormos Balázs* TAEG Rt. vezérigazgató tervét, amely egy Sopronban létesítendő erdészeti gépműzeum létrehozására vonatkozik, kérve a jelenlévők segítségét a gépek összegyűjtéséhez.

A szakosztályülésen és a napirendi pontok vitájában a következők vettek részt: *Borovics János, Dereskei Gábor, Gaál Imre, dr. Horváth Béla, Káldy József, Keszler György, Kupás-Deák Zoltán, Majtényi László, Markó Gyula, dr. Marosvölgyi Béla, Mikló Tibor, Menyhárt Pál, Mogyorósi József, Nagy András, Rákosi József, Répánszky Géza, Szabó Béla, Szabó József, Szamosi Ferenc és dr. Tóth József.*

Dr. Horváth Béla
szakosztály-titkár

A **Pilis helyi csoport** ez évi jelölőversenyét a ráckevei erdészet területén rendezte. Kilenc erdészete 4-4 fős csapattal vett részt a szakmai vetélkedőn.

Két egymástól merőben eltérő termőhelyen, illetve állományban, egy vastag fűtőhomokréteggel ellepelt réti talajon álló nemes nyárasban és az ócsai láp egy égeresében mérték össze tudásukat a versenyzők a rengeteg szűnyog zaklatása és egy kiadós zápor közbejötté mellett. E szokottnál nehezebb körülményeket azonban a résztvevők természetesként viselték, és jó hangulatban végezték munkájukat. A jó hangulathoz az ócsai parkerdő kellemes környezete és a házigazda Ráckevei Erdészet kedves vendéglátása is nagyban hozzájárult.

A verseny hivatalos értékelését és végeredményének megállapítását a számítógépes feldolgozás már 16 óra körül lehetővé tette, s utána már az itt szerzett tapasztalatok megvitatása is tárgya lett a szép számmal összegyűjtött erdész kollégák baráti beszélgetésének.

A verseny végeredménye:

Csapat: 1. Pilismaróti Erdészet; 2. Bajnai Erdészet; 3. Gödöllői Erdészet.

Egyéni: 1. *Cseh János*, Pilismarót; 2. *Góg Géza*, Budakeszi; 3. *Homolya Károly*, Gödöllő; 4. *Noszky Tamás*, Pilismarót; 5. *Dankó Sándor*, Bajna; 6. *Nemecz József*, Gödöllő.

A felsorolt személyek és a csoport tagjai pénzjutalomban is részesültek.

Szommer József

E havi számunk szerzői

Bartha Dénes	EFE	Sopron	Jerôme René	erdőmérnök	Budapest
Bencze Lajos	EFE	Sopron	Ivanics József	felügyelő	Zalacgerszeg
Bod Lajos	erdőmérnök	Kaposvár	Madas Katalin	KTM	Budapest
Borbély József	EFE	Sopron	Márkus László	ERTI	Sopron
Cserny Károly	erdőmérnök	Ráckeve	Ósz Gusztáv	erdőmérnök	Eger
Csókai György	ERTI	Gödöllő	Pápai Gábor	OEE	Budapest
Dobay Pál	felügyelő	Visegrád	Peták István	Magy. Turista	
Führer Ernő	ERTI	Budapest		Egy. eln.	Budapest
Grosz Róbert	emh.	Sopron	Rakonczay Zoltán	EFE	Sopron
Grynaeus András	egy. hallg.	Budapest	Reményfy László	erdőmérnök	Eger
Hajdú István	erdőmérnök	Barcs	Schalkház Lipót	ny. erdőfelügyelő	Eger
Herpay Imre	EFE	Sopron	Sóder Márton	KTM	Budapest
Horváth Emil	egy.hallg.	Budapest	Szabados Ildikó	egy. hallg.	Budapest
Horváth István	muzsológus	Esztergom	Takács Tibor	emh.	Sopron
Hunya László	FMERSZ	Budapest	Török Imre György	VIZIG	Szeged
Járó Zoltán	ERTI	Budapest	Trziesniowski Anton	erdőmérnök	Ausztria
Jereb Katalin	ERTI	Budapest			

TISZTELT ERDÉSZETEK, VADÁSZTÁRSASÁGOK!

**SZERETNÉK ÖNÖK, HOGY
ÚJONNAN ÜLTETETT
CSEMETEÁLLOMÁNYUK
EGYENLETESEN FEJLŐDJÖN?**

**A FERROBETON RT. FELAJÁNlja AZ ÁLTALA GYÁRTOTT ÉS
FORGALMAZOTT, TÖBBSZÖRÖSEN KIPRÓBÁLT, „VADVÉDELMI”
CÉLOKRA KIFEJLESZTETT HEGESZTETT HÁLÓJÁT.**

**VÉDELMI MEGOLDÁSOK KÖZÜL
HOSSZÚ TÁVON A LEGGAZDASÁGOSABB.
IDŐTÁLLÓ
ÁTHELYEZHETŐ**

**REFERENCIA MEGTEKINTHETŐ:
ZALA-ERDŐ RT. ÉS
SOMOGYI ERDÉSZETI- ÉS FAIPARI RT. TERÜLETÉN.
AZ EDDIG FELÁLLÍTOTT KERÍTÉSEKKEL A VADAK KIVÉTELEVEL
MINDENKI ELÉGEDETT.**

**INFORMÁCIÓ ÉS MEGRENDELÉS:
FERROBETON RT.
2400 Dunaújváros, Papírgyári út 18-22.
Csepreghy Béla Tel.: (25) 323-813 Fax: (25) 311-851**

HAZÁM...

A pilisi erdők Nagy Öregjét, **Dévényi Antalt**, atyai jóbarátunkat, szeretett Tóni bátyánkat, Tanfőmesterünket, a Bedődfás kopárfásítót kísértük utolsó útjára.

Haláláról Bánó László emlékezett az Erdészeti Lapok áprilisi számában.

A temetési szertartásnak volt azonban egy jelentéktelennek tűnő, szomorúságában is megragadó mozzanata, amelyet azért szeretnék közreadni, hogy az idő múlásával is maradjon meg emlékeztünkben és távoli nemzedékek is tanulhassanak belőle!

A ravatalnál többen méltatták Tóni bátyánk szakmai pályáját, emberi nagyságát. Köztük Mihály herceg – József főherceg legfiatalabb unokája – is felvillantott néhány kedves emberi emléket. A feltűnően tiszta magyarsággal elmondott szavai hallatán bizony már azon is elgondolkodtam, hogy milyen mély emberi értékek húzódhattak meg kölcsönösen a kapcsolatukban, és milyen erős megbecsülés szunnyadhatott máig hatóan Tóni bátyánk iránt, ha a hercegi család természetesen tartja azt, hogy képviseltesse magát – az akkor még egészen fiatal – erdészük végtisztességén!

Beszéde egyik mondatát a herceg a következő szavakkal kezdte: „Amikor 1982-ben először térhettem vissza hazámba...” – e szavai már nemcsak elgondolkodtattak, hanem egy könnyecsepp is legördült arcomon...

Ez a félmondat egy temetésen hangzott el, de rádöbbenett: Ez nekem is, nekünk is szól! Ez a félmondat a hazaszeretet egyszerű és meghatározó tanúságtétele! Különösen attól az, ha tudjuk kitől származik!

Olyan valaki vallja hazájának Magyarországot, akit 50 évvel ezelőtt, innen a szülőföldjétől kisgyermekként szakított el a történelem. Akit majd 40 évig ide be sem engedtek! Akit anyagi javaiból kiforgattak!

Bizony kedves magyar erdész barátaim, e szavakból nekünk is van tanulnivalónk. A magyarság tudatos vállalása, a hazaszeretet őszinte megnyilatkozása azon túlmenően, hogy tiszteletet érdemel, példaértékű kell, hogy legyen a mi számunkra is, és tüzenetértékű kell, hogy legyen a jövő nemzedékek számára is!

Fritsch Ottó
erdőfelügyelő

Kereskedők figyelem!

Minden Magyarországon
forgalomban levő elektromos és
motoros fűrészhez

**FÜRÉSZLÁNC – CSILLAGKERÉK
– GYŰRŰ – VEZETŐLEMEZ
RENDELHETŐ A
KÉPVISELETNÉL**

Felvilágosítás:
Külkereskedelmi Képviseleti Kft. H-1016 Budapest,
Órom utca 10. fszt. 2.
Telefon: 267-1180, 162-1199. Telefax: 267-1179.

